

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ KAPSAMINDA
GERÇEKLEŞTİRİLEN DEĞER ÖĞRETİMİNİN
ÖĞRETMEN GÖZÜNDEN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Sümeyye SATI

Dr. Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN

Danışman

**RİZE
2021**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü [Temel Eğitim] Ana Bilim Dalında, [Sümeyye SATI] tarafından hazırlanan [İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Değer Öğretiminin Öğretmen Gözünden İncelenmesi] başlıklı bu çalışma, [26/07/2021] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Yüksek Lisans Tezi] olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ayşegül OĞUZ NAMDAR

Kabul/Red

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Aşkın BAYDAR

Kabul/Red

Üye: Dr. Öğr. Seher YARAR KAPTAN

Kabul/Red

...../...../2021
(Doç. Dr. Ahmet YANIK)
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Değer Öğretiminin Öğretmen Gözünden İncelenmesi” konulu tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine / kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır.

Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiç bir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 26/07/2021

İmza

Sümeyye SATI

ÖN SÖZ

Dünyada yaşanan hızlı değişim farklı disiplin alanlarında kalıcı değişimlere sebep olmaktadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi sonucu küresel sınırlar ortadan kalkmakta; farklı ülkelerden insanlar birbiriyle iletişim kurarak kültürleşme gerçekleşmektedir. Kültürleşmeyle beraber toplum benimsediği değerlerde değişikliğe yönelmektedir. Toplum, gerçekleşen bu hızlı değişime uyum sağlamaya çalışırken olumsuz durumlar da ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar bir araya getirildiğinde insanlar gelecek nesil konusunda endişe etmeye başlamış ve çözüm arayışına girmiştir. Araştırmacıların son yıllarda üzerinde durduğu değerler eğitimi konusu bu konuda önem arz etmektedir. Toplum, benimsediği değerleri gelecek nesle aktarma konusunda değer eğitiminden yararlanmaktadır. Bireyin yaşantısına yön verip geleceğini inşa eden sınıf öğretmenleri okul ortamında değer öğretimini gerçekleştirmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde değerler eğitime yönelik araştırmaların artış gösterdiği fakat sınıf öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler ile ilgili araştırmaların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin değer öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler gerekçeleriyle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında öncelikle değerleriyle rol model olan, toplumun olumsuz yanından şikâyet etmek yerine öğrencilerde kelebek etkisi yaratarak toplumun güzelleşebileceğine olan inancımı yeşerten, değer eğitimi kavramını derinden tanımama vesile olarak araştırmanın her aşamasında desteğini hiç eksik etmeyen, öğrencisi olmakla gurur duyduğum saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN'a, akademiyle tanışmama vesile olan manevi desteğini her daim hissettiğim Dr. Ayşe AY TAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam süresince başarabileceğimden her daim emin olan, aradaki mesafeye rağmen yanımda hissettiğim, dünyanın güzelleşmesi için eğitim alanında yaptığım ve yapacağım tüm çalışmalara destek olacağından emin olduğum, güvenle sırtımı yasladığım en büyük destekçim annem Gülistan SATI'ya ve babam Ali SATI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmama hem öğretmen hem anne gözünden değerlendirme yaparak destek olan Elif AY'a, akademik hayata başladığı günden beri istişare ettiğim değerli meslektaşım Mehtap MERALI'ya, çalışmam süresince yorgun olduğum her anda “*Başarabilirsin*” diyerek motive eden can arkadaşım Beyza Nur TAŞÇI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak araştırmama vakit ayırarak katkı sunan saygıdeğer sınıf öğretmenlerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Sümeyye SATI
Rize 2021

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	6
ÖZET	9
ABSTRACT.....	10
KISALTMALAR.....	11
TABLolar LİSTESİ.....	12
ŞEKİLLER LİSTESİ	13
GİRİŞ	14

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DEĞER	22
1.1.1. Değerin Tanımı.....	22
1.1.2. Değerin Özellikleri	23
1.1.3. Değerin İşlevleri	24
1.2. KÖK DEĞERLER	26
1.3. DEĞER EĞİTİMİ	27
1.3.1. Değer Eğitimi ve Değer Eğitiminin Amacı	28
1.3.2. Değer Öğretimi	29
1.3.3. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Değer Eğitimi	33
1.4. DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI.....	34
1.4.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi).....	34
1.4.2. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı	35

1.4.3. Değer Analizi Yaklaşımı	35
1.4.4. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı.....	36
1.4.5. Eylem / Davranış Öğrenme Yaklaşımı.....	36
1.5. DEĞER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER	37
1. 6. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	39
1.6.1.Değer Eğitimi/Öğretimi İle İlgili Ulusal Çalışmalar	39
1.6.2.Değer Eğitimi/Öğretimi İle İlgili Uluslararası Çalışmalar	55
1.6.3. Kök Değerlerle İlgili Ulusal Çalışmalar.....	56
1.7. İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	61

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	63
2.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	64
2.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	65
2.3.1. Öğretmen Görüşme Formu.....	65
2.4.VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	66
2.5.VERİLERİN ANALİZİ	68
2.5.1. Betimsel Analiz	68
2.5.2. İçerik Analizi	68
2.5.3. Geçerlik ve Güvenilirlik	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	71
3.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar.....	72
3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	72
3.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar.....	75
3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	76
3.3.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Yorumlar	80
3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	80
3.4.1. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Yorumlar	82

3.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	82
3.5.1. Beşinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar	85
3.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	85
3.6.1. Altıncı Alt Probleme İlişkin Yorumlar	87
3.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	87
3.7.1. Yedinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar	90
3.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	91
3.8.1. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar	95
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	112
Ek-1. Araştırma İzni.....	112
Ek-2. Öğretmen Görüşme Formu.....	114

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Türü: Yüksek Lisans

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN

Hazırlayan: Sümeyye SATI

Yıl: 2021

Sayfa Sayısı: 116

ÖZET

İKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DEĞER ÖĞRETİMİNİN ÖĞRETMEN GÖZÜNDEN İNCELENMESİ

Sınıf öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklere yönelik gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı, 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve teknikleri gerekçeleriyle tespit etmek ve sınıf öğretmenlerine değer öğretiminde kullanılabilecek farklı yöntem ve tekniklere yönelik öneriler getirmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu dünyayı saran pandemi nedeniyle dijital iletişim kanallarıyla (WhatsApp, Facebook, LinkedIn) ulaşılabilen İstanbul ilinde MEB'na bağlı devlet ve özel okullarda görev yapmakta olan 118 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin analizinde nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda sınıf öğretmenlerinin değer eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim almamalarına rağmen değer öğretimi yaklaşımları hakkında bilgi sahibi oldukları ve değer öğretiminde ağırlıklı olarak doğrudan öğretim/telkin ve değer analizi yaklaşımını tercih ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin değer öğretiminde ağırlıklı olarak drama, örnek olay ve yaparak yaşayarak öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Sınıf Öğretmeni, Değer Öğretimi, Yöntem ve Teknik

Recep Tayyip Erdogan University Graduate Education Institute

Master of Science: Primary Education

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Assistant Professor Dr.Seher YARAR KAPTAN

Author: Sümeyye SATI

Year: 2021

Pages:116

ABSTRACT

THE VALUE TEACHING IMPLEMENTED WITHIN THE ELEMENTARY EDUCATION LIFE STUDY COURSEFROM TEACHER’S EYES EXAMINATION

The purpose of this study, which is carried out for the methods and techniques used by classroom teachers in teaching values, is to determine the methods and techniques preferred by classroom teachers in teachings root values included in the 2018 Life Studies Teaching Program, and to make suggestions for different methods and techniques that can be used in teaching value to classroom teachers. Case study, one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group of the study consists of 118 classroom teachers working in public and private schools affiliated to the Ministry of National Education in the province of İstanbul, which can be reached via digital communication channels (WhatsApp, Facebook, LinkedIn) due to the pandemic that has surrounded the world. Descriptive analysis and context analysis among qualitative data analysis methods, were used in the analysis of the data obtained. The teacher of the research, the teacher of the teacher of the teaching of learning about the teaching of education teachers not receiving education in education in which they preferred the direct / inculcation and value analysis approach as education in teaching education in teaching teaching education. It was determined that they preferred learning method and techniques by living.

Keywords: Life Science, Classroom teacher, Value Education, Method and Technique

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
f	: Frekans
HBD	: Hayat Bilgisi Dersi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SBD	: Sosyal Bilgiler Dersi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kök Değerler ve Tanım Tablosu	26
Tablo 2. Kök Değerler ve Frekans Tablosu.....	57
Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri	64
Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitimi İle İlgili Ders ve Eğitim Alma Durumları	71
Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Tanımlamaları	73
Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Tanımları.....	77
Tablo 7. Öğretmenlerin Önem Derecesine Göre Değer Sıralamaları.....	81
Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Kök Değerlere Yönelik Görüşleri	83
Tablo 9. Değer Öğretim Yaklaşımları	86
Tablo 10. Tercih Edilen Değer Öğretimi Yaklaşımları	88
Tablo 11. Kök Değerler İçin Tercih Edilen Yöntem ve Teknikler.....	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Veri Toplama Süreci.....	67
-----------------------------------	----

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Günümüz dünyasında yaşanan gelişmeler geçmiş yıllara kıyasla ivme kazanmış durumdadır. Gelişim ve değişimin yoğun olduğu alanlar sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin etkisiyle bilim ve teknoloji olarak ifade edilebilir. Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim sınırları ortadan kaldırarak kültürler arası etkileşimi arttırmaktadır. Kültürler arası etkileşimin artmasıyla birey ve toplumların değer yönelimleri de değişkenlik gösterebilmektedir. Yaşanan küreselleşmeyle toplumun bir kesiminde bireyler bilgiye erişim hızını arttırarak aktif öğrenirken bir kesiminde ise toplumsal problemler (hırsızlık, taciz, istismar vb. suçlar) artış göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33625>).

Toplumsal problemlerin hızla artış gösteriyor olması insanları endişeyle dünyanın gidişatı hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Değişim ve gelişimin ivme kazandığı 21. yy.'da yaşanan olumsuz durumlar toplumların benimsemiş olduğu değerlerin ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarımının önemini göstermektedir (Yazar, 2019: 110). Yazıcı'ya (2019: 178-179) göre toplumun temel yapı taşlarından birisi olan değer, toplum zarar gördükçe zedelenmeyle karşı karşıya kalmaktadır. Zarar gören toplum çöküşe hızla sürüklenmektedir. Bu durumda değerlerin benimsetilmesinde aktif olarak kullanılabilecek kitle iletişim araçları değerlerin benimsetilmesi yerine unutulmasına sebep olabilmekte; aile içi iletişim düşünüldüğünde ise kopukluğun olduğu gözlemlenmektedir.

Değer tanım olarak bireylerin içinde bulunduğu durumda seçim yapma ve karar vermede etkili olan kurallardır (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016: 7). Aydın

ve Akyol Gürler'e (2018: 2) göre "ilgi ve ihtiyaç duyulan şeylerdir". Akbaş'a (2008: 10) göre değer toplumun üyesi olan bireyin nelerin önemli olduğunu ve tercih edilmesi gerektiğini belirten olgudur. Çankırılı'ya (2015: 11) göre bireyler tarafından benimsenmiş ve yaşatılmaya devam eden kural ve kıymetlerdir. Kluckhohn'a (1951) göre ise değer; bireyin bulunduğu grup içerisinde grubun beklentisine uygun olarak davranış sergilemesi ve gerçekleşen durumlardan sonra bu davranışları devam ettirmesidir (aktaran: Alkış Küçükaydın, 2020: 3). Tanımlar incelendiğinde değer kavramı için "toplumun önemsedığı durum/lar" ifadesi kullanılabilir. Değişim gösteren değerlerin gelecek nesle aktarımı toplumun kültürel yapısının devamı için önemlidir. Değer aktarımının gerçekleşebilmesi, insanın yaşamından ölümüne dek süren "eğitim" kavramını akla getirmektedir. J.J. Rousseau'ya göre eğitim doğumdan başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir (aktaran: Korkmaz ve Öktem, 2014: 183). Kurtde Fidan'a (2009: 2) göre eğitim bireyi belirli amaca ulaştırırken bilgi, beceri ve değer kazandığı süreçtir. Cihan'a (2014: 431) göre eğitim ise akademik bilginin yanı sıra toplumun değerlerinin aktarıldığı bir vasıta. Türk Dil Kurumu[TDK] (2020) ise eğitimi şu şekilde tanımlamaktadır: Bireyin yaşadığı topluma uyum sağlaması için bilgi, becerileri kazanarak karakter gelişiminde okul içinde/dışında doğrudan veya dolaylı yardım etmedir. Aladağ'a (2009: 3) göre eğitimin amacı bireyin topluma uyumu için gerekli olan becerilerin kazandırılmasıdır. Eğitimle ilgili tanımlar incelendiğinde bireyin doğumundan itibaren tüm yaşamını kapsayan istendik davranış kazandırma süreci olduğu görülmektedir.

Değer ve eğitim kavramları bir arada değerlendirildiğinde ise değer eğitimi kavramı ortaya çıkmaktadır. Değer eğitimi, öğrencilere değer seçimi yaparken yardımcı olmak şeklinde tanımlanmaktadır (Yarar Kaptan, 2019a: 11). Tekin'e (2019: 38) göre değer eğitimi bireyin yaşadığı toplumun duyarlılıklara uygun olarak davranışlarını şekillendirme sürecidir. Değer eğitiminin amacı çocuğun kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlayarak birey ve toplumu ahlaken koruyarak iyi ahlakla devamını sağlamaktır (Gül, 2013: 64). Aydın ve Akyol Gürler'e (2012: 31) göre bireyin değer eğitimi, dünyaya geldiğinde içinde bulunduğu ilk toplum yapısı olan ailede başlamaktadır. Birey, ailesiyle yaşadığı kültürü tanımaya başlamaktadır. Aileden almış olduğu değer eğitimi üyesi

olduğu toplumdaki deneyimlerle devam ettirmektedir. Bireyin yaşadığı toplumdan değerleri yaşam boyu öğreniyor olması değer eğitimi kavramı olarak ifade edilirken değer eğitiminin okul kurumu içinde belirli program dâhilinde öğrencilere veriliyor olması ise değer öğretimi olarak ifade edilebilir. Ülkemizde verilen eğitim Milli Eğitim Bakanlığı[MEB] tarafından yürütülmektedir. 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan genel amaçlar şunlardır;

“1.Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

2.Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir (MEB, 2018a).

Genel amaçlar incelendiğinde ilk maddede “milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimseyen”, ikinci maddede ise “kişilik ve karakter” ifadeleri göze çarpmaktadır. Değer öğretimi ve karakter eğitimi kavramı bu ifadeler okunduğunda ilk akla gelecek kavramlar arasında düşünülebilir. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan genel amaçlar değer ve değer öğretimi bağlamında değerlendirildiğinde değer ve değer öğretiminin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın amaçlarında yer alan milli, ahlaki, insani, manevi, kültürel değerler 2018 Öğretim Programları'nda (MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018d) kök değerler olarak ifade edilmektedir. Öğretim programlarında yer alan kök değerler; “Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Öz Denetim, Sabır, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatanseverlik, Yardımseverlik”tır.

Birey aileden almış olduğu değer eğitimini okul ortamında formal olarak gerçekleştirilen değer öğretimiyle devam ettirmektedir. Bireyin ilköğretim çağında değer öğretimi Hayat Bilgisi dersiyle başlamaktadır. Hayat Bilgisinin dersinin amacının bireyin yaşadığı toplumun değerleri benimsemesi (MEB, 2018a) olarak değer öğretiminde öneminin büyük olduğu ifade edilebilir. Hayat Bilgisi dersi değer öğretiminde bireyin hayatında kelebek etkisi yaratan sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve teknikler verilen eğitimin niteliğinde etkili olmaktadır. Değer öğretimine yönelik yapılan alan yazın taraması sonucu farklı disiplin

alanlarında yapılan araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. (Örneğin; Aladağ, 2009; Atalay, 2013 ve Öztekin Ağır, 2017).

Hayat Bilgisi dersi kapsamında yürütülen değer eğitimi ve değer öğretimine yönelik çalışmaların sınırlı olmasından hareketle araştırma bu alana yöneltilerek 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve tekniklerin gerekçelerini tespit etmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Önemi

Bireyin hızla değişen dünyaya ayak uydurması ve yaşadığı toplumun değerlerine uygun davranış sergilemesi aileden almış olduğu değer eğitimi ve okulda devam niteliğinde olan değer öğretiliyle gerçekleşmektedir. Alkış Küçükaydın'a (2020: 1-9) göre toplumun benimsediği değerler okulların değer yargılarını etkilemektedir. Buradan hareketle değerler toplumu oluşturan en küçük yapıyı etkilemekte ve bu yapıdan etkilenmektedir. Değer eğitiminde hedef insancıl davranışların gelişmesini, herkes için adalet ve yaşam kalitesini arttırmasını sağlayarak olumsuz duygu ve durumlar yerine sevgi, saygı ve hoşgörünün almasını sağlamada değişimde önder olmaktır. Bu süreçte bireylerin kazandıkları değerleri içselleştirmeleri hedeflenmektedir. İlkokul çağına gelen birey kendini tanıması amacıyla, düşünce ve değerleri içeren, küresel çapta iyi insan olmayı hedefleyen Hayat Bilgisi dersiyle tanışmaktadır (Tay, 2017: 6).

Aykaç'a (2011: 114) göre Hayat Bilgisi dersinin amacı insanın insandan öğrenerek yaşadığı topluma uyum sağlaması, yaratıcılığını ve problem çözme gücünü geliştirmesi olarak ifade edilebilir. 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın asıl amacı;

“Temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir.” olarak ifade edilmektedir.

2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda programın özel amaçları ise şu şekilde sıralanmıştır:

- Kendini ve yaşadığı çevreyi tanır.
- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.
- Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur.
- Kişisel bakım becerilerini geliştirir.
- Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir.

- Sosyal katılım becerisi kazanır.
- Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.
- Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.
- Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.
- Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır.

Programın amaçları incelendiğinde bireyin yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve yaşamakta olduğu ülke için özveriyle çalışmaya istekli olması çıkarımında bulunulabilir. Bu çıkarımdan hareketle 2005 yılından itibaren değer öğretiminin Hayat Bilgisi Öğretim Programlarındaki yeri incelendiğinde 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda "kişisel nitelikler" başlığı altında dolaylı olarak yer aldığı, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda değer öğretimine "Öğretim Programının Amaçları" başlığı altında alt başlık olarak doğrudan yer verildiği görülmektedir (Yaşaroğlu, 2018: 729). 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda ise "Değerlerimiz" başlığı altında kök değerler yer almaktadır. Bunlar; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir.

Programda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında ilişkili olduğu alt değerler ve ilgili diğer değerlerle birlikte verilmesiyle daha etkili sonuçlar elde edileceği ifade edilebilir (MEB, 2018a). Bu değerlerin kazandırılmasında ilkökul kapsamında sınıf öğretmenlerinin rolünün büyük olduğu ifade edilebilir. Etkili bir değer eğitimi için sınıf öğretmenlerinin örtük programdan yararlanması ve değer eğitimini öğretim programlarıyla beraber ele alması gerekmektedir (Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci, 2016: 319). Değerler, öğretim programında yer almakla beraber sınıf öğretmenlerinin öğrenme ortamı düzenlemesi, etkinlik planlaması, strateji ve içerik seçimi, öğrenciye yönelik tutum ve davranışında etkili rol oynamaktadır (Veugelaers & Vedder, 2003'ten aktaran: Balcı ve Yanpar Yelken, 2010: 82). Birey ilkökul döneminde sınıf öğretmenini rol model olarak değer öğrenimini gerçekleştirdiği için öğretmenin bu değerlere uygun davranış sergilemesi gerekmektedir (Bayır, Köse ve Deveci, 2016: 319). Örneğin; Öğretmen çocuğun sınıf içindeki hatalı bir davranışını hoşgörüsüyle karşılarsa çocuk da toplumda tanık olduğu hataları hoşgörüsüyle karşılayabilir (Goleman, 1998'den aktaran: Kasapoğlu, 2013: 99).

Öğretmenin rol model olması akla öğretim yöntem ve tekniklerini getirmektedir. Verilen örnek üzerinden yapılan öğretimin etkili olabilmesi için uygun yaklaşım, yöntem ve tekniğin tercih edilmesi gerektiği ifade edilebilir. Değer öğretimi yapılırken de amaca uygun yaklaşım yöntem ve tekniğin tercih edilmesi gerekmektedir. Değer öğretiminin gerçekleştirilmesinde geleceği inşa eden sınıf öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve tekniklerin etkililik düzeyi önem arz etmektedir. Alan yazın taramasında değer eğitimi için yapılan çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Değer öğretimine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı disiplin alanlarında gerçekleştirilen çalışmaların çoğunlukta olduğu Hayat Bilgisi'ndeki kök değerlerin öğretimine ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların ise kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu araştırmada 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettiği yöntem ve tekniklerin gerekçeleriyle tespit edilerek sınıf öğretmenlerinde konu ile ilgili farkındalık oluşturacağı ve alan yazındaki bu boşluğu gidereceği düşünülmektedir. Bu araştırmada öğretmenlerin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve tekniklerin gerekçeleriyle tespit edilmesinin alan yazında Hayat Bilgisi'nde değer eğitimi alanında yapılmış özgün bir çalışma özelliği olacağı düşünülmektedir. Yapılan bu araştırmanın sınıf öğretmenlerine ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve teknikleri gerekçeleriyle tespit etmektir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi “2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'na göre gerçekleştirilen değer öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve teknikler nelerdir?” Bu temel problem cümlesi doğrultusunda yanıt aranan alt problemler aşağıda verilmiştir.

Alt Problemler

1. Sınıf öğretmenlerinin değer eğitimi ile ilgili ders ve eğitim alma durumları nasıldır?

2. Sınıf öğretmenlerinin değer kavramını tanımlamaları nasıldır?
3. Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi tanımlamaları nasıldır?
4. Sınıf öğretmenleri kök değerleri önem derecesine göre nasıl sıralamaktadırlar?
5. Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi yaklaşımlarına ilişkin bilgi düzeyleri nasıldır?
7. Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri değer eğitimi yaklaşımları nelerdir?
8. Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri yöntem ve teknikler nelerdir, gerekçeleri nelerdir?

Varsayımlar

- Çalışmaya katılan öğretmenlerin çalışmanın amacına uygun olarak soruları cevapladığı varsayılmıştır.
- Çalışmaya katılan öğretmenlerin soruları tarafsız ve samimi cevapladıkları varsayılmıştır.
- Çalışmada kullanılan veri toplama aracı amacına uygun hazırlanmıştır

Sınırlılıklar

- Bu çalışma 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Çalışma grubu pandemi nedeniyle elektronik ortamda ulaşılabilen İstanbul ili devlet ve özel okullarında çalışan ilköğretim sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.
- Araştırma, araştırmacı tarafından geliştirilen Öğretmen Görüşme Formu ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Değer: Birey ve toplumun karar verirken bağlı oldukları amaç ve davranışlardır (Hill, 2004: 4'ten aktaran: Yiğittir, 2009: 8). Aydın'a (2010: 4) göre değer bireyin üstün olarak nitelendirdiği ve yaşadığı toplum tarafından önemsenen durumlar olarak tanımlanmaktadır. Tanımlardan yola çıkarak değer

kavramı, bireyin yaşamı boyunca öncelediği ve üyesi olduğu toplumun benimsediği durumlar olarak ifade edilebilir.

Değer eğitimi: Toplumda doğru davranışların sayısını arttırmak, istendik davranış değişikliği sağlamak (Özalp Kaplan, 2014: 13). Akgül'e (2020: 16) göre ise değer eğitimi bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olarak üyesi olduğu toplumda daha iyi yaşaması adına geçmişle gelecek arasında bağ kurmasıdır. Tanımlardan hareketle değer eğitimi toplumun öncelediği durumları gerçekleştirebilmek amacıyla bireye verilen eğitim olarak ifade edilebilir.

Yöntem ve Teknik: Has'a (2019: 20-21) göre yöntem amacı gerçekleştirmek için araç ve gereçler yardımıyla öğretmeye giden en kısa yol olarak tanımlanırken teknik yöntemin uygulanma biçimi olarak ifade edilmektedir. Bu tanımdan yola çıkarak yöntem değer öğretiminde kullanılacak öğretim yolu olarak, teknik ise yöntemi uygularken kullanılacak uygulama şekli olarak ifade edilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DEĞER

1.1.1. Değerin Tanımı

Değer kavramı dünyada yaşanan hızlı gelişmelerle beraber önem kazanarak farklı disiplinlerin araştırma konusu olmaktadır. Williams (1979), değer kavramının sosyoloji ve alt dallarıyla ilişkilendirildiğini, farklı disiplin alanlarında, istek ve ihtiyaçlara, seçicilik ve yönelimlere göre farklı şekillerde kullanıldığını ifade etmektedir (aktaran: Alkış Küçükaydın, 2020: 2). Buradan yola çıkarak farklı disiplin alanlarının değeri tanımlamaya çalıştığı ifade edilebilir. Örneğin; sosyoloji alanında Schwartz'a (1992) göre değer bireylerin yaşadıkları olaylar sonucunda sergileyecekleri davranışları belirlemede kullandıkları ölçüttür (aktaran: Özensel: 2003: 223). Topal'a (2019: 248) göre değer, toplumun önemli gördüğü durumları ve yaşanan duruma uygun davranış seçimini bireye kavratmaya çalışan bir kavramdır. Erdem'e (2003: 56) göre değer, bireyin neyi önemli gördüğünü tanımlayarak davranışlarına yön veren kavramdır. Aydın ve Akyol Gürler'e (2018: 4) göre değer bireyin karşılaştığı durum karşısında sergilediği davranışlarına yön veren olgulardır. Değer, bireyin davranışlarının yönlendirilmesinde geçerli olan ilkelerdir (Rohan, 2000'den aktaran: Yılmaz, 2009: 110). Rokeach'a (1973) göre değer bireyin gerçekleştirdiği sosyal tepki ve ahlaki yargıların, bireyin kendini ifade etme ve sosyal etkileşimde bulunmasının temelinde yer alan nedenlerdir (aktaran: Karababa, 2019: 3). Bireyin yaşamında tanık olduğu olayların seyrini etkileyerek olaylar karşısında sergilediği davranışlara yön veren kurallar değer olarak tanımlanmaktadır (Pachella, 1986'dan aktaran: Dönmez ve Cömert, 2007: 29). Sapsağlam'a (2016: 7) göre değer bireyin duygu düşünce ve

davranışlarında etkili olan yaşadığı toplumun normlarına uygun hareket etmesini sağlayan ilkelere dir.

Haralambos'a (1987: 6) göre değer, toplumun temelini oluşturan, denetim aracı olarak görülmektedir. Kültürden kültüre değişkenlik gösterebilen değerlerin olması her toplumun kendine özgü değer yapısı olduğunu göstermektedir. Kimi toplumda maddecilik ve bireysellik ön planda tutulurken kimi toplumda bütünsellik ve iş birliği ön planda tutulmaktadır (aktaran: Ulusoy ve Arslan, 2019: 3).

Tanımlar incelendiğinde değer in tek bir tanıma sahip olmadığı ve tanımlı yapan kişinin bakış açısına göre değişiklik göstererek farklı özelliklerine değ inildiği görülmektedir. Tanımlarda ortak vurgunun "önemsenen durum" ifadesi olduğu söylenebilir. Birey üyesi olduğu ilk toplum olan ailede sosyal hayatına yön vermeye başlamaktadır. Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısı, yaşadığı olay ve durumlara karşı belirli davranışlar sergilemesinde etkili olarak değeri içselleştirmesinde rol oynamaktadır.

1.1.2. Değer in Özellikleri

Değer kavramı ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde araştırmacıların bakış açısına göre şekillenerek farklı özelliklere değ inildiği gözlemlenmiştir. Değer kavramının tanımından hareketle değerin özelliklerine yönelik yapılan tanımlamalar incelendiğinde de araştırmacının bakış açısına göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Aşağıda Fichter (2012: 167) ve Schwartz'a (2012) göre değerin özellikleri sunulmuştur:

Fichter'a (2012: 167) göre değerlerin özellikleri şöyledir:

- Değerler, birey üzerinde yargıda bulunulmayan ve üzerinde uzlaşılan kavramlardır.
- Birey, yaşadığı toplumdaki huzurun korunmasının değerlere bağlı olduğu düşünmektedir.
- Birey, yaşadığı toplumun benimsediği değerleri yaşanabilir eyleme dönüştürmede fedakârlıkta bulunmaktadır.
- Toplumun benimsediği değerler bireylerin ortak olarak almış olduğu kararlardır. Bu sebeple değer kavramı diğer kavramlardan farklılık göstermektedir (aktaran: Çiçen, 2019: 7).

Schwartz (2012) değerin özelliklerini geniş perspektifte alarak altı temel özellik üzerinde durmuştur:

- Değerler, iç içe geçmiş şekilde bütünlük halindedir. Bireyin duygu, düşünce ve davranışlardan olduğu düşünüldüğünde ise davranışın kökeninde yer alan değerler duyguları da içermektedir.
- Değerler, bireyin yaşamında ve bulunduğu toplumun düzeninde etkilidir. Benimsenen değerler toplum düzenini sağlamak için çalışan bireylerin gayretlerini arttırmaktadır.
- Değerler, bazı eylemleri aşabilir. Örneğin; saygı değeri bireyin bulunduğu huzurevi ortamından kaynaklanabilir. Bulunulan ortam gereği gerçekleştirilen eylemler toplumun normu olabilme özelliğinden ötürü değerlerden ayrılır.
- Değerler, bireyin eyleme geçmesinde etkili olan bağlı bulunduğu inançlar olarak düşünüldüğünde birey gerçekleştireceği eylemi önce sonucuna göre iyi veya kötü olarak yorumlar ve bu bilinçle eylemi gerçekleştirmektedir.
- Değerlerin günlük davranışlara olan etkisinin farkındalığı bireylerde düşük düzeydedir. Bireyin aldığı karar ve gerçekleştirdiği davranış farklı değer kapsamında değerlendirildiğinde tutarsız görünmesi farkındalık yaratır.
- Değerler, kendi aralarında önem durumlarına göre sıralamaya tabi tutulurlar. Birey tutumlarına, duygularına ve üyesi olduğu toplumun kurallarına göre değerleri sıralamaktadır.
- Bireyin gerçekleştirdiği davranış incelendiğinde birden fazla değeri barındırdığı gözlemlenebilir. Örneğin sınıf içerisinde bir öğrencinin arkadaşıyla kalem paylaşımında bulunması yardımseverlik değerinin yanı sıra sevgi değerini de içerebilir (aktaran: Akgül, 2020: 12).

1.1.3. Değerin İşlevleri

Aristoteles'in ifadesiyle bireyin etkinlikleri amacına uygun olarak gerçekleştirebilecek seviyeye gelmesi değer işlevidir. Yani bireyin duygu, düşünce ve davranışının doğruluk üzerinde olmasına yardımcı olma durumudur (Kuçuradi, 1995:8'den aktaran: Dilmaç, 1999: 13). Birey, iyi olduğunu düşündüğü davranışları, mutlu olduğu şeyleri toplumun deyiimiyle değerlerini gelecek nesillere aktarmaktadır.

Bu değerlerden bazıları evrenseldir. Örneğin; başka varlığa saygı duyma (Ryan, 1999:7'den aktaran: Memiş ve Gedik, 2010: 125).

Fichter'a (2002) göre değer, bireyin gerçekleştirdiği davranışı değerlendirmede kullanılan unsurdur. Değerin işlevlerini altı maddede toplayarak şu şekilde ifade etmiştir:

- Bireyin üyesi olduğu toplumun diğer bireyleri tarafından nasıl bir anlam taşıdığını fark etmesini sağlamaktadır.
- Toplumun benimsediği değerlerin sıralaması yapıldığında önemli olanların birey tarafından öncelenmesini sağlamaktadır.
- Toplum tarafından benimsenmiş değerlere uygun davranışların sergilenmesine yardımcı olarak bireye yön gösterir ve onu teşvik eder.
- Bireyin toplum içerisinde sahip olduğu rollerin (Örneğin; öğretmen, eş, arkadaş) gerektirdiği davranışları sergilemesinde yardımcı olmaktadır.
- Toplumun bireyden beklentisi olan normlara uyma ve uygun görülmeyen davranıştan kaçınmasında bireye yardımcı olmaktadır.
- Bireyin toplumla ilişkisinde uyum içinde olmasını sağlar (aktaran: Sapsağlam, 2016: 8).

Rokeach'a (1973: 13) göre ise değerlerin işlevleri şu şekildedir:

- Değerler, bulunduğumuz toplumda davranışlarımıza yön verir
- Değerler, bireyin toplum içinde nasıl tanınacağını belirler.
- Değerler, gerçekleşen durum karşısında yapılacak düzenleme ve değerlendirmede rehberlik eder.
- Değerler, bireyin bulunduğu toplumda yapabileceklerinin hangi alanda ve seviyede olduğunu belirlemede yardımcı olur.
- Değerler, bireylerin sosyal ilişkilerde etkin olarak farklılıklar karşısında değişim konusunda yardımcı olur.
- Değerler, psikoanalitik anlamda mantıksal değerlendirmeye tabi tutulup mantıklı olanın sergilenmesini sağlayan kriterlerdir (aktaran: Tahiroğlu, 2011: 55).

1.2. KÖK DEĞERLER

Toplumun geleceği, bünyesindeki bireylerin değerlere uyumuna bağlıdır. Değerlerin bireylere aktarımı değerler eğitimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Türk Milli Eğitim Sistemi genel amaçlarında yer alan ifadeler, değerlerin aktarımını ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeyi hedeflediğini göstermektedir (MEB, 2018a). Bu amacı gerçekleştirmek için MEB, 2018 Öğretim Programlarına “Değerlerimiz” başlığı altında kök değerlere yer vermiştir. Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018d). Öğretim Programlarında yer alan kök değerlerin Türk Dil Kurumu’nda yer alan tanımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Kök Değerler ve Tanım Tablosu

Değerin Adı	Değerin Tanımı
Adalet	Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme (TDK, 2021).
Dostluk	Dost olma durumu (TDK, 2021).
Dürüstlük	Doğruluk (TDK, 2021).
Öz Denetim	Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol (TDK, 2021).
Sabır	Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç (TDK, 2021).
Saygı	Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı, dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu (TDK, 2021).
Sevgi	İnsanı bir şeye karşı veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (TDK, 2021).
Sorumluluk	Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (TDK, 2021).
Vatanseverlik	Yurtseverlik (TDK, 2021).
Yardımseverlik	Hayırseverlik (TDK, 2021).

1.3. DEĞER EĞİTİMİ

Değer eğitimi ailede başlayarak okulda devam etmekte olan bir süreç olarak ifade edilebilir. Modern yaşamın getirileri arasında geleneksel değerlerin önemsenmemesi, toplumsal problemlerin artışı eğitim sistemi için yeni sorumluluklar ortaya çıkarmaktadır. Aydın'a (2003: 125) göre değer ve insan kavramları karşılıklı ilişki halinde birbirini yaşatmaya devam eder. Bu ilişki tek yönlü olmamakla beraber gerçekleştirilme süreci karmaşıktır.

Souza'ya (2000: 128-135) göre eğitimin gerçekleştirildiği toplumlardan biri olan okula bu konuda bireyin sosyalleşmesini sağlayarak davranışlarının etik olmasını sağlama, iş birliği içinde çalışabilmesini güçlendirme gibi önemli görevler düşmektedir. Bu görevleri gerçekleştirirken değerleri de doğrudan veya dolaylı olarak bireye kazandırmaktadır. Böylece tek başına toplumu değiştirme gücünü kendinde bulamasa da toplumda var olan sosyal ilişkilerde dönüşümü sağlayabileceği ifade edilebilir. Tahiroğlu (2019: 340) bireylerin değer kazanımında bilginin yeterli olmadığı, değerın benimsenmesi ve bu şekilde davranışa dönüştürülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu süreç gerçekleşirken birey yaşadığı durumun farkına varıp olumlu ve olumsuz değerlendirme sonucunda bu durumu benimsediği değerlerle ilişkilendirmelidir. Bireye kazandırılacak değer eğitiminde ise yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak hayata yakınlık ilkesiyle ilişkili etkinliklerin düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Değer kavramı belirli sistematik fikirlere dayalı olmakla beraber bireyin çevresiyle de ilişkilidir. Değer eğitimini gerçekleştiren öğretmenler etkileşim halinde oldukları öğrencilerin değer sistemlerini ahlaki görevlerinin parçası olarak etkilemektedir (Veugelers ve Vedder, 2003: 379). Halstead (1996) değerlerin, öğretmenlerin sınıftaki davranışlarına, tercih ettikleri yöntem ve tekniklere, ödül ve ceza sistemlerine, öğrencilerin sorularına verdikleri cevaplara yansıdığını ifade etmektedir (aktaran: Alkış Küçükaydın, 2020: 1). Buradan hareketle değer eğitimi konusunda okullara ve öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

1.3.1. Değer Eğitimi ve Değer Eğitiminin Amacı

Değer eğitimi bireyin ahlaki gelişim alanında önce zihninde belirli temalar oluşturarak diğer bireylerin de oluşturdukları temaları düşünmelerinde yardımcı olmaktadır. Buna ek olarak bireyin gerçekleştirdiği davranışlar üzerinde düşünüp, bu davranışları anlamlandırmasında ve değerlendirmesinde ona yardımcı olmaktadır. Böylece birey kendini tanıyarak öz saygı derecesine ulaşmakta ve diğer (dürüstlük, adalet vb.) değerleri de öğrenmektedir (Stephenson, Ling, Burman ve Cooper, 1998'den aktaran: Çelikkaya ve Filoğlu, 2014: 1542). Değer eğitimi, bireyin ahlaki düzeyini arttırmakta destek olan eğitimle beraber toplumun içinde davranış belirlemede sağlıklı karar vermeyi sağlamaktadır (Aspin, 2000; Thornberg, 2008'den aktaran: Uzunkol ve Yel, 2016: 268).

Değer eğitiminin amacı, çocuğun ailesinde kazanmış olduğu olumlu değerleri destekleyerek tüm gelişim alanlarını destekleme ve yaşadığı toplumu problemleri davranışlardan uzaklaştırmada yardımcı olup benimsenen davranışları desteklemek böylece toplumun sürekliliğini sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2018: 15). Alkış Küçükaydın'a (2020: 9) göre değer eğitiminde amaç bölmeyi hedefleyen teknoloji yerine insancıl teknoloji kullanımının, şiddetin yerini saygı ve hoşgörünün alması için bireylerin farkındalık kazanmasını ve değerleri içselleştirmesini sağlamaktır. Halstead ve Taylor (2000) değer eğitiminin tarihsel gelişimini inceleyerek aile ve dini kurum gibi topluluk içeren yapıların değer eğitiminde etkili olduğunu fakat bu yapıların hedefe ulaşmada eksikliklerinin olması sebebiyle okulda değerler eğitimi konusunda etkili programların hazırlanmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir (aktaran: Bartan, 2018: 24).

Değerlerin öğretiminde hangi değerlerin öğretilmesinin gerekli olduğu ve bu değerlerin öğretiminin nasıl bir süreçten geçeceğine dair iki önemli soru vardır. Bunlardan ilki kazandırılması hedeflenen değerler ve bunların içeriğinin ne olduğu; ikinci soru ise hangi yöntem ve tekniğin kullanılacağı ile ilgilidir (Ziebertz, 2007: 448'den aktaran: Tahiroğlu, 2011: 67). Izgar (2020: 92-94) bireyin kazanacağı değerlerin öğretim programında yer alması ve okullarda belirli gün ve haftalarda, sosyal etkinliklerde değerlere değinilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Formal kapsamda değer eğitiminde önemli bir kısımda örtük programın yer aldığını ve bu örtük programda okul kültürünün, okul personelinin,

öğretmen ve öğrencinin davranışlarının etkili olduğunu söylemektedir. Değer öğretimine değinerek bu kavramın içeriğinde bireye kazandırılması gereken değerlerin neler olduğu ve bu değerlerin nasıl, ne şekilde ve ne kadar sürede kazandırılacağı sorularının yanıtlarının olduğunu ifade etmektedir.

Değerler toplumun geleceğine yön vermede oldukça etkili olan unsurlardır. Bu sebeple öğretmenlerin değer eğitime gerekli önemi vermesi, öğrencilerin değerleri içselleştirmesi ve toplumda iyi insan olmasına olumlu yönde etki edecektir (Akhan, Subaşı ve Açıl, 2020: 118). Wood ve Roach (1999:213) değer eğitiminin gerekliliğine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiş ve sonuçları aşağıdaki gibi listelemişlerdir:

- Değer eğitimi öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının asli görevlerindendir.
- Değer eğitimi gerçekleştirilen okulların programında yer almalıdır.
- Toplumda yaşanan olumsuz durumlar ve genç neslin davranışlarındaki olumsuz değişimler değer eğitiminin gerekli olduğunu göstermektedir.
- Değer eğitimiyle beraber bireyin öğrenme durumu kolaylaşacaktır.
- Değer eğitimiyle iyi yurttaşlar yetiştirilebilir.
- Ailede değer eğitimi nitelikli olarak gerçekleştirilmediği için okula bu konuda önemli görevler düşmektedir (aktaran: Akbaş, 2004: 83).

1.3.2. Değer Öğretimi

Değer öğretimini gerçekleştiren okullar bulunduğu toplumun benimsediği değerlerin şekillenmesinde ve bireylere aktarımında görevli yapı olarak ifade edilmektedir (Halstead, 1996'den aktaran: Kozikoğlu 2018: 2701). Leming (2000) değer öğretiminin gerçekleştirildiği okulların bireyde farkındalık oluşturarak bilginin ve düzenin değerli bir yapı olduğunu; Kerschensteiner (1954) ise bireyin bulunduğu her yerde bu eğitimin olması gerektiğini ifade etmektedir (aktaran: Akbaş, 2008: 10).

Anderson (1982) okuldaki değer eğitimi etkileyen dört özellik olduğunu söylemektedir. Bunlar;

- Okulun fiziki yapısı
- Okulun sosyal yapısı

- Okulun idari yapısı
- Okul kültürüdür. Okulun fiziki yapısı olarak okulun büyüklüğü ve öğrencilerin sayısını ifade ederken, sosyal yapı denilen kavram sosyo-ekonomik seviyeyi ifade etmektedir. Okulun idari yapısı okul yöneticilerinin karar verme durumlarını içerirken değer eğitimi ile ilgili olan özellik okul kültürüdür (aktaran: Arıkan, 2011: 6).

Ulusoy (2017: 340-341) değer öğretiminin gerçekleştirildiği okul topluluğu için yapılabilecekleri yedi maddede sıralamıştır:

- Eğitim-öğretim yılı başlangıcında okul aile birliğinin de dâhil edildiği öğretmenlerin katılımıyla gerçekleşen toplantıda değer eğitiminde yapılabileceklerle yönelik kararlar alınmalıdır.
- Değer öğretimi çocukların hazır bulunuşluk seviyesine uygun olacak şekilde etkinlik planlaması ve ayın değeri projesinin uygulaması gerçekleştirilmelidir.
- Değerler toplumla iç içe bir yapıda olduğu için aktüaliteye uygun şekilde etkinlikler düzenlenmeli buna ek olarak bireysel ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak birebir çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocukların aktif olarak rol alacağı şekilde tematik panolar oluşturulmalı ve bu panolar işlevsel olmalıdır.
- Çocukların ilgisini çekecek ve motivasyonunu arttıracak şekilde fotoğraf, afiş yarışmaları düzenlenmelidir.
- Ayın değeri kapsamında verilecek değer için örnek kişiler/meslekler varsa kişiler okula söyleşi için davet edilmeli; meslek tanıtımı yapılmalıdır.
- Toplumun güzelleşmesi adına okul ortamında gerçekleştirilen güzel çalışmalar farklı kaynaklarla diğer okullarla paylaşılmalıdır.

Değer eğitiminde öğretmenin rolü sınıf içinde kalmamakla beraber tüm okulu içine almaktadır. Bu durumda öğretmene düşen görev ve sorumluluk artmakta öğrenciye insan olarak değer vermekle başlayan bu süreci öğrencinin ilgilerine göre öğretme yönteminde değişiklikler yaparak öğrencide gerçekleştirmeyi hedeflediği davranışı sergilemeye çalışmalıdır (Brophy & Good, 1986; Dickinson, 1990'dan aktaran: Yılmaz, 2009: 112). Değer eğitiminde

öğretmenlerin rolüne değinen Gore (1998) sınıf içinde öğretmenin ayrımcılığa sebep olabilecek davranışları sergilememesi gerektiği vurgusunu yapmaktadır. Buna ek olarak farklı yöntem ve tekniklerle aktif katılımın sağlanması gerektiğini ancak bu şekilde değerlerin üst düzeye taşınabileceğini ifade etmektedir (aktaran: Tahiroğlu, 2011: 74). Değer eğitiminde gerçekleştirilmesi hedeflenen kazanımlarda eğitimin gerçekleştirildiği toplumun yapısı, insan ilişkileri gibi disiplin alanları etkili olduğu için evrensel bir sistemden bahsetmek pek olası değildir (Edwards, 1996: 178'den aktaran: Izgar, 2013: 39).

Değer eğitimini okul ortamında gerçekleştirmede büyük role sahip olan öğretmenlerin değer öğretiminde başarılı olmalarını sağlamada benimsemeleri gereken tutum ve sergilemeleri gereken davranışlar ise Ryan ve Bohlin (1999: 153-154) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

- Öğretmenler, benimsetecekleri değerlere sahip olmasalar da bu değerlere uygun olarak davranış(lar) sergilemelidir.
- Öğretmenler, değer eğitimindeki rollerinin sorumluluklarının farkında olmalıdır.
- Öğretmenler, değer eğitimi yaklaşımlarından da faydalanarak bu sürece öğrencileri aktif olarak dâhil etmelidir.
- Öğretmenler, benimsetecekleri değerlere ilişkin kendi görüşlerini baskın şekilde sunmaktan kaçınarak tartışma ortamında liderlik rolünü üstlenmelidir.
- Öğretmenler, tartışma ortamında empati yeteneğini göz ardı etmeden çocuklara bu yeteneği kazandırmalıdır.
- Öğretmenler, sınıfta insana verilmesi gereken en önemli değerlerden olan sevgi ve saygıyı gözeterek olumlu bir sınıf ortamı oluşturmalıdır.
- Öğretmenler, farklı yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencilerin kazandıkları değerleri temsil etmelerini sağlamalıdır (aktaran: Ekşi ve Katılmış, 2014: 127-128).

Titus (1994: 15) öğretmenlerin değer öğretimini etkili hale getirmek için önerilerini madde madde şu şekilde sıralamıştır:

- Öğrencinin bilgi- duygu ve davranışına bütünsel olarak odaklanarak eğitim gerçekleştirilmeli,

- Örnekler sunarak değerleri yansıtılmalı,
- Yönergeler kullanılmalı,
- Öğrenciler için açık, tutarlı ve samimi beklentiler oluşturulmalı,
- Öğrencinin çatışma durumuyla karşı karşıya kaldığında şiddet içermeyecek çözüm yolu bulma becerisini geliştirilmeli,
- Olumlu kişilikle öğrencilere rol model olunmalı,
- Saygılı bir dil kullanılmalı,
- Öğrencilerin olumlu davranışları ödüllendirilmeli,
- Etik olmayan ve saygısız davranışlar düzeltilmeli,
- Öğrencilerin toplum hizmetine katılımı teşvik edilmeli,
- Değerler vaaz verilmeden öğretilmeli.

Ülkemizde 2018 öğretim programları incelendiğinde başlıklarda ortak yapının tercih edildiği ve değer eğitimi çoğu başlık altında yer vererek programda resmi olarak yer aldığı görülmektedir (MEB, 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018d). 2005 yılından itibaren programlarda yapılan güncellemelerle 2018 öğretim programıyla nihai gayeye ulaşmıştır. Öğretim programlarında yapılan değişiklikler değer eğitimi anlamında birbirini destekler niteliktedir. Programlarda yapılan değişiklikler madde madde aşağıda özetlenmiştir (Beldağ, 2019: 43):

- Temel eğitim ve ortaöğretim düzeyinde bütün öğretim programlarında değer eğitimi vurgusu yer almıştır.
- Temel eğitim ve ortaöğretim programlarının giriş bölümlerinde değer/ değer eğitimi vurgusu neredeyse bütün başlıklarda yer alarak standart bir yapı tercih edilmiştir.
- Temel eğitim ve ortaöğretimde yer alan derslerin neredeyse tamamında kök değerler başlığı altında değer ifadeleri belirlenerek bu ifadeler yer almış ve bir standartlaşmaya gidilmiştir.
- 2005 öğretim programlarında yer alan birtakım değer ifadelerine 2018’de yer verilmemiş, bu durum “ilişkili olduğu alt değerlerle ve öteki kök değerlerle” ifadesi ile açıklanmaya çalışılmıştır.
- 2018 öğretim programlarında değer eğitimi anlayışında örtük program vurgusu daha da güçlendirilmiştir.

- 2018 öğretim programlarında doğrudan verilecek değer ifadesi çıkartılarak değer eğitiminin bir ders veya ünite bağlamında verilmesinden ziyade okuldaki ders içi ve ders dışı tüm etkinliklere yayılması gerektiği ifade edilerek değerlerin yaşamsallık boyutuna vurgu yapılmıştır.
- 2018 öğretim programlarında değerle eğitim yaklaşım/yöntemlerine ve uygulama örneklerine yer verilmemiş, her ne kadar programda yer almasa da değer eğitiminde bütüncül bir anlayış benimsendiği görülmüştür.

1.3.3. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Değer Eğitimi

Bireyin ailede başlayıp okul hayatında devam eden değer eğitimi süreci incelendiğinde okul öncesi dönemden sonra değer eğitimine dair kendini, çevresini, içinde üyesi olduğu toplumları tanıyarak birey olma serüvenine başladığı ilk ders Hayat Bilgisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaymakçı'ya (2019: 368) göre Hayat Bilgisi dersi çocuk merkezli ve disiplinler arası etkileşimle sosyal ve doğa bilimlerini içeren, çocuğun iyi yurttaş olmasını sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerle donatan mihver ders olarak tanımlanmaktadır. Tay'a (2017: 6) göre Hayat Bilgisi dersinin amacını bireye hayatın bilgisi olarak öncelikle kendini tanıması daha sonra küreselleşen dünyada iyi insan, ulusal çapta ise iyi yurttaş olmasını sağlamaktır. *“Ağaç yaş iken eğilir”* atasözünden yola çıkıldığında bireyin gerçek yaşamda edinmiş olması beklenen değerlerin Hayat Bilgisi dersinde ailesinden almış olduğu değer eğitimi pekiştirerek kazanması ve doğru davranışları öğrenerek iyi insan olması hedeflendiği ifade edilebilir. Ulusoy (2017: 342) ise Hayat Bilgisi dersinin, bireyin yaşamakta olduğu sosyal topluluk içerisinde gerçekleştireceği davranışa yön vermede etkili olan değerlerin doğrudan veya dolaylı olarak verildiği ders olarak ifade etmektedir. MEB 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı içinde yer alan *“Değerlerimiz”* başlığı incelendiğinde; değer tanımıyla beraber öneminden bahsedildiği, kök değerler olarak sunulan değerlerin ilişkili olduğu alt değerlerle ve öteki kök değerlerle birlikte verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (MEB, 2018a). *“Öğretim Programlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar”* başlığı altında değer eğitiminin önemini ifade eden şu maddeler yer almaktadır:

“3.Kazanımlar doğrultusunda yapılacak etkinliklerle okul ve yaşam arasında bağlantı kurulmasına özen gösterilmelidir.”

“10.Program uygulanırken öğrencilerin değerleri kazanmasına özen gösterilmeli, tüm kazanımlar ilgili değerlerle eşleştirilmeli ve örtük program anlayışından hareketle dersler işlenmelidir.” (MEB, 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018d).

Bu ifadeden yola çıkıldığında programda yer alan kazanımların ilgili değerlerle eşleştirilerek çocuklara kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşılabılır.

1.4. DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Ulusoy ve Aslan’a (2019: 7) göre her toplum benimsediği değerlere uygun yaşam süren bireyler yetiştirmek ister. Bu sebeple değer eğitimi bilginin yanında bireyin kişilik gelişimini destekleyerek yaşadığı topluma entegre olmasını sağlar. Akbaş’a (2008: 9) göre öğretim programında açıkça belirtilen ve belirtilmeyen değerlerin öğretimi ve öğrencilerin ahlaki gelişimine katkı sağlamak okulların görevlerindendir. Değer eğitimi ile ilgili 1970’li yılların ortalarından sonra yayınlanan çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Yapılan çalışmalar incelendiğinde karakter eğitiminin yerine değer açıklama (values clarification) ve ahlaki ikilem (moral dilemma) stratejilerinin değer öğretiminde ön plana çıktığı tespit edilmiştir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 73). Kupchenko ve Parsons’a (1987) göre değer eğitiminde kullanılan yaklaşımlar birbirlerinden tamamen bağımsız olmamakla beraber formal, informal; yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere birtakım farklılıklar barındırmaktadır (aktaran: Yazar ve Tural, 2020: 148). Farklı araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlar, sıralamalar kullanılmış olmasına rağmen bu bölümde değer eğitimi yaklaşımları; telkin etme yaklaşımı (değerlerin doğrudan öğretimi), ahlaki gelişim yaklaşımı, değer analizi, değerleri belirginleştirme, eylem/davranış öğrenme yaklaşımı olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir.

1.4.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi)

Telkin etme yaklaşımı; Blanchette (1970) ve Bensley (1974) tarafından geliştirilmiş olup, bu yaklaşımın amacı, öğrencilere belirli değerlerin aşılmasını

ve bunların içselleştirilmelerini sağlayarak, öğrencilerin istenen değerleri daha iyi yansıtmaları için sahip oldukları değerleri değiştirmektir (Superka vd., 1976'dan aktaran: Aladağ, 2009: 22). Telkin Etme Yaklaşımı değer eğitiminde yaygın olarak kullanılan yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşımda dikkat edilmesi gereken nokta değerleri katı şekilde empoze etmek yerine öğrencilerin değer anlamını kavramasını çalışmaktır (Çengelci, 2010: 12). Kupchenko ve Parsons'a (1987) göre değerlerin doğrudan öğretiminde öğrenciler pasif alıcı konumda olup öğretmenin söylemiş olduğu yönergeleri takip ederek önceden belirlenen değer yapılarına uygun davranış sergileme ve tercihte bulunurken; öğretmenlerin konumu sürece yön vererek, etkinlikleri yönetmek ve var olan değerlerin sorgulanmasını sağlamaktır (aktaran: Yazar ve Tural, 2020: 150). Edgington, (2002) bu yaklaşımın uygulamasında kazandırılmak istenen değerler ile ilgili vurgu yapılarak sınıf içerisinde kitap okuma veya grup tartışmalarının gerçekleştirilmesinin değer kazanımında etkili olacağını ifade etmektedir (aktaran: Bartan, 2018: 13).

1.4.2. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı

Whitney'a (1986: 67) göre bu yaklaşımda konu Kohlberg tarafından geliştirilen ahlaki gelişim kuramındaki zihinsel ahlaki inançlar olmakla beraber amaç bireyin muhakeme gücünü desteklemektir (Yiğittir ve Kaymakçı, 2012: 52). Bu yaklaşımda öğretmene düşen görev, öğrencilere ahlaki ikilemin bulunduğu örnekler sunarak kendi çözüm yollarını bulmalarına yardımcı olmaktır (Yarar Kaptan; 2019b: 15). Kohlberg ahlaki ikilem içeren hikâyeler sunarak öğrencilerin ahlaki çıkmazlarını çözmelerine yardımcı olmaktadır. Öğretmenin bu yaklaşımdaki rolü öğrenciyi ahlaki ikilem durumuyla karşılaştırarak gruptaki diğer öğrencilerin bu durumu dinlemesini sağlamaktır (Leming, 2000'den aktaran: Sapsağlam, 2016: 31).

1.4.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizinde amaç öğrencilerin bilimsel incelemeler yaparak değerleri kavramsallaştırma ve aralarında ilişki kurmalarına yardımcı olmaktadır (Citation, 2004; Fernandes,1999'dan aktaran: Yarar Kaptan, 2019a: 14). Bu yaklaşımda

sıkça tercih edilen yöntemler birey ve grup çalışmaları, uygulama araştırmaları ve sınıf ortamında gerçekleştirilen tartışmalardır. Sıkça kullanılan bu yöntemler konu tespitinin ardından gerçekleşen tartışma ortamında konuyu değerlerle ilişkilendirmeye çalışarak kanıt bulmayı içermektedir (Superka, Jhonson ve Ahrens, 1975: 25'den aktaran: Demir, 2018: 30). Kanıt kadar sebeplere de başvurmayı isteyen yapılandırılmış mantıklı tartışma, test prensipleri, benzer durumların analizi, tartışma, araştırma gibi yöntemler de bu yaklaşımda kullanılmaktadır (Superka vd., 1976'dan aktaran: Aladağ, 2009: 22). Yaklaşımın uygulanma süreci soru-cevap şeklinde ilerlediği için zaman yönetimi konusunda sıkıntı yaşanabilmektedir.

1.4.4. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı

Değer belirginleştirmenin amacı, insanlara değerlerini anlamaları için yardım etmektir (Aladağ, 2009: 29). Edgington (2002:114), çocuklara değerleri doğrudan vermek yerine kendi değerlerinin farkına varmasını sağlamayı tavsiye ederken; Lickona (1991: 10), bu süreçte öğretmenlerin değerleri tarafsız şekilde benimsemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan yola çıkarak Leming (1997: 14) de çocuğun seçmiş olduğu değere saygı duyulmasının ve öğretmenin bu durumu desteklemesinin gerekli olduğunu söyler (aktaran: Ekşi ve Katılmış, 2014: 17). Bu yaklaşım, seçme, ödüllendirme ve hareket başlıkları altında üç basamakta gerçekleştirilirken birey, kendi değerlerinin farkında olarak güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmektedir. (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972'den aktaran: Yarar Kaptan, 2019a: 13). Bu yaklaşımda, çok sayıda metot ve teknik kullanılmaktadır. Bu metotlar; kişisel ve grup çalışmaları, sahte, yapmacık ve gerçek ikilemler, zorlanmış tercihler, duyarlılık ve dinleme teknikleri, şarkılar ve resimler, oyun ve taklitler gibi teknikleri içermektedir (Superka vd., 1976'dan aktaran: Aladağ, 2009: 31).

1.4.5. Eylem / Davranış Öğrenme Yaklaşımı

Jones (1971) ve Newmann (1972) tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacı, toplumla etkileşim halinde olan bireyin değerlerini eylem olarak gerçekleştirebilmesi için ona destek olmaktır (Aladağ, 2009: 31). Huitt'e (2004)

göre bu yaklaşım, eğitimcilerin sınıf temelli öğrenme yaşantılarından çok toplumsal temelli yaşantılarını vurgulamak için geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, öğrenenlere kendi değerleri konusunda harekete geçmeleri için birtakım fırsatlar sunulması gerekir. Bu yaklaşımın savunucuları bu süreci, bireyin alternatifleri tanıdığı, alternatifler arasından bireyin özgürce seçim yaptığı ve seçimlerini davranışa dönüştürdükleri bir çeşit kendini gerçekleştirme süreci olarak tanımlamaktadırlar (aktaran: Aladağ 2009: 32). Stanley'e göre (1983: 243) değerlerin davranışa dönüştürülmesi ile insanlar, değerleri anlayarak içselleştirme imkânı bulacaklardır. Bu nedenle bu yaklaşımda deney, anlatımdan ziyade toplumu etkileyen sosyal çalışmalar ön plandadır. Bu yaklaşımın savunucuları, öğrencilere aktif katılım sağlayacakları sosyal projelerde yer vererek değerleri içselleştirme fırsatı sunulmasını tavsiye etmektedirler (Yiğittir ve Kaymakçı, 2012: 52).

1.5. DEĞER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Oral'a (2011: 441) göre öğretimde nitelik kazandırmak amacıyla öğretmen farklı yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencinin aktif olarak katılımını sağlayabilir ve dikkatlerinin dağılmasını önlemiş olur.

Erciyeş'e (2011: 275) göre öğretmenlerin ders esnasında kullandıkları yöntem ve teknikleri etkileyen bazı faktörler vardır. Bunlar:

- Öğrencinin gelişim alanlarındaki seviyesi ve hazır bulunuşluk düzeyi
- Etkinliğin süresi ve maliyeti
- Uygulanacak grubun büyüklüğü
- Okulun sunduğu imkânlar
- Öğretmenin kullanılacak yöntem ve tekniğe olan yatkınlık seviyesi
- Kazandırılmak istenen konunun özelliğiyle beraber öğrencide hedeflenen nitelikler olarak sıralanabilir.

Aydın ve Akyol Gürlü (2018: 92-199) değer öğretiminde diğer derslerde kullanılan tüm yöntem ve tekniklerin kullanılabileceğini fakat farklı yöntem ve tekniklerle değer öğretiminin zenginleştirilmesinin etkiyi arttıracaklarını ifade ederek aşağıdaki yöntem ve teknikleri sıralamışlardır:

- Araştırma, İnceleme (Soruşturma) Yoluyla Öğretme Yaklaşımı

Bu yaklaşımda öğrenciler gelecekte karşılaşılacak problemlere hazırlık olarak problem çözme basamaklarına uygun şekilde olası problemleri çözmeye çalışmaktadırlar.

- İşbirliğine Dayalı Öğretme Öğrenme Yöntemleri

İşbirliğine Dayalı Öğretim Teknikleri

- Başarı Grupları Tekniği
- Tartışma Grubu Tekniği
- Ayrılıp-Birleşme Tekniği
- Takım-Oyun-Turnuva Tekniği
- Seminer Tekniği

- Bireysel Çalışma Yöntemi

- Metin Tarama Tekniği

- Tartışma Yöntemi

- Büyük Grup Tartışma Tekniği
- Beyin Fırtınası
- Ters Beyin Fırtınası
- Görüşme Tekniği

- Gezi Gözlem Yöntemi

- Dramatizasyon Yöntemi

- Parmak Oyunu
- Rol Oynama
- Bağımlı Dramatizasyon (Canlandırma)
- Kukla ve Bebekler
- Kenardan Yönlendirme
- Katılımcı Liderlik
- Zihinde Canlandırma
- Dans Draması
- Resim Yapma
- Öykü Oluşturma
- Taklidi Oyun(Benzetim)

- Örnek Olay Yöntemi

- Problem Çözme Yöntemi
- Buldurma(Sokrates) Yöntemi
- Eğitsel Oyunlar
- Oyun Teknikleri
 - Akrostiş
 - Siz Olsaydınız Ne yapardınız?
 - Kutuplaşma
 - Kavram Kontrolü
 - Grup ya da takım oyunları
 - Nesi var?
- Proje Tabanlı Öğrenme vb.

1. 6. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde değer eğitimi/öğretimi ve kök değerlerle ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

1.6.1.Değer Eğitimi/Öğretimi İle İlgili Ulusal Çalışmalar

Değer eğitimi konusu son dönemde araştırmalara sıklıkla konu olmaktadır. Geçmiş ve gelecek arasında gerçekleşecek değer aktarımı, değer eğitimi yoluyla bireylere kazandırılmaktadır. Ülkemizde 2005 yılından itibaren tamamında olmasa da belli başlı öğretim programlarında görmeye başladığımız değer başlığı, araştırmacıları değer eğitimi uygulamalarında kullanılan yöntem ve tekniklerin etkililiğini araştırmaya yöneltmiştir (Bal, 2019; Çelik ve Buluç, 2018 ve Kahrıman, 2014). Bu sebeple 2005 yılından itibaren günümüze kadar olan çalışmalar incelenerek aşağıda sunulmuştur.

Aladağ (2009), *“İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeylerine Etkisi”* isimli çalışmasında ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer öğretim programının öğrencilerin “sorumluluk” değerini kazanma ve gösterme düzeyine etkisi belirlenmiştir. Çalışma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modelindedir. Verilerin analiz edilmesiyle elde edilen sonuçlarda, deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerin uygulama sonrası “sorumluluk” değerine

ilişkin, Sorumluluk Ölçeği, Bilişsel Düzey Ölçeği ve Duyuşsal Düzey Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Çalışma sonucu, uygulanan programın deney grubu öğrencileri üzerinde olumlu bir etki yaptığını göstermektedir. Veliler ile yapılan görüşmelerde, programın öğrenci üzerinde olumlu etkilerini gözlemledikleri belirlenmiştir. Deney grubunun öğretmeni ise yapılan görüşmede, uygulanan programın öğrenciler üzerinde pozitif yönde etki ettiğini ifade etmiştir.

Kurtdede Fidan (2009), “*Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri*” isimli çalışmasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değer öğretimi hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının değer öğretimi konusundaki görüşlerini ölçmek amacıyla Akbaş (2004) tarafından geliştirilen “değer öğretiminde kullanılan etkinlikler ve değer öğretimine ilişkin görüşler” ölçeği kullanılmıştır. Çalışma grubunu Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 206 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının çoğunluğu, değer öğretimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğunu, derslerimizin yapısının bilgi temelli olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını belirtmişlerdir.

Yılmaz (2009), “*Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*” isimli çalışmasında öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamayı amaçlamıştır. Çalışma, ilişkisel tarama modelindedir. Çalışmanın evreni, 2009 yılında Konya ilinde çalışan toplam 5311 ilköğretim öğretmenidir. Bu evren arasından tesadüfî küme örnekleme yoluyla seçilen toplam 482 ilköğretim öğretmeni, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre kadın öğretmenlerin evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının puan ortalaması erkek öğretmenlerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksektir. Medeni durum değişkenine göre güç boyutu hariç tüm boyutlarda anlamlı bir farklılaşma

gözlenmiştir. Kıdem değişkenine göre ise öğretmenlerin değer tercihleri tüm değer boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir.

Yiğittir (2009), “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi*” isimli çalışma 2005 yılında yapılandırıcı yaklaşımı temel olarak hazırlanmış olan İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlerden seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen “sağlıklı olmaya önem verme, temizlik, yardımseverlik, bilimsellik, misafirperverlik, doğa sevgisi” ile 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki “estetik, tarihsel mirasa duyarlılık, dayanışma, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, akademik dürüstlük” değerlerinin kazanılma düzeyini ve farklı değişkenlerin değerlerin kazanılmasındaki etkisini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla her iki sınıf için dördümlük ölçek geliştirilmiştir. Ayrıca çalışmada elde edilen nicel veriler öğretmenlerle yapılan görüşme yönteminin uygulandığı nitel bir çalışmayla da desteklenmiştir. Çalışma grubunu Ankara merkez ilçelerinden seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiş ilköğretim okulunun beşinci sınıf ve altıncı sınıf öğrencileri ile bir önceki eğitim yılında bu sınıfları okutmuş olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada, veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda değerlerin kazanılma düzeyi ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Baydar (2009), “*İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi*” isimli çalışmanın amacı beşinci sınıf öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi ve ailelerin öğrenim düzeylerinin öğrencilerin değerleri kazanım sürecinde etkilerini tespit etmektir. Çalışma grubunu Adana ili merkez ilçelerindeki 20 okulda farklı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullar oluşturmaktadır. Seçilen öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacı ile beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan örnekleme her değer için farklı öykülerden oluşan (adil olma, sorumluluk, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık) ahlaki ikilem formları uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri göz önüne alınarak değerleri kazanım düzeyleri karşılaştırılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ancak yükseköğrenimi

tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Aktaş (2010), *“İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)”* isimli çalışması ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın örneklemini 2009-2010 öğretim yılında seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen Erzincan il merkezindeki 11 ilköğretim okulu beşinci sınıfta bulunan 506 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada Keskin (2008) tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular SPSS programıyla analiz edilmiştir. Anne mesleği değerleri edinim düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmazken, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre öğrencilerin değerleri edinim düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Şahin Kılıç (2010), *“İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri”* isimli çalışmasında 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerlerin kazandırılması sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Kütahya ‘da 13 ilköğretim okulundaki 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden, maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla seçilmiş 22 katılımcı öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Öğretmen Görüşme Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin, değerleri toplum tarafından kabul edilen, davranışlara ve hayata yön veren, iyi vatandaş yetiştirmede önemli görülen unsurlar olarak tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı öğretmenler değer öğretimi sürecinde kendi rollerini model olmak olarak tanımlamış ve kendileri dışındaki en etkili kurumun aile olduğunu belirtmektedir.

Uysal (2010), “*Sınıf Öğretmenlerinin 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Belirtilen Strateji, Yöntem ve Teknikleri Uygulamadaki Yeterlik Düzeylerinin Belirlenmesi*” isimli çalışmasında amaç ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda belirtilen strateji, yöntem ve teknikleri uygulamadaki yeterlik düzeylerini belirlemektir. Çalışmada yöntem olarak betimsel ve ilişkisel tarama modelleri, aynı zamanda nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın çalışma grubunu Ankara’da görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin çoğunluğu 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda belirtilen öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygulamada kendilerini yeterli olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Öğretim yöntemlerini kullanma yeterliliklerine ilişkin mesleki kıdem, görev yapılan okul türü ve mezun olunan bölüm türü değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan görüşmelerde de öğretmenler Hayat Bilgisi dersinde anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, yaratıcı drama ve tartışma gibi öğretim yöntem ve tekniklerini çok sık kullandıklarını belirtmişlerdir.

Aykaç (2011), “*Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sinop İli Örneği)*” isimli çalışma 2005–2006 yılında uygulamaya konulan Hayat Bilgisi öğretim programının uygulamaya ne ölçüde yansıdığını belirlemek amacı ile öğretmenlerin bu ders kapsamında etkinlikleri uygularken hangi yöntem, teknikleri kullandıklarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılarak öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş, kullandıkları yöntem ve teknikler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Hayat Bilgisi öğretmen kılavuzu, öğrenci ders kitapları ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler incelenerek hangi yöntem ve tekniklere ne oranda yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini Sinop’ta görev yapmakta olan ilköğretim sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Bu çalışmada, Hayat Bilgisi dersinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemleri belirlemek için ilköğretim birinci kademedeki öğretmenlere uygulanmak üzere 20 maddeden oluşan likert tipinde bir ölçek geliştirilerek uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersi

için vazgeçilmez öneme sahip olan gezi-gözlem, inceleme gibi öğrenciyi sürece katan yöntemlere yeterli oranda yer verilmediği görülmüştür.

Gül (2013), “*Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretim Döneminde Doğruluk Eğitimi*” isimli çalışmada değer kavramı açıklandıktan sonra, değer eğitimin önemi ve değer eğitiminde hangi yöntem ve tekniklerin kullanılabileceği üzerinde durulmuş; aynı zamanda değer eğitiminde ailenin ve okulun fonksiyonları ele alınmıştır. Evrensel değerler arasından doğruluk değeri seçilerek, doğruluk hakkında içerik çalışması yapılmıştır. Sonrasında doğruluğun önemi, doğruluk davranışının kazanılmaması sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuz davranışlar ve doğruluk davranışının dini alanyazındaki yeri üzerinde durulmuştur. Çalışma sonucunda değerlerin öğrencilere sadece bilgi olarak verilmesinin yeterli olmadığı, değerlerin duyuşsal boyutunu unutmadan, gerek aile gerekse eğitimciler, öğrencilere olumlu örnek olarak onların davranışlarında değişiklikler meydana getirebilecekleri belirtilmiştir.

Demirhan İşcan (2014), “*Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimindeki Tercihleri*” isimli çalışmanın amacı Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin, belirli bir değeri kazandırmaya yönelik oluşturdukları etkinliklerde tercih ettikleri yaklaşımları, yöntem ve teknikleri tespit etmektir. Çalışmada, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden biri olan “doküman inceleme” kullanılmıştır. Çalışma grubunu Ankara ilindeki üç devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Öğretmen adaylarına açık fikirli olmak değerine yönelik olan bir kazanım verilmiş ve onlardan verilen kazanımı gerçekleştirmek için çalışmalar oluşturmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının oluşturdukları çalışmalar içerisinde yer verdikleri yöntem, teknik ve/veya yaklaşımlar incelenmiş, bu çalışmalar üzerinden betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının çalışmalarda izledikleri yollar değerler eğitimi yaklaşımlarından “telkin etme” ve tam anlamıyla olmasa da “değerleri açıklama/aydınlığa kavuşturma” yaklaşımlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Kahriman (2014), “*İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Konuların Drama Yöntemine Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin İletişim, Empati Becerileri ve Değer Algıları Üzerine Etkisi*” isimli çalışmasında

drama öğretim yönteminin Hayat Bilgisi Dersi, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin “Benim Eşsiz Yuvam” temasındaki konuların drama yöntemi ve mevcut programa göre öğretimin yapıldığı sınıflardaki öğrencilerin iletişim becerileri, empatik eğilim becerileri, değer algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmaktır. Bu çalışmada öğrencilerin uygulanan yönteme yönelik görüşleri tespit edilmiştir. Çalışma, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modelinde tasarlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 3. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma sonucunda deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin sosyal değerler ölçeği ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

Uzunkol (2014), “*Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*” isimli çalışmanın amacı hayat bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisini incelemek ve öğrencilerin uygulama sürecine ilişkin görüşlerini almaktır. Çalışmada karma yöntem tercih edilerek yarı deneysel desenlerden “denkleştirilmemiş ön test-son test kontrol gruplu desen” kullanılmıştır. Çalışma grubunu 67 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeylerini artırmada etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, deney grubunda yer alan öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda, öğrencilerin uygulanan programın hem kendileri için hem de sınıf arkadaşları için yararlı etkileri olduğuna ilişkin görüşler bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gür, Koçak, Şirin, Şafak ve Demircan (2015), “*İlköğretim Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Karşılaştıkları Güçlüklerin İncelenmesi: Ankara Örneği*” isimli çalışmada ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerini, eğitim uygulamalarını, yararlandıkları kaynakları ve eğitimlerinde karşılaştıkları

güçlükleri belirlenmiştir. Çalışma kapsamında değerler eğitiminin verilmesinin önemli olup olmadığı, değerler eğitimine yönelik uygulamalar, değerler eğitimi uygulamalarında yararlanılan kaynaklar ve değerler eğitiminde en çok karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerilerinin neler olduğu sorularına cevap aranmıştır. Çalışma grubunu öğretmenler oluşturmuş ve konferans öncesi değerlendirme formu dağıtılmıştır. Formda verilen yanıtların analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin okullarda değerler eğitimi verilmesini önemli buldukları, bu konuda sınıflarında çeşitli çalışmalar gerçekleştirdikleri (projeler uygulama, afiş, broşür, pano ve seri gibi görsel kaynaklar hazırlama, drama-tiyatro etkinlikleri düzenleme vb.), kaynak olarak en çok internetten yararlandıkları, değerler eğitimi sürecinde daha çok etkinlikleri seçme ve uygulama açısından ve ailelerle güçlük yaşadıkları tespit edilmiştir.

Özyurt (2015), *“İlkokul Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Değer Eğitimi Programının Geliştirilmesinde Okul Temelli Yaklaşımın Etkililiğinin Değerlendirilmesi”* isimli çalışmasında amaç ilkökul öğrencilerine yönelik değer eğitim programı geliştirilmesinde okul temelli program geliştirme yaklaşımının etkililiğinin, okul temelli geliştirilen programın öğretimsel, formatif ve summatif değerlendirmelerinin yapılarak incelenmesidir. Çalışma grubunu Gaziantep'te öğrenim gören ilkökul öğrencileri, bu öğrencilerin velileri, okulun idareci, öğretmen ve personeli oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak değer anketi, öğrenci değerlendirme formları, öğrenci öz değerlendirme formları ve görüşme formları kullanılmıştır. Programda yer alacak değerler, değer anketi uygulanarak belirlenmiştir. Okul temelli program geliştirme yaklaşımı ile oluşturulan değer eğitim programının öğretimsel değerlendirme sonuçları, öğretmen ve velilere göre uygulanan program ile azimli olmak değeri için belirlenen kazanımların tamamına ulaşıldığı yönündedir. Öğrencilere göre ise büyük ölçüde kazanımlara ulaşılmıştır.

Tahiroğlu ve Aktepe (2015), *“Değerler Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Geliştirilen Etkinliklerin Demokratik Algı ve Davranışlar Üzerine Etkisi”* isimli çalışmasında değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen demokrasi eğitimi etkinliklerinin, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin demokratik değerlerinin geliştirilmesine ve demokrasi algılarına etkisinin belirlenmesi

amaçlanmıştır. Bu amaçla, hoşgörü, saygı, eşitlik, temel hak ve özgürlükler gibi demokratik değerlere yönelik etkinlikler geliştirilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada kullanılması sonucu oluşan “paralel karma yöntem” kullanılmıştır. Deney gurubu 27, kontrol gurubu ise 29 öğrenciden oluşmuştur. Çalışmanın verileri; *Demokrasi Algısı Ölçeği* ve görüşme kayıtlarından elde edilmiştir. Çalışma sonucunda deney ve kontrol grubunun ölçüm sonuçları incelendiğinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Nitel bulguların sonucunda değer eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen demokrasi eğitimi etkinliklerinin (öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre) saygı, hoşgörü, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin geliştirilmesine olumlu katkı sağladığı ayrıca demokrasiye yönelik olumlu davranışları artırdığı görülmüştür.

Yarar Kaptan (2015), “*İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hoşgörü Değerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Bilgisayar Destekli Etkinliklerle Öğretimi*” isimli çalışmasında İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiştir. Öğrencilerin hoşgörü değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Çalışmada, karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki fark çok yöntemli nitel çalışmalardan biri olan betimleyici özel durum çalışması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma grubunu 2013-2014 eğitim yılında Rize’de öğrenim görmekte olan dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda; hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle değer öğretiminin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının ölçeğin alt boyutları ile birlikte genelinde yükseldiği ve deney grubu öğrencilerinin lehine anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle hoşgörü değerinin öğretiminin, değer öğretim sürecini somutlaştırmakla beraber öğrencilere eğlenceli ve kalıcı bir öğretim süreci yaşattığı gözlenmiştir.

Demirel Balık (2016), “*Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki Değerler Bağlamında Hayat Bilgisi Ders Kitapları ile Yüz Temel Eser Listesindeki Ulusal*

Masalların Karşılaştırılması” isimli çalışmasında temel amaç Milli Eğitim Bakanlığı’nın düzenlediği Yüz Temel Eser listesindeki yerel masalların, Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlerin aktarılmasında ne gibi katkısının olabileceğini ortaya koymaktır. İkinci amaç ise Hayat Bilgisi ders kitaplarında da bu değerlerin nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Ders kitapları ve masal kitapları incelenerek değerler eğitiminde bu kitaplardan yararlanılıp, yararlanılamayacağı üzerinde fikir geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde içerik analizi yöntemi kullanılarak Hayat Bilgisi ders kitapları incelenmiş, ikinci bölüm ise betimsel bir çalışma olduğundan, nitel araştırma tekniklerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak incelenen ders kitaplarının Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan bütün değerleri kapsadığı ancak bu değerlerin dışında kalan birçok değeri barındırmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ders kitapları Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan değerleri aktarmada yeterli olmakla beraber bunların dışında kalan değerleri aktarmakta yetersiz olmaktadır.

Eryılmaz (2016), “*Sınıf Öğretmenlerinin Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*” isimli çalışmasında sınıf öğretmenlerinin 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Konya’daki ilkokullarda görev yapan 176 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitimi uygulamalarında telkin, model olma, örnek olay gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıklarını, uygulamalarında soru cevap tekniğini, telkinde bulunma, örnek olay yöntemini sıklıkla kullandıklarını, değerlendirmede herhangi bir yaklaşım ve yöneme bağlı kalmadıklarını ve bu durum hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, değer eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerde cinsiyete ve kıdem durumuna göre anlamlı farklılık olduğu fakat eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci (2016), “*Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre İlkokullarda Değer Eğitimi*” isimli çalışmasında sınıf öğretmeni adaylarının ilkokullarda değer eğitiminin gerçekleştirilmesi sürecine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada temel yorumlamacı nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışma bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 30 sınıf öğretmeni adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersi kapsamında gözlem yaptıkları ilkokullarda değer eğitimine ilişkin yazdıkları anekdotlar ve odak grup görüşmesi yoluyla toplanmıştır. Çalışma verilerinin çözümlenmesinde tümevarım analizi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğretmen adayları ilkokullarda değer eğitimi sürecinde vatan sevgisi, duyarlılık, doğa sevgisi, sorumluluk, paylaşma, dürüstlük, saygı, yardımlaşma, dini değerler, hoşgörü ve temizlik değerlerinin vurgulandığını düşünmektedir. Öğretmen adaylarına göre ilkokullarda değer eğitime yer verilen dersler Türkçe, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleridir. Değer eğitiminde sezdirme, telkin, ödül ve ceza, fırsat eğitimi, belirli gün ve haftalar, empati ve drama kapsamında değer eğitimi gerçekleştirilmektedir.

Karamustafaoğlu ve Amanat (2017), “*Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*” isimli çalışmada sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Çalışma nitel araştırma kökenli olgu bilim çalışması olarak yürütülmüştür. Çalışma grubunu, 2015-2016 yılında Ankara’da Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı bir devlet okulunda görev yapan 11 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre okullarda değerler eğitimi konusunda birçok çalışmanın yapıldığı, bu çalışmalarda ailelerin de sürece dâhil edildiği tespit edilmiştir. Öğretmenler ‘tüm bu çalışmaların iyi niyetli çalışmalar olmaktan öteye gidemediğini’ açıklamışlardır. Değerler eğitiminin okullarda daha sitemli bir şekilde verilmesi, bir ders olarak programlara dâhil edilmesinin daha etkili bir değerler eğitimi için gerekli olacağı önerilmiştir.

Çelik ve Buluç (2018), “*Disiplinler Arası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması*” isimli çalışmasında disiplinler arası

yaklaşım ile değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının, öğrencilerin “Duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü” ve “Bilimsellik” değerlerine ilişkin tutumlarına etkisi tespit edilmiştir. Çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde Ankara iline bağlı bir merkez ilçe olan Akyurt ilçesinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim görmekte olan ilkököl 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda disiplinler arası yaklaşım ile değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin, ele alınan değerlere yönelik tutum puanlarının yükseldiği tespit edilmiş, disiplinler arası yaklaşım ile değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının değerlerin kazandırılmasında oldukça etkili olduğu, öğrenme sürecini somutlaştırdığı, öğrenciler için eğlenceli ve mutlu oldukları bir öğrenme ortamı oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Demir (2018), “*Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*” isimli çalışmasında ilkököl ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, karma araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubunu, 2017–2018 eğitim öğretim yılında Batman’da bir ilkökölün ikinci sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak; Çalışma Yaprakları, Açık Uçlu Anket, Görüşme Formu, Sorumluluk Kazanım Testi ve Öğrenci Gözlem Formu kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde, nicel ve nitel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, araştırma sürecinden sonra uygulamanın yapıldığı bütün şubelerde, öğrencilerin belirlenen sorumlulukları kazandıkları görülmüştür. Sonuç olarak ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersinde; değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarına dayanan doğrudan değer öğretimi, öğrencilerin sorumluluk değerini kazanmasında olumlu yönde bir değişim göstermiştir.

Külünkoğlu (2018), “*Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Değer Eğitiminin Öğrencilerin Dürüstlük Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*” isimli çalışmanın amacı ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin “dürüstlük” değerini kazanma ve gösterme düzeyine etkisini belirlemektir. Bu çalışma, ön test-son test kontrol

gruplu deneme modelindedir. Çalışma grubunu, 2016–2017 eğitim-öğretim yılında Giresun’da Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olan bir ortaokulun iki 5. sınıfı oluşturmuştur. Grupların denklikleri incelenerek bu şubelerden birisi deney, diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir. Uygulamadan önce ve sonra veri elde etmek için, ön test ve son test olarak, dürüstlük ölçeği, bilişsel düzey ölçeği ve duyuşsal düzey ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin dürüstlük değerini kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Bilişsel ölçekten elde edilen veriler dürüstlük ölçeğinden elde edilen verilerle tutarlılık göstermiş ve deney ile kontrol grupları arasında değer eğitimi programının sonunda farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Albayrak (2019), “*İlkokul 4. Sınıfta Destanlarla Değer Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği*” isimli çalışmasında ilkokul 4. sınıfta destanlarla değerler eğitimi uygulamalarının etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Ağrı ilinde öğrenim gören 4. sınıflar oluşturmaktadır. Çalışmanın nicel boyutunda ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel desen, nitel boyutu ise durum çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Çalışma sonucunda destanlarla değerler eğitimi etkinliklerinin değerleri anlamlandırma üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Öğrenci ve öğretmen günlüklerinden elde edilen sonuçlara göre derslerin zevkli olarak işlendiği, öğrencilerin derslere aktif şekilde katıldığı, öğretmen ve öğrencilerin mutlu bir ortam oluşturduğu görülmüştür. Öğretmen ve veli gözlem formlarından elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin değerleri anlamlandırması yanında öğrencilerin davranışlarında da değişikliklerin olduğu sonucu çıkmıştır. Buradan hareketle “Destanlarla Değerler Eğitimi Etkinlikleri’nin değerleri anlama ve anlamlandırmada etkili olduğu ve destanların değerler eğitiminde kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bal (2019), “*Hayat Bilgisi Dersi Değer Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi: Bir Eylem Araştırması*” isimli çalışmasında Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan on kök değerlerin örnek olay yöntemi ile öğrenciye kazandırılması hedeflenmiştir. Çalışma grubunu ikinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Veriler; gözlem, öğrenci çalışmaları, öğrenci / öğretmen

günlükleri, odak grup görüşmeleri, öğrenci ön ve son algıları, video kayıtları ile elde edilmiştir. Veriler içerik analizi ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmada Hayat Bilgisi dersi kapsamında kazandırılması hedeflenen kök değerlerin belirlenen eylem planlarıyla kazandırılabilirdiği ve öğrencilerde olumlu değişimler yarattığı görülmüştür. Öğrencilerin örnek olay içerisinde vurgulanan değerleri günlük yaşantılarında karşılaştıklarında belirleyebildikleri, problem durumlarına değerler üzerinden yorum getirdikleri, karar verme süreçlerinde değerlerden yararlandıkları ve sözel ifadelerinde kullandıkları belirlenmiştir. Çalışma ile değerler eğitiminin bir plan dâhilinde yürütülmesinin öğrencide olumlu değişimlere neden olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda öğrencilerin ders içi ve ders dışı davranışlarındaki olumlu değişimlerin sınıf kültürüne yansıdığı görülmüştür.

Has (2019), “*Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Dersin Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Muş İli Örneği)*” isimli çalışmasında amaç sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikleri belirleyerek dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve olası sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışmada yöntem olarak “Durum Çalışması” kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formu kullanılmıştır. Çalışma grubunu Muş ilinde görev yapan ilkökul 4. sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma sonucunda öğretmenler öğrenciyi merkeze alan yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu, ders müfredatını belirlenen plana göre tamamlamak zorunda olmaları, öğrenci sayısının fazla olması, ekonomik sorunlar gibi nedenlere dayandırdıkları tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde yöntem çeşitliliğine çoğunlukla yer vermedikleri, anlatım ve soru-cevap yöntemlerini sıklıkla kullandıkları, aktif öğretim yöntem ve tekniklerini ise çeşitli nedenlerden dolayı kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Tekin (2019), “*İlkokul 4. Sınıflarda Etkinlik Temelli Değer Eğitimi Yoluyla Sorumluluk Değerinin Kazandırılması*” isimli çalışmasında amaç etkinlik temelli değer eğitiminin ilkökul 4. sınıflardaki sorumluluk değerine etkisini incelemektir. Çalışma grubunu Erzincan’daki bir devlet ilkokulunun 4. sınıf

öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada, etkinlik temelli sorumluluk değer eğitiminin uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla “ön test-son test kontrol gruplu deneysel” yöntemden yararlanılmıştır. Çalışmada ön test-son test kontrol gruplu deney deseni ile görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Toplanan nicel verilerin analizinde t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise betimsel ve içerik analizden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda; etkinlik temelli değer öğretiminin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin sorumluluk ölçeği tutum puanlarının yükseldiği görülmektedir. Yapılan etkinlikler araştırma sonuçlarına göre yaşayarak öğrenme sağladığından öğrenciler üzerinde etkili olmuştur. Uygulama sürecinde, etkinliklerin sorumluluk değerini kazanmayı kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiği gözlenmiştir.

Tok (2019), “*Sınıf Öğretmenlerinin Fen Bilimleri Dersinde Değer Eğitime Yönelik Görüşleri: Durum Çalışması*” isimli çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin Fen Bilimleri dersinde değer eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, Ankara ilinde görev yapan ilköğretim sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma sonucunda değer eğitimi kavramına ilişkin sınıf öğretmenlerinin çoğu değer eğitiminin uygulamalı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Devlet okulu öğretmenleri değer eğitiminin ailede başlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin çoğu değer eğitimi okuldaki konularla bağdaştırılarak verdiklerini, değer eğitiminin ilk sırada Hayat Bilgisi dersinde verilmesi gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin programda değer eğitime ilişkin görüşlerine yönelik olarak; sınıf öğretmenlerinin tamamının kök değer hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Programda değerlerin yer alması devlet okulu öğretmenleri tarafından çoğunlukla olumlu ama eksik olarak, özel okul öğretmenlerinin çoğu tarafından da olumlu olarak değerlendirilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çoğu tarafından kök değerlerin temel değerler olarak algılandığı tespit edilmiştir.

Erbaş (2020), “*Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Beklentiler, Uygulamalar ve Öneriler*” isimli çalışmada Hayat

Bilgisi Öğretim Programında belirtilen değerlerin Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma durumlarının araştırılması ve hayat bilgisi derslerinde değerlerin nasıl verildiğine yönelik durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 2018-2019 güz yarıyılında Zonguldak ilindeki ilkokullar oluşturmaktadır. Çalışmada doküman analizi (4 hayat bilgisi ders kitabı), görüşme (sınıf öğretmeni) ve gözlem (hayat bilgisi dersleri) yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda. 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında en çok sorumluluk, öz denetim, toplumsallık değerleri, 2. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında en çok sorumluluk, öz denetim, yardımseverlik değerleri, 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında en çok sorumluluk, öz denetim, tasarruf değerlerine rastlanmıştır. Hayat bilgisi Öğretim Programındaki değerlerin ders kitaplarına tam olarak yansımadağı belirlenmiştir. Öğretmenler yapılan görüşmelerde Hayat Bilgisi derslerinde daha çok değer belirginleştirme yaklaşımlarını kullandıklarını belirtirken, yapılan gözlemler öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarında değer telkini yaklaşımını kullandıklarını göstermiştir.

Akgül (2020), *“İlkokul Öğrencileri İçin Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulaması”* isimli çalışmanın amacı ilkokul düzeyinde Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulamasında yer alan tekniklerin işlevsel olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışma dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri ile gerçekleştirilmiştir. Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulamasının ilkokul öğrencilerinin bilişsel farkındalıklarına etkisini ortaya koyabilmek için yapılan bu çalışmada yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Öğrencilerin çalışma öncesinde belirlenen değerlerle ilgili Değer Bilinçlendirme Yaklaşımının hedeflerine yönelik sahip oldukları bilişsel farkındalıkları ile çalışma sonrasında sahip oldukları bilişsel farkındalıkları ön test ve son test uygulaması ile karşılaştırılmıştır. Veriler yapılan çalışma sonunda gerçekleştirilen uygulamada yer alan tekniklerin işlevsel olduğu ve öğrencilerde bilişsel farkındalık oluşturduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte öğrenciler değerleri daha doğru tanımlayabilmişler, davranışlardaki değerleri doğru tespit edebilmişler, değerleri hem kendileri hem

de başkaları için öngörebilmiş ve kendileri için ideal bir değer belirleyip nedenlerini belirtebilmişlerdir.

1.6.2.Değer Eğitimi/Öğretimi İle İlgili Uluslararası Çalışmalar

Bardi ve Schwartz (2003), “*Values and Behavior: Strength and Structure of Relations*” isimli çalışmada değer ve davranış ilişkisindeki çözülmemiş sorunlar ele alınmıştır. Geleneksel değerler ile bunları ifade eden davranışlar arasında güçlü şekilde ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir Değer ve davranış arasındaki ilişkinin farklılığının normatif baskılardan kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Değerlerin davranışları motive ettiğini fakat bunun normlar tarafından gizlenmiş olabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Lovat ve Clement (2008), “*The Pedagogical Imperative of Values Education*” isimli çalışmasında kaliteli bir öğretimin öğrenci başarısının üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Etkili öğretimin merkezinde 'entelektüel derinlik', 'iletişimsel yeterlilik 've' kendini yansıtırma' kavramlarının olduğunu ve bu kavramların öğrenci, kamu ve dini ortamlarda ilerlemeyi sağlayacağını ifade etmişlerdir. Birey ve toplumun çıkarları için değer eğitiminin zorunlu olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Thornberg (2008), “*The Lack of Professional Knowledge in Values Education*” isimli çalışmasında öğretmenlerin değer uygulamalarına ilişkin algılarını ve bu konudaki profesyonelliklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 13 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin değer eğitimi alanında mesleki bilgi düzeylerinin eksik olduğu ifade edilmiştir.

Berkowitz (2011), “*What Works in Values Education?*” isimli çalışmasında değerler eğitiminin okulda gelişimi destekleyecek yapı oluşturduğunu ifade etmiştir. Yapılan son çalışmaların değerler eğitiminin gençler üzerinde sosyal gelişimin ve akademik başarıyı güçlendirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ülaver ve Veisson (2015), “*Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions*” isimli çalışmada okul müdürlerinin ve öğretmenlerin sahip olduğu değerlerin bir taslağını sunmak amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 163 müdür, 425 öğretmen, 390 ebeveyn oluşturmuştur. Çalışma

nicel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenler sabrı öğretilmesi gereken önemli bir değer olarak görürken müdür ve ebeveynler güven ve bağlılığı önemli bir değer olarak görmektedir.

Willemse, Lunenberg ve Korhagen'in (2015), "*Values in Education: A Challenge for Teacher Educators*" çalışmasındaki amaç ahlaki eğitimin öğretmenlerin öğrenimine etkisini tespit etmektir. Çalışmada ön test-son test kullanılmıştır. Çalışmaya grubunu öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlere müfredatın ahlaki yönlerini tanıyıp tanımadıkları sorulmuştur. Çalışma sonucunda ahlaki eğitimin gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Baehr (2017), "*The Varieties of Character and Some Implications for Character Education*" isimli çalışmasında karakterin ahlaki ve sivil boyutları araştırılmıştır. Yapılan çalışmaların karakteri iki boyutta (entelektüel karakter ve performans karakteri) değerlendirdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada karaktere iki boyut daha eklenmiştir: kişilik karakteri ve erdemler. Entelektüel ve geleneksel karakter arasındaki ilişkide nezaket, hoşgörü gibi erdemlerin yer aldığını ifade etmişlerdir.

1.6.3. Kök Değerlerle İlgili Ulusal Çalışmalar

Bu bölümde 2018 öğretim programlarında yer alan kök değerlerle ilgili gerçekleştirilen araştırmalara yer verilmiştir. Ulusal çapta alan yazın taraması yapıldığında farklı disiplin alanlarında yapılan araştırmaların ağırlıkta olduğu ancak kök değerleri hayat bilgisi öğretimi başlığı altında ele alan çalışmaların sınırlı olduğu gözlenmiştir.

Kök değerlerle ilgili yapılan araştırmalara ulaşmak için öncelikle Ulusal Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> sayfası açılmıştır. Ardından ana sayfada yer alan "Tarama" sayfası açılarak "Detaylı Tarama" kısmı açılmıştır. "Detaylı Tarama" kısmında "Enstitü" kısmında "Eğitim Bilimleri Enstitüsü", konu kısmına her değer için ismi girilmiş, yıl olarak da değer eğitiminin öğretim programında yer almaya başladığı 2005 yılı başlangıç olarak seçilerek bitiş yılı olarak 2019 olarak seçilmiştir. Her bir değer için çıkan sonuçlar frekans tablosu oluşturularak Tablo 2'de sunulmuştur. Herhangi araştırmaya rastlanılmamış/anahtar kelimelerimize uygun olmayan araştırmalar olduğu

durumlarda ise Ulusal Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfası tekrar açılmıştır. Ana sayfada yer alan “Tarama terimi giriniz” kısmına değer/değerlerin isimleri yazılmış tez izin durumu “izinli” olarak seçilmiş bu şekilde arama yapılarak çıkan sonuçlar değerlendirilmeye alınmıştır. Ulusal Tez Merkezi sayfasından ulaşılamayan değer/değerler için Google Akademik <https://scholar.google.com.tr/> sayfası açılarak her bir değer öncelikle ismi (Örn; Adalet) taratılmış ardından değer eğitimi olarak (Örn: “Adalet Eğitimi”) tarama işlemi yapılmıştır. Tarama işlemleri bitiminde tüm değerlerle ilgili bir tablo hazırlanmıştır ve tablonun altında ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Tablo 2. Kök Değerler ve Frekans Tablosu

		Değerin Adı	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Özdenetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardıms severlik
(2005-2019)	Tez Çeşidi	Yüksek Lisans	37	5	2	1	-	8	10	24	9	7
		Doktora	11	-	-	-	-	2	2	9	1	1
		Toplam	48	5	2	1	-	10	12	33	10	8
	Düzey/ Kademe	İlkokul	-	-	-	-	-	1	-	2	1	3
		Diğer	48	5	2	1	-	9	12	31	9	5
		Toplam	48	5	2	1	-	10	12	33	10	8
	Ders	HBD ve SBD	3	-	-	-	-	2	1	7	4	6
		Diğer	45	5	2	1	-	8	11	26	6	2
		Toplam	48	5	2	1	-	8	12	33	10	8

Tablo 2 incelendiğinde, kök değerlerle ilgili yapılan çalışmaların ağırlıkta yüksek lisans tezi olduğu ve ilkök kademesinde yapılan çalışmanın sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi alanında yapılan çalışmalar diğer alanlara kıyaslandığında sayının azlığı göze çarpmaktadır. Kök değerlerle ilgili yapılmış çalışma özetleri kök değerlerin alfabetik sırasına (adalet, dostluk...) uygun olarak aşağıda verilmiştir.

Çakmak (2013), “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi” isimli çalışmada adalet değerinin, ilköğretim din

kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programlarında nasıl yer aldığını ve öğretim süreçlerine nasıl aktarıldığını öğretmen kılavuz kitapları temele alınarak ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında açıklamalar kısmında verilen etkinlik örnekleri ile programda verilen değer eğitimi yaklaşımları arasında uyum olduğu, öğrenme alanlarında adalet değerine değinilmediği, verilecek değerler arasında adaletin olmamasına karşın bazı ünitelerin konularında kazandırılmak istenen değerler arasında değerler eğitime yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Altın (2010), “*Mevlana’nın Dostluk ve Samimiyet Değerlerinin İşlenişi ve Eğitim Açısından Tahlili*” isimli çalışmasında bireyin gelişiminde önemli bir paya sahip olan dostluk ve samimiyet değerlerinin Hz. Mevlânâ’nın eserlerinde işlenişini, öğretim ilke ve yöntemlerini baz alarak değerlendirmiştir. Dostluk ve samimiyet değerlerinin ilk olarak ailede başlaması ve okulda devam etmesi gerektiğine değinilerek okulda değer yargısını kazandırabilmek için uygun modellerin sunulması, değerlerin davranışa dönüşebileceği ortam sunulması ve yaşayarak öğrenilmesi gerektiğinin vurgusu yapılmıştır. Sınıf içi uygulamalarda grup çalışmalarının yaptırılması ve çeşitli testlerin uygulanabileceği ifade edilmiştir. Yöntem ve teknik olarak bakıldığında “Kayıp Aranıyor” ve “Güven Yürüyüşü” oyunları önerilirken teknik olarak “Kimdir bu?” tekniğinin kullanılabileceği ifade edilmiştir.

Harmanş (2017), “*4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Dürüstlük Değerini Kazandırmada Edebi Ürünlerin Kullanımı*” isimli çalışmasında 4. sınıf öğrencilerine edebi ürünlerin dürüstlük değerini kazandırmadaki etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemiyle desenlenmiştir. Doküman inceleme, gözlem ve görüşme yoluyla veriler toplanmıştır. Çalışmada Doğu Klasiklerinden seçilen edebi ürünlerle örnek olay metinleri oluşturulmuştur. Doküman incelemesi olarak Kelile ve Dimne, Gülistan, Bostan, Mesnevi, Nasihatname (Kabusname) ve Tutiname isimli eserler incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ön test-son test sonuçları incelenerek edebi eserlerin öğrencilerin değer kazanmalarında olumlu yönde fayda sağladığı görülmüştür.

Tercanlı Metin (2013), “*Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları ve Duygusal-Davranışsal Uyum İlişkisinde Özdenetimin Aracı Rolü*” isimli çalışmada düşük sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan ergenler tarafından deneyimlenen olumsuz yaşam olayları ile duygusal-davranışsal sorunlar arasındaki ilişkide özdenetimin aracı rolü incelenmiştir. Çalışmanın analiz sonucunda, özdenetim, olumsuz yaşam olayları ve duygusal davranışsal sorunlar (toplam problem) arasındaki ilişkide kısmi aracı rolündedir. Özdenetimin, olumsuz yaşam olayları ve içe yönelim, dışa yönelim sorunları arasındaki ilişkide de kısmi aracılık etkisi bulunmaktadır. Çalışma sonucunda, özdenetimin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ergenlerde olumsuz yaşam olayları ile ilişkili duygusal-davranışsal sorunları azaltan koruyucu bir etken olabileceğini göstermektedir.

Seyhan (2015), “*Başa Çıkma Değeri Açısından Sabır Üzerine Nitel Bir Çalışma*” isimli çalışmada nitel yöntem ile başa çıkma değeri açısından katılımcıların yaşadıkları ağır hayat olayları karşısında gösterilen sabırlarını anlamak amaçlanmıştır. Çalışma yedi gönüllü katılımcı ile yapılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat soru formu katılımcılara sorulmuştur. Katılımcılar yaşadıkları zor ve ağır hayat olaylarını anlatarak bu sorulara içtenlikle cevap vermeleri sağlanmıştır. Katılımcılardan eşcinsellikle mücadele edenlerin hem dini hem ailevi-sosyal ortamlarından almaları gereken desteği almadıkları görülmüştür. Bu yüzden pasif sabırla yaşadıkları olaya olumsuz anlamda tahammül ettikleri anlaşılmıştır.

Boztaş (2013), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri Kazanımında Örnek Olay İncelemesi*” isimli çalışmanın amacı, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan "Demokrasinin Serüveni" adlı üniteye öğrencilere doğrudan verilmesi gereken hak ve özgürlüklere saygı değerinin örnek olay incelemesi yöntemiyle desteklenen öğrenme-öğretme süreci ile yürürlükteki programa dayalı öğrenme öğretme süreci arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını araştırmaktır. Çalışma deneysel modelin ön test-son test kontrol gruplu desenine göre gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak örnek olay yönteminin hak ve özgürlüklere saygı değeri kazanımında daha etkili olduğu söylenebilir. Deney grubundaki öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, baba ve anne eğitim durumu, baba

ve anne meslek türü değişkenlerine göre e ise $p<0,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Atalay (2013), “2012-2013 Öğretim Yılı İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan ‘Sevgi ve Duygular’ Temalarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada değerler eğitimi ve gerekliliğini açıklamak, değerler eğitiminin Türkçe dersi içindeki yerini ve önemini belirlemek, problemlerini saptamak, Türkçe dersi ve değerler eğitimi konusunda ders kitaplarındaki ve Türkçe programdaki mevcut durum hakkında bilgi vermek, elde edilen bulgulara dayanarak Türkçe öğretimi alanında öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışmada, iki farklı yayınevine ait kitapların, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında yer alan “Sevgi ve Duygular” temalarında yer alan hedefler, kazanımlar ve etkinlikler bakımından değerler eğitime uygun olup olmadığı incelenmiştir. İncelenen kitapların sevgi ve duygu değerini karşılamadığı tespit edilmiştir.

Öztekin Ağır (2017), “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi” isimli çalışmanın amacı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı’nda 8. sınıf öğrencileri örneğinde “sorumluluk” değeri ile ilgili kazanımların hangi düzeyde gerçekleştiğini tespit etmektir. Çalışma, ön test-son test tek grup deneme modeline göre gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın çalışma grubunu, Kars ve Iğdır illerindeki 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, 8. sınıf öğrencilerinin Kur’an’da Akıl ve Bilgi ünitesindeki “Dini anlamada ve sorumlulukta aklın önemini yorumlar.” kazanımı öncesi ve sonrası “sorumluluk” değerine ilişkin, başarı testinde elde etmiş oldukları puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni, şube değişkeni açısından ise puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yıldız (2018), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri” isimli çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler derslerinde vatanseverlik eğitimi hakkındaki algı ve görüşlerini belirlemektir. Araştırma, Kütahya ilinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde

vatanseverlik eğitiminin önemli bir yere sahip olduğuna inandıkları, vatanseverlik eğitiminin önce ailede başlayıp, okulda devam ettiği, sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik eğitimi için öğretmenler tarafından çoğunlukla düz anlatım ve soru-cevap yöntemi kullanıldığını, materyallerde ise yaygın olarak film, video, belgeseller, resim ve fotoğraf gibi görseller ile akıllı tahta olduğu belirlenmiştir.

Aktepe (2010), *“İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi”* isimli çalışmasında “İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrencilerin “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Çalışmada, “ön test-son test kontrol gruplu deneysel” yöntemden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda; Yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının yükseldiği görülmüştür. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular incelendiğinde; yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin süreci somutlaştırdığı ve yaşam örneklerini doğrudan sunduğu için öğrenciler üzerinde etkili olduğu, yardımseverlik değerini öğrenmelerini kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiği uygulama sürecinde gözlenmiştir

1.7. İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi

Değer eğitimi toplumun geleceğine yön vermede etkili olan unsurları içermektedir. Bu bağlamda okullarda gerçekleştirilen değer öğretimi, eğitim sistemlerinin politika belirlemede yol gösterici olarak düşünülebilir. Eğitim sistemleri ve okullarla beraber akademik anlamda da değer eğitime yönelimin artış gösterdiği ifade edilebilir. Değer eğitimi ile ilgili ulusal alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde ilkököl ve ortaokul düzeyinde gerçekleştirilen çalışmaların çoğunlukta olduğu ifade edilebilir. Yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin değer tercihlerinde etkili olan unsurlardan sınıf içinde gerçekleştirilen değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ve değer öğretimi gerçekleştirilirken karşılaşılan sorunlara kadar birçok konu ele alınmıştır. İncelenen çoğu araştırmada gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Gözlem

ve görüşmeye ek olarak araştırma yönteminin karma yöntem olarak tercih edildiği ve ölçek kullanımının olduğu çalışmaları görmek mümkündür. Değer eğitimi ve kök değerler ilgili yapılan ulusal alan yazında gerçekleştirilen çalışmaların çoğunluğunun farklı disiplin alanlarında (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler) olduğu gözlemlenmiştir. Kök değerlerle ilgili ulusal alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde yüksek lisans çalışmalarının ağırlıkta olduğu doktora çalışmalarının ise azınlıkta olduğu görülmüştür. Bu durumdan yola çıkarak ulusal alan yazında değerler eğitime yönelik yapılan çalışmaların yeni olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yapılan çalışmalarda ilkökul kademesine yönelik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler alanında “dostluk, dürüstlük, öz denetim ve sabır” değerine yönelik yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Kök değerler içinde en çok “adalet” değerinin çalışıldığı görülmüştür. Hayat Bilgisi dersi kök değer öğretiminde sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve tekniklere ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplanma süreci ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırmada araştırılan durum nicel olarak ölçülebilen özellikleri yerine detaylı olarak anlamaya yönelik “neden, nasıl, niçin” sorularıyla gerçekleştirilir (Denzin & Lincoln, 1998’den aktaran: Kırıl, 2020: 172). Nitel araştırma, insanların deneyimledikleri bireysel ve toplumsal olay ve olguların temel niteliklerini; insanları bağımsız olarak gözlemleyerek olayların gelişim süreciyle ilişkilendirmeyi amaçlar (Creswell, 2013; Mertens, 2014’den aktaran: Baltacı, 2018: 249). Mc Millan durum çalışmasını bir ya da daha fazla olayın, durumun birbirine bağlı şekilde derinlemesine incelenmesi olarak tanımlamaktadır (aktaran: Büyüköztürk, 2018: 23). Creswell’e (2007) göre ise durum çalışması; araştırmacının belirli zaman diliminde bir veya daha fazla durumu doküman incelemesi, gözlem, görüşme gibi farklı kaynakların kullanımıyla derinlemesine incelenerek elde edilen bulguları temalaştırmayı içeren nitel araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır (aktaran: Subaşı ve Okumuş, 2017: 420). Durum çalışmasının en belirgin özelliği bir durumun derinlemesine araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 73). Durum çalışmalarında araştırmacı tek duruma odaklanarak duruma ilişkin önemli faktörleri ele alarak etkileşimlerini ortaya koymayı amaçlar (Karadağ, 2018: 42). Bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersi kapsamında hali hazırda değer öğretiminde kullanmayı tercih ettikleri yöntem ve teknikleri betimlenmesi, ortaya çıkarılması gerekçesiyle durum çalışması olarak organize edilmiştir.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubunu dünyayı saran pandemi nedeniyle okulların kapanması sonucu dijital iletişim kanalları kullanılarak ulaşılabilen İstanbul İl Millî Eğitim'e bağlı devlet ve özel okullarında görev yapmakta olan 118 ilköğretim sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi erişimi kolay olan durumda araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 123). Çalışmaya katılım sağlayan sınıf öğretmenlerinin demografik özellikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kadın	82	70
	Erkek	36	30
	Toplam	118	100
Mezun olunan fakülte	Eğitim fakültesi	109	92
	Diğer*	9	8
	Toplam	118	100
Mezun olunan bölüm	Sınıf öğretmenliği	108	92
	Diğer**	10	8
	Toplam	118	100
Görev yapılan kurum türü	Devlet	66	56
	Özel	52	44
	Toplam	118	100
Kıdem	1-10	62	52
	11-20	34	29
	21-30	19	16
	31 ve üstü	3	3
	Toplam	118	100
Okutulan sınıf düzeyi	1. sınıf	36	31
	2. sınıf	26	22
	3. sınıf	56	47
	Toplam	118	100
*fen edebiyat fakültesi, eğitim enstitüsü, mühendislik, ziraat fakültesi			
**bahçe bitkileri, gazetecilik-halkla ilişkiler, İngilizce, işletme, jeoloji, kimya, tarih, sosyal bilgiler, üstün zekâlılar, kütüphanecilik			

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılım sağlayan öğretmenlerin %70'ini kadın öğretmenlerin, %30'unu ise erkek öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin %92'lik dilimi oluşturarak yüksek orana sahip olduğu; %8'lik dilimde yer alan öğretmenlerin ise Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Enstitüsü, Mühendislik, Ziraat Fakültesinden mezun olduğu tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenliği bölümü mezunu öğretmenlerin de %92'lik kısım ile yüksek oranda olduğu

görüldürken; %8’lik dilimde yer alan öğretmenlerin Bahçe Bitkileri, Gazetecilik-Halkla İlişkiler, İngilizce, İşletme, Jeoloji, Kimya, Tarih, Sosyal Bilgiler, Üstün Zekâlılar, Kütüphanecilik bölümlerinden mezun olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %56’sının devlet kurumunda, %44’ünün ise özel kurumda görev yaptığı görülmektedir. Kıdem olarak incelendiğinde %52’lik dilimde 1-10 yıl süreyle görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu oluşturduğu, %29’luk dilimde 11-20 yıl, %16’lık dilimde 21-30 yıl, %3’luk dilimde 31 yıl ve üstü görev yapan öğretmenlerin de en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Okutulan sınıf düzeyi incelendiğinde öğretmenlerin %47’lik dilimde 3. Sınıf, %31’lik dilimde 1. Sınıf ve %22’lik dilimde 2. Sınıf düzeyinin öğretimini yaptıkları görülmektedir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada öğretmenlere yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan Öğretmen Görüşme Formu kullanılmıştır.

2.3.1. Öğretmen Görüşme Formu

Bu form, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerin öğretiminde ilkökul sınıf öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve tekniklerin tespit edilmesinde alan yazın taramasından yola çıkarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Değer öğretiminin öğretmen gözünden incelenmesini amaçlayan bu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren sorular yer alırken, ikinci bölümde ise öğretmenlerin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler hakkındaki düşünceleri ve bu kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yaklaşım, yöntem ve teknikleri tespit etmek amacıyla açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan öğretmen görüşme formunun amaca uygunluğunu belirlemede uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşlerinin alınmasında gönüllülük esasına dayalı olarak hali hazırda görev yapmakta olan öğretmen, üniversitede bu alanda görev yapan akademisyen ve eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adayı tarafından değerlendirilme gerçekleştirilmiştir. Alan uzmanlarından gelen olumlu dönütlerden sonra pilot çalışması yapılmıştır. Pilot çalışması Rize ve Çayeli’nde görev yapmakta olan ve esas uygulamaya dâhil

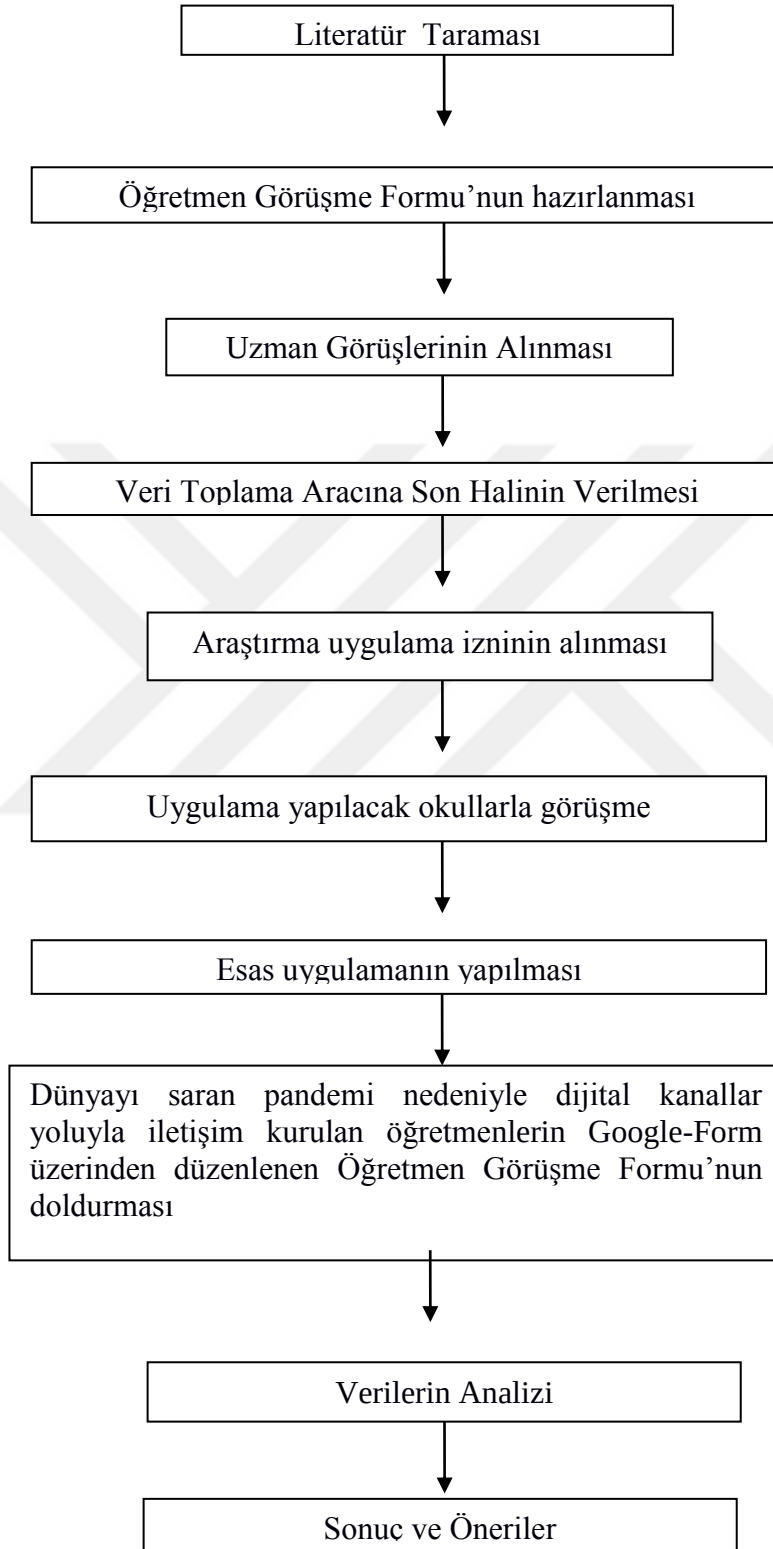
edilmeyen 20 öğretmen tarafından gönüllülük esasına dayalı olarak doldurulmuştur. Elde edilen bulgular incelenmiştir. Yapılan incelemelerde öğretmenlerin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerle ilgili soruları cevaplama anında kök değerleri tam olarak anımsayamadıkları ifade edilmiştir. Yapılan bu geri bildirimle Öğretmen Görüşme Formu'nda kök değerlerle ilgili olan sorularda kök değer ifadesinin ardından parantez içerisinde kök değerler sıralanarak soruda düzenlemeye gidilmiştir. İncelemenin ardından asıl uygulama aşamasına geçilmiştir. Pilot uygulama sonrasında elde edilen geri dönütler değerlendirilmiş ve anlaşılabilirlik açısından formdaki maddelerin tekrar incelenerek forma son hali verilmiştir. Formdaki kök değerleri derecelendirme sorusunda aynı derece kademesinde birden çok değer yazımını önlemek adına soruya açıklama eklenerek her bir değer için bir derecelendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Uzman görüşleri ve pilot çalışmadan alınan dönütlerle son şeklini alan “Öğretmen Görüşme Formu” (Ek-1) kullanılmıştır. Araştırma veri toplama aracının tasarlanmasında analiz sonuna kadar uzman incelemesine tabi tutulmuştur.

2.4.VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Bu araştırmanın ilk aşamasında alan yazın taraması yapılarak konu ile ilgili çalışmalara ulaşılmıştır. Alan yazın taramasında değerler eğitiminde kullanılan kök değerlere ve değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklere bakılmıştır. Elde edilen bulgular kök değerlerin öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler başlığı altında derlenerek çalışmanın bir sonraki aşamasına geçilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan Öğretmen Görüşme Formu pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Pilot uygulama aktif olarak görev yapmakta olan ve esas uygulamaya dâhil edilmeyen 20 öğretmen tarafından gönüllülük esasına dayalı olarak doldurulmuştur. Elde edilen bulgular incelendikten sonra forma son hali verilerek çalışmanın bir sonraki aşamasına geçilmiştir. Öğretmen görüşme formunun asıl uygulaması için gerekli resmi izinler alındıktan sonra çalışma takviminde belirtilen tarihlerde okullar ziyaret edilmiştir. Ancak okul idarecilerinden randevu alınan tarihler, dünya genelinde yaşanan pandemi dolayısıyla okulların kapatıldığı döneme denk geldiği için Öğretmen Görüşme Formu yüz yüze uygulanamamış ve Google-Form olarak düzenlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi dikkate alınarak dijital iletişim kanalları (LinkedIn, Facebook, WhatsApp) ile öğretmenlere ulaşılmıştır. İletişim kurulan öğretmenler,

gönüllülük esası ile formu doldurmuşlardır. Araştırma sürecine ilişkin akış şeması Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Veri Toplama Süreci

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmanın veri analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmıştır.

2.5.1. Betimsel Analiz

Betimsel analizde elde edilen veriler sık sık alıntı yapılarak ve belirli temalara göre düzenlenip yorumlanarak okuyucuya sunulmaktadır. Betimsel analiz gerçekleştirilirken dört aşamadan geçmektedir. Bu aşamalar; kavramsal çerçeve oluşturma, belirlenen çerçeveye uygun olarak verilerin düzenlenmesi, doğrudan alıntı yapılarak bulguların tanımlanması ve araştırmacının elde ettiği bulguları ilişkilendirerek anlamlandırmasıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239). Veri toplama sonrasında bu çalışmada elde edilen bulgular incelenmiştir. Öncelikle alan yazın taraması sonrası elde edilen bilgilerle kavramsal çerçeve oluşturulmuş, oluşturulan kavramsal çerçeve dâhilinde veriler düzenlenmiştir. Düzenlenen veriler belirli temalar altında toplanmıştır. Temalarla ilgili doğrudan alıntılar açıklamalar oluşturulan tabloların altında verilmiş ve yorumlanmıştır. Doğrudan alıntı yapılırken öğretmenlerin isimlerinin saklı tutulması göz önünde bulundurularak öğretmenlerin her birine kod isim verilmiştir. Öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar alan yazın taraması sonucu elde edilen tanımlara uygun olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öğretmen görüşme formunda “*Sınıf Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaklaşımlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri Nasıldır?*”, “*Sınıf öğretmenlerinin değer kavramını tanımlamaları nasıldır?*”, ve “*Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi tanımlamaları nasıldır?*” sorularına ait cevapların analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır.

2.5.2. İçerik Analizi

Altheide’e (1987: 68’den aktaran: Turan, 2018: 196) göre içerik analizi, olay ve anlamların verilerin kodlanarak kategorize edilmesi ve anahtar kelime olarak oluşturulmasıdır. Çepni’ye (2018: 200) göre içerik analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilen veriler daha derinlemesine işlenerek birbirine benzer veriler için belirli temalar altında birleştirme yapılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek’e (2018: 242) göre içerik analizinde temel amaç elde edilen bulguları

betimsel analizden daha derin incelemeye tabi tutmaktır. Bu kapsamda içerik analizinde dört aşama bulunmaktadır. Bunlar; elde edilen verilerin altında yatan kuramı bulma ve veriler arasındaki ilişkiyi kurma, verileri ilgili bölümlere ayırarak kodlama, temel analiz birimi olarak veriler arasında kurulan anlam ilişkisine yönelik kavram oluşturma ve tüm bu verileri belirli temalar altında gruplamadır. Bu araştırmada Öğretmen Görüşme Formu'ndan elde edilen bulgular alan yazın taraması sonucu konuya ilişkin olgular ve kuramlarla ilişkilendirilmiştir. Olgu ve kuramlarla eşleme yapılmasının ardından kodlama yapılarak veriler bölümlere ayrılmıştır. Ayrılan her bir bölüm kavramlarla ilişkilendirilerek son aşamada veriler belirlenen temalar altında gruplandırılmıştır. Bu bağlamda öğretmen görüşme formunda *“Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?”*, *“Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri değer eğitimi yaklaşımları nelerdir?”* ve *“Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri yöntem ve teknikler nelerdir, gerekçeleri nelerdir?”* sorularına ait cevapların analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır.

2.5.3. Geçerlik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramları nitel araştırma yöntemlerinde farklılık göstermektedir. Guba (1981) ve Lincoln ve Guba (1986) nitel araştırmalardaki geçerlik ve güvenilirliği arttırmak amacıyla inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik kavramlarını kullanmaktadır (aktaran: Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018: 49). Lincoln ve Guba'a (1985) göre nitel araştırmada inandırıcılığı arttırmak amacıyla katılımcıyla geçen sürenin arttırılması, araştırma sorusuna yönelik verilen cevapları detaylandırma, elde edilen verilen tek bir noktadan birleştirmek yerine farklılıkları zenginlik haline getirme ve araştırmanın analiz kısmının uzman gözüyle değerlendirilmesi yapılabilir (aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2018: 276-280). Bu araştırmada inandırıcılığı arttırmak amacıyla elektronik ortamda öğretmenlerle birebir iletişim kurulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar alan yazın taramasıyla elde edilen bilgilerle yorumlanarak kavramsallaştırılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar toparlandığında tek bir

sonuca ulaşmak hedeflenmemiş aksine her bir öğretmenin gerekçeleri zenginlik olarak sunulmuştur.

Guba (1981) ve Leininger'e (1994) göre aktarılabirlik, araştırmadan elde edilen verilerin anlam bütünlüğünü koruyarak benzer durumlarla olan ilişkisini detaylandırmak ve gerekli durumda farklı bir duruma transferidir. Araştırmanın aktarılabirliği çalışma grubunun eksiksiz betimlenmesiyle mümkün olmaktadır (aktaran: Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018: 60). Bu çalışmada betimsel ve içerik analizi tercih edilerek elde edilen bulgular detaylı olarak betimlenerek ilgili yerlerde de doğrudan alıntı yapılarak okuyucuya sunulmuştur.

Lincoln ve Guba'a (1985) göre nicel araştırmalarda güvenilirlik olarak ifade edilen kavram nitel araştırmalarda tutarlık olarak ifade edilebilir. Bu durumun gerekçesi olarak nicel araştırmalarda tekrar ölçüm sonucu aynı sonucun elde edilmesi ölçümün geçerliliğinin yüksek olması, güvenilirliğin geçerliğin ön koşulu olmasından kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmalarda doğallık söz konusu olduğu için kişi zaman ve olaylar değişkenlik göstermekte bu da karşımıza tekrar edilebilirlik kavramı yerine tutarlık kavramını çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 282-283). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Öğretmen Görüşme Formu uzman görüşüne tabi tutulup pilot çalışma sonucunda son hali verilerek Google-Form üzerinde düzenlenerek herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadan tüm katılımcılara aynı şekilde sunulmuştur.

Morrow'a (2005) göre teyit edilebilirlik, elde edilen verileri objektif şekilde değerlendirmeye tabi tutarak araştırılan olguyu yansıtmaktır (aktaran: Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018: 61). Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 283) göre nicel araştırmalardaki nesnelliğin yerini nitel araştırmalarda teyit edilebilirlik kavramı temsil etmekte ve bu süreçte araştırmacının elde edilen verileri analiz ederken öznel yargılar içermemesine dikkat etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Araştırmanın teyit edilebilirliğini yükseltmek için araştırmacının yaptığı veri analizinden sonra uzman değerlendirmesine sunulmuştur. Uzman değerlendirmesi sonrası veri analizlerinin benzer olduğu görülmesi araştırmanın teyit edilebilirliğini göstermektedir. Ayrıca teyit edilebilirliği desteklemek için elde edilen veriler ve analizler bir dosyada muhafaza edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama aracından elde edilen bulgular, araştırmanın amaç ve alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi “*Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitimi İle İlgili Ders Ve Eğitim Alma Durumları Nasıldır?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin öğrenim hayatında “değerler eğitimi” ile ilgili ders alma durumları ile değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılma durumlarının incelendiği sorulara verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitimi İle İlgili Ders ve Eğitim Alma Durumları

Değişken		f	%
Öğrenim hayatında “değerler eğitimi” ile ilgili ders alma durumu	Evet	12	10
	Hayır	99	84
	Yüksek lisans döneminde	7	6
	Toplam	118	100
“değerler eğitimi” ile ilgili bir eğitime katılma durumu	Evet***	12	10
	Hayır	106	90
	Toplam	118	100

*** MEB bünyesinde gerçekleşen eğitim, hizmet içi eğitim, Tubitak projesi kapsamında verilen eğitim, okulda gerçekleştirilen seminer, yüksek lisans eğitimi

Tablo 4 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin, %84’ünün öğrenim hayatında değer eğitimi ile ilgili ders almadığı, %10’unun lisans, %6’sının ise yüksek lisans döneminde değer eğitimi ile ilgili ders aldığı görülmektedir. Sınıf

öğretmenlerinin Değer eğitimi ile ilgili eğitime katılma durumları incelendiğinde ise %90'ının “hayır”, %10'unun “evet” cevabı verdiği görülmektedir. “Evet” cevabı veren öğretmenlerin değer eğitimi ile ilgili katıldıkları eğitimlerin MEB bünyesinde gerçekleşen eğitimlerden, hizmet içi eğitimlerden, TÜBİTAK projesi kapsamında verilen eğitimden, okulda gerçekleştirilen seminerden, yüksek lisans eğitiminden olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunu değer eğitimi ile ilgili ders ve eğitim almamıştır. Değer eğitimi ile ilgili ders alan ve eğitime katılan öğretmen sayısı yüzdelik dilimde azınlığı oluşturmaktadır. Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015: 93-94) Okul Öncesi öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada öğretmenlerin tamamının değer eğitimi ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılmadığı tespit edilmiş; değer eğitiminin okul öncesinde olumlu etkiye sahip olduğunu ifade ederek öğretmenlerin programa ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Şahin ve Katılmış'ın (2016: 12-13) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıyla yürüttüğü araştırmada öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun değer eğitimi uygulamalarında kendilerini yetersiz görmelerinin sebebinin insanî değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin eğitim almamaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaların sonuçları incelendiğinde elde edilen bulgular ile örtüştüğü ifade edilebilir.

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt problemi “*Sınıf Öğretmenlerinin “Değer” Kavramını Tanımlamaları Nasıldır?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin “değer” kavramının tanımına yönelik verdikleri cevaplar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Tanımlamaları

	Tanım	Öğretmen Kodu	f
Değer	Bireysel	Hayata yön veren davranışları belirleyen kavram	3, 9, 17, 24, 27, 30, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 60, 65, 66, 69, 73, 86, 91, 97, 99, 101, 102, 105, 107, 114, 115
		İnsanı insan yapan her şey	4,19, 20, 36, 93
		İnsanın içselleştirdiği şey	51, 83
		Kişilik ve karakter	77, 111
		İnsanın kendini mutlu hissetmesini sağlayan bileşenler	62
		İyi bir insanda olması gereken temel özellikler	110
			1
	Toplumsal	Toplumların benimsediği ahlaki yaklaşım, ahlaki ve vicdani sorumluluklar	5, 13, 18, 28, 38, 67, 74, 85, 88, 95,96, 103,
		Toplumun yapı taşı	35, 59, 92, 109
		Toplumun bireylere kazandırdığı, yazılı olmayan yaşam biçimi	12, 14, 23, 72
		Sosyal kişiliğin gelişmesi	70
Değer	Maddi ve manevi	İnsanlığın sahip olduğu maddi ve manevi öneme sahip her şey	2, 11, 21, 22, 28, 31, 32, 57, 98
		Maneviyat	11, 20, 32
			3
	Kültür	Milli Kültür	23, 29, 33, 40, 61, 68, 94
			7
	Anlam ve Önem	Bir şeye verilen önem	6, 10, 34, 47, 54, 64, 71, 76, 80, 84, 87, 112, 113
		Hayatı anlamlı yaşamayı sağlayan çıkarımlar	7, 18, 25, 26, 43, 75
		Kıymet	16, 104
		Bir kavrama yüklenen anlam	90
		Nesne/olaya karşı hassasiyet	37
			1
Diğer		Sevgi, Saygı Empati	1, 8, 15, 53, 63, 78, 79
		İnsani evrensel değerler	55
		Günlük yaşam becerileri	89
		İyiye/kötüye dair inanç	108
			1
		İlişkisiz	39, 48, 50, 81, 106
		Cevap yok	82

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin, değer tanımları “bireysel”, “toplumsal”, “maddi ve manevi”, “kültür”, “anlam ve önem verme” ve diğer olmak üzere 6 kategori altında toplanarak okuyucuya sunulmuştur. “*Bireysel*” teması altında sınıf öğretmenlerinin değeri en çok “hayatımıza yön veren kavram” (f:27) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında sınıf öğretmenlerinin değer kavramına ilişkin yaptıkları tanımların frekans sıralamasına göre “insanı insan yapan her şey” (f:5), “insanın içselleştirdiği şey” (f:2), “kişilik ve karakter” (f:2), “insanın kendini mutlu hissetmesini sağlayan bileşenler” (f:1), “iyi bir insanda olması gereken temel özellikler” (f:1) olduğu görülmektedir. “*Toplumsal*” teması altında sınıf öğretmenlerinin değeri en çok “toplumların benimsediği ahlaki yaklaşım, ahlaki ve vicdani sorumluluklar” (f:13) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında sınıf öğretmenlerinin değer kavramına ilişkin yaptıkları tanımların frekans sıralamasına göre “toplumun yapıtaşı” (f:4), “toplumun bireylere kazandırdığı, yazılı olmayan yaşam biçimi” (f:3), “sosyal kişiliğin gelişmesi” (f:1) olduğu görülmektedir. “*Maddi ve manevi*” teması altında sınıf öğretmenlerinin değeri en çok “insanlığın sahip olduğu maddi ve manevi öneme sahip her şey” (f:9) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında sınıf öğretmenlerinin değer kavramına ilişkin “maneviyat” (f:3) tanımını da yaptıkları görülmektedir. “*Kültür*” teması altında öğretmenlerin değer kavramını “milli kültür” (f:7) olarak tanımladıkları görülmektedir. “Anlam ve Önem” teması altında sınıf öğretmenlerinin değer kavramını en çok “bir şeye verilen önem” (f:13) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında sınıf öğretmenleri değeri “hayatı anlamlı yaşamayı sağlayan çıkarımlar” (f:6), “kıymet” (f:2), “bir kavrama yüklenen anlam” (f:1), “nesne/olaya karşı hassasiyet” (f:1) olarak tanımladıkları görülmektedir. “Diğer” teması altında sınıf öğretmenleri değer kavramının tanımına ilişkin bu soruya değerleri sıralayarak “sevgi, saygı empati” (f:7), “insani evrensel değerler” (f:1) ve “iyiye/kötüye dair inanç” (f:1) yanıtlarını verdikleri görülmektedir. Bunların yanı sıra bu soruya cevap vermeyen sınıf öğretmenleri (f:1) ve ilişkisiz cevap veren sınıf öğretmenleri (f:5) de mevcuttur. Sınıf Öğretmenlerinin değer tanımı konusundaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

- “İnsanlığın sahip olduğu maddi ve manevi öneme sahip her şey değerlidir.” (2)
- “Bir duyguda bir düşüncede ya da herhangi bir olayda olması gereken ölçütü ifade etmektedir.” (9)
- “Zaman içerisinde toplumun bireylere kazandırdığı, yazılı olmayan yaşam biçimidir.” (14)
- “Değer ahlaki olarak, insan olmanın getirdiği içsel ve toplumsal kurallardır.” (17)
- “Yaşanılan topluma adapte olabilmek adına birey tarafından içselleştirilmesi gereken davranışlar” (24)
- “Sosyal davranışlarda toplum tarafından olumlu değer biçilebilen davranış, düşünce ve tutumların tamamını ifade etmektedir.” (27)
- “Kişinin bir nesne ya da olaya karşı gösterdiği hassasiyet.” (37)
- “Bir kişinin veya bir grubun önem verdiği düşünce ve ya kavramlar.” (54)
- “Bir milletin yaşantısında yer alan, maddi manevi davranışlar bütünüdür.” (57)
- “Herhangi bir şeye verilen kıymet, bir şeyin değdiği karşılık. İnsanların davranışlarını etkileyen ölçü.” (64)
- ““Canlı olmak” ile “insan olabilmek” arasındaki yetenek.” (93)
- “Bireyin ve toplumun daha huzurlu ve uyum içinde olmasını sağlayan ortak anlamlar.” (115)

3.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin “değer” tanımlamaları incelendiğinde en yüksek frekansla “Bireysel” tema altında “hayata yön veren davranışları belirleyen kavram” tanımı karşımıza çıkmaktadır. Frekans sıralamasına göre “Toplumsal” tema altında “toplumların benimsediği ahlaki yaklaşım, ahlaki ve vicdani sorumluluklar” ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Balcı ve Yanpar Yelken (2010: 88) araştırmasında, öğretmenler değer kavramını bireysel ve toplumsal ilişkileri düzenleyici role sahip kavram olarak ifade etmişlerdir.

Çelik, Esmer ve Yılmaz'ın (2016: 240) sınıf öğretmenleri adaylarıyla yürüttükleri araştırmada, öğretmen adaylarının önemli bir kısmı “değer” kavramını “Toplumsal açıdan kabul gören özellikler” olarak tanımlamışlardır. “*Anlam ve Önem*” teması altında “bir şeye verilen önem” frekans sıralamasında ilk tanımın ardından gelen tanımlardan biridir. Çelikkaya ve Filoğlu'nun (2014: 1548) Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle yürüttükleri araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını tanımlarının toplumsal norm, kıymet, sosyal vatandaş ve milli ve manevi unsurlar olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan bu araştırmalarla elde edilen bulguların paralellik göstermektedir. Akhan, Subaşı ve Açıl'ın (2020: 128) öğretmen adaylarıyla yürüttüğü araştırmada değer kavramının tanımına ilişkin verilen yanıtların “evrensellik, kültürel ve normlar” temaları altında toplandığı ve genel anlamda “temelde öğretilmesi gereken, maddi ve manevi unsurları kapsayan, toplumsal duygu ve düşünceler” olarak ifade edildiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun değer kavramı hakkında bilgi sahibi olduğu ifade edilebilir. “*Diğer*” teması altında sınıf öğretmenlerinin değerlerin sıralamasını yaparak “sevgi, saygı empati” ifadesini kullandıkları görülmektedir. Değerlerin sıralamasını yapan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden haberdar olmadıkları yorumu yapılabilir.

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “*Sınıf Öğretmenlerinin “Değer Öğretimi” Tanımlamaları Nasıldır?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin “değer öğretimi” kavramının tanımına yönelik verdikleri cevaplar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Tanımları

	Tanım	Öğretmen Kodu	f
Birey	İnsani vasıfları ortaya çıkarma	4,14,20,52,65,67,78,79, 95,104, 113	11
	Hayata yön verme, yaşama hazırlama	19,25,38,43,60,75,114,117	8
	Bireyin günlük yaşamda kullanımı sağlama	12,59	2
	Kendi değerini seçerek davranışa dönüştürme süreci	109,112	2
Aile/Toplum	Toplumun sahip olduğu değerlerin öğrencilere planlı süreç olarak aktarımı	2,15,22,24,27,34,39, 40, 41,46,49, 53,55,57,64,68,73, 83,87,99,105,116	22
	Ahlaki değerlere sahip bireyler yetiştirmek	2,6,37,74,88,94,103	7
	Topluma duyarlı birey yetiştirmek	11,63,70	3
	Aile temelli	77,98	2
	Bireyin sosyalleşme sürecinde önem derecesini belirleme	30	1
Kültür	Gelecek nesle aktarılması gereken miras, fikirlerin nesillere aktarılması	7,31,33,42,44,80,84,108	8
	Geçmişin geleceğe yansımaları	1,26,29,53,	4
	Asimilasyon sonucu kaybedilen duyguların tekrar oluşturulma süreci	76,85	2
	Geleceğe yatırım ve geleceğin güvenli olmasını sağlama	16, 86	2
Yaparak yaşayarak öğrenme	Olumlu tutum ve davranış geliştirme	21,32,69,89	4
	Somut yaşantılar, yaparak yaşayarak öğrenme, değerlerin hissettirilmesi	9,48,72,115	4
	Gözlem yapma, örnek alma	28,61,66,	3
Akademik Başarı	Akademik başarının yanı sıra değerlerin öğrencilere kazandırılması	10,13,17,36,91,101	6
	Disiplinler arası değer kavramının öğretimi	50,96,118	3
	Eğitimin en önemli parçalarından biri	23,92,106	3
	Değer öğrenimi	93	1
	Literatürde sunularak eğitimde yer verilmesi	54	1
	Homojen sınıflarda verilmesi	35	1
	Doğum ölümüne kadar süreçte devam eden, sürekli olan	62	1
	Eğitimin ve öğretimin dayandırılması gereken temel ilke	8	1
Diğer	Öğretmenlik	5	1
	İlişkisiz	35,45,47,56,71,81,86,90,97	9
	Cevapsız	82	1

Tablo 6 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi tanımları “birey”, “aile/toplum”, “kültür”, “yaparak ve yaşayarak öğrenme”, “akademik başarı” ve diğer olmak üzere 6 kategori altında toplanarak okuyucuya sunulmuştur. “*Birey*” teması altında sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun “insani vasıfları ortaya çıkarma (f:11) ve “hayata yön verme, yaşama hazırlama” (f:8) olarak değer öğretimini tanımladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra “bireyin günlük yaşamında kullanımını sağlama” (f:2) ve “kendi değerini seçerek davranışa dönüştürme süreci” (f:2) olarak tanımlama yapıldığı görülmektedir. “*Aile/Toplum*” teması altında sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun değer öğretimini “toplumun sahip olduğu değerlerin öğrencilere planlı süreç olarak aktarımı” (f:22) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra sınıf öğretmenleri değer öğretimini “ahlaki değerlere sahip bireyler yetiştirmek” (f:7) ve “topluma duyarlı bireyler yetiştirmek” (f:3) olarak tanımlamaktadır. Değer öğretiminin “aile temelli” (f:2) olduğunu ifade eden ve “bireyin sosyalleşme sürecinde önem derecesini belirleme” (f:1) olduğunu ifade eden öğretmenler de mevcuttur. “*Kültür*” teması altında sınıf öğretmenlerinin, değerlerin “gelecek nesle aktarılması gereken miras, fikirlerin nesillere aktarılması” (f:8) olarak değer öğretimini tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında sınıf öğretmenlerinden değer öğretimini “geçmişin geleceğe yansımaları” (f:4), “asimilasyon sonucu kaybedilen duyguların tekrar oluşturulma süreci” (f:2) ve “Geleceğe yatırım ve geleceğin güvenli olmasını sağlama” (f:2) olarak tanımlayanlar mevcuttur. “*Yaparak yaşayarak öğrenme*” teması altında öğretmenlerin “olumlu tutum ve davranış geliştirme” (f:4), “somut yaşantılar, yaparak yaşayarak öğrenme, değerlerin hissettirilmesi” (f:4) ve “gözlem yapma, örnek alma” (f:3) olarak tanımlama yaptıkları görülmektedir. “*Akademik Başarı*” teması altında sınıf öğretmenlerinin değer öğretimini en çok “akademik başarının yanı sıra değerlerin öğrencilere kazandırılması” (f:6) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tema altında “disiplinler arası değer kavramının öğretimi” (f:3) ve “değer öğrenimi” olarak tanımlama yapan sınıf öğretmenleri olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra değer öğretimini “eğitimin en önemli parçalarından biri” (f:3) olarak gören, “literatürde sunularak eğitimde yer verilmesi” (f:1) ve “homojen sınıflarda verilmesi” (f:1) olarak tanımlayan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Bu

soruyu ilişkisiz (f:9) yanıtlayan ve cevapsız (f:1) bırakan öğretmenler de mevcuttur. Sınıf Öğretmenlerinin değer öğretimi tanımı konusundaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

- “Ahlaki değerlere sahip bireyler yetiştirmek” (3)
- “Değer soyut bir kavram olduğu için değer öğretimi benim için somut yaşantılar, olası durumlar ya da gerçekleşmiş olaylar üzerinden, yaparak yaşarak değer kavramını öğrenciye hissettirmektir.” (9)
- “Öğrencilerin akademik bilgilerin yanı sıra toplumsal yaşantıya ayak uydurmasında yol gösteren bilgilerin aktarımı.” (13)
- “Toplumsal değerlerimizi öğrencilerimize aşılama.” (24)
- “Toplumsal değerler doğrudan ve dolaylı olarak aktarım ihtiyacı duymaktadır. Bu yüzden var olan olumlu değerleri sonraki nesle aktarmaya değerler öğretimi denir.” (27)
- “Topluma iyi birer birey yetiştiren öğretmenlerin, değerleri doğru ve etkili şekilde öğrencilere aktarması.” (46)
- “Anlatım yöntemi ile olacak bir konu değil önce yaşamalı, sonra yaparak yaşayarak öğretilmelidir.” (48)
- “Benim için milli manevi değerlerin de içinde bulunduğu insanlığın ortak kabul ettiği vasıfların davranışsal olarak kazandırılması.” (49)
- “Toplumun sahip olduğu ortak değerlerin korunması, gelecek nesillere aktarımı ayrıca sahip olunan farklı değerlere de saygı duyulması gerektiğini bilen bireyler yetişmelidir.” (53)
- “Toplumun ortak değerlere sahip olmasını sağlama ve bu değerleri ileriye aktarma amacıyla yapılan planlı eğitim süreci.” (64)
- “Çocuklara ve ailelere dürüstlük, yardımseverlik, sevgi, saygı, cömertlik vb. Kavramların öğretilmesi ve bu kavramların çocukların içselleştirmeleri için eğitim - öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi.” (73)
- “Bireye toplum tarafından kabul görmüş davranışların aktarılma süreci.” (105)

- “Tüm derslerin planlarına entegre edilmiş ve çocuklar tarafından her an ortak anlamların keşfi ve aktarımıdır.” (118)

3.3.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimine yönelik yaptıkları tanımlar incelendiğinde en yüksek frekansla “Aile/Toplum” teması altında yer alan “Toplumsal sahip olduğu değerlerin öğrencilere planlı süreç olarak aktarımı” göze çarpmaktadır. Yanpar ve Yelken’in (2010: 88) ilköğretim öğretmenleriyle yürüttükleri araştırmada, öğretmenler değer işlevlerine değinerek toplumun devamlılığını sağlamada, toplumdaki değer sistemini pekiştirmede değer eğitiminin önemli işlevi olduğunu ifade etmişlerdir. Kınacı’nın (2018: 89) öğretmen adaylarıyla yürüttüğü çalışmada değer eğitimi kavramının “yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreç”, “duyarlı bireyler yetiştirme” ve “geçmişin geleceğe aktarılması” olarak tanımlandığı görülmüştür. Bu tanımlardan hareketle değer eğitiminin okul ile sınırlı kalmadığı ve bu eğitimin ailede verilebileceği ifade edilmiştir. Aydın ve Akyol Gürler (2018: 16) “Okulda Değerler Eğitimi” kitabında değer öğretiminin amacına vurgu yaparak insanı bilgilendirmenin amaç olmadığı aksine hayatı anlamlı kılmamanın, ahlak ve karakteri gelişiminin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Alan yazında yer alan bu araştırmalar ve kitapta yer alan ifadelerle elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği söylenebilir.

3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Sınıf öğretmenleri kök değerleri önem derecesine göre nasıl sıralamaktadırlar?” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin cevaplarından hareketle oluşturulan Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Önem Derecesine Göre Değer Sıralamaları

DEĞER	Derece										
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Toplam
Adalet	f 74	13	6	5	1	1	1	-	-	17	118
	% 63	11	5	4,2	0,8	0,8	0,8	-	-	14,4	100
Dostluk	f 35	24	11	7	2	3	3	7	4	22	118
	% 29,7	20,3	9,3	5,9	1,7	2,5	2,5	5,9	3,4	18,6	100
Dürüstlük	f 67	10	7	10	3	2	-	2	1	16	118
	% 56,8	8,5	5,9	8,5	2,5	1,7	-	1,7	0,8	13,6	100
Öz denetim	f 49	16	10	11	-	2	2	4	4	20	118
	% 41,5	13,6	8,5	9,3	-	1,7	1,7	3,4	3,4	16,9	100
Sabır	f 40	18	13	4	4	5	8	4	9	13	118
	% 33,9	15,3	11	3,4	3,4	4,2	6,8	3,4	7,6	11	100
Saygı	f 63	10	10	9	4	1	3	1	1	16	118
	% 53,4	8,5	8,5	7,6	3,4	0,8	2,5	0,8	0,8	13,6	100
Sevgi	f 51	17	6	10	6	3	1	3	8	13	118
	% 43,2	14,4	5	8,5	5	2,5	0,8	2,5	6,8	11	100
Sorumluluk	f 56	10	4	14	6	4	3	4	5	12	118
	% 47,5	8,5	3,4	11,8	5	3,4	2,5	3,4	4,2	10,1	100
Vatanseverlik	f 61	12	4	3	3	2	6	7	2	18	118
	% 51,7	10,1	3,4	2,5	2,5	1,7	5	5,9	1,7	15,3	100
Yardımseverlik	f 48	17	7	4	3	7	3	2	9	18	118
	% 40,7	14,4	5,9	3,4	2,5	5,9	2,5	1,7	7,6	15,3	100

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin 1. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; adalet (f:74), dürüstlük (f:67), saygı (f:63), 2. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; dostluk (f:24), sabır (f:18), sevgi ve yardımseverlik (f:17) 3. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; sabır (f:13), dostluk (f:11), öz denetim ve saygı (f:10) 4.Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; sorumluluk (f:14), öz denetim (f:11), dürüstlük ve sevgi (f:10) 5. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; sevgi ve sorumluluk (f:6), sabır ve saygı (f:4), vatanseverlik ve yardımseverlik (f:3) 6. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; yardımseverlik (f:7), sabır (f:5), sorumluluk (f:4) 7.Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; sabır (f:8), vatanseverlik (f:6), saygı ve yardımseverlik (f:3) 8.Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; dostluk ve vatanseverlik (f:7), öz denetim, sabır ve sorumluluk (f:4), sevgi (f:3) 9. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; sabır ve yardımseverlik (f:9), sevgi (f:8), sorumluluk (f:5) 10. Derecede önemseddiği değerlerin frekansa göre sıralaması; dostluk (f:22), öz denetim (f:20), vatanseverlik ve yardımseverlik (f:18) olduğu görülmektedir.

3.4.1. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin kök değerleri önem derecesine göre sıralamalarında ilk üç derecede en yüksek frekans değerine sahip değerlerin sırasıyla adalet, dostluk, sabır; son üç derece sırasında en yüksek frekans değerine sahip değerlerin sırasıyla dostluk ve vatanseverlik, sabır ve yardımseverlik, dostluk, olduğu görülmektedir. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu'nun (2017: 258) Sosyal Bilgiler öğretmenleri, bu öğretmenlerin öğrenci ve velileriyle yürüttüğü araştırmada öğretmen ve velilerin değer tercihlerinin ilk dördünde dürüstlük, saygı, adil olma ve vatanseverlik değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Aktepe ve Yel'in (2009: 617) öğretmenlerle yürüttüğü araştırmada öğretmenlerin en çok toplumsal adalet, dürüstlük, sorumluluk değerlerini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kılcan'ın (2020: 40) ortaokul öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada kök değerlerin önem derecesine göre sıralandığında ilk sırada adalet değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Adalet değerini takip eden kök değerler ise saygı, sevgi, vatanseverlik ve dürüstlük olarak ifade edilmiştir. Araştırmaların sonuçları, elde edilen bulgularla paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu'nun (2013: 448) öğretmen adayı ve öğretmenlerle yürüttüğü araştırmada öğretmenlerin ilk üç sıralamada en çok saygı, dürüstlük ve vatanseverlik değerlerini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin vatanseverlik değerine ilişkin değer sıralaması paralellik göstermemektedir.

3.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın beşinci alt problemi “*Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?*” şeklinde düzenlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin öğretim programında yer alan kök değerlere yönelik eklenmesini ya da çıkarılmasına yönelik görüşlerinden hareketle oluşturulan Tablo 8 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Kök Değerlere Yönelik Görüşleri

Eklenmeli/ Çıkarılmalı	Değer	Öğretmen kodu	f
Eklenmeli	Hoşgörü	12,14,41,49,60,64,65,74,79,101	10
	Merhamet	11,12,14,51,52,101,103,114	8
	Empati	2,5,62,72,105	5
	Vefa	14,21,65,83	4
	Eşitlik	62,75	2
	Ahlak	101	1
	Paylaşma	1	1
	Doğa sevgisi	1	1
	Diğerkamlık	2	1
	Vicdan	103	1
	Özeleştir	12	1
	Dürüstlük	12	1
	Hayvanlara değer	17	1
	Peygamber ahlakı	19	1
	Kişisel gelişim	27	1
	Farklılıklara saygı	30	1
	Düşünce özgürlüğü	31	1
	Açık görüşlülük	41	1
	Şevk	41	1
	Güven	41	1
	Özdüzenleme	72	1
	Liyakat	75	1
	Tahammül	79	1
	Özdenetim	80	1
	Özsaygı	92	1
	Adalet	94	1
Çıkarılmalı	Dostluk	13,49,73	3
	Özdenetim	3	1
	Sevgi	44	1
Hayır/gerek yok/yeterli		4,6,8,9,10,15,16,20,24,25,26,28,29,32,33,34,35,36,37,38,39,40,42,43,45,46,47,48,50,53,54,55,57,58,59,61,66,68,69,70,71,76,78,85,86,89,91,93,95,96,97,98,100,106,109,113,115,117,118	59
	İlişkısiz	22,23,56,63,67,77,84,88,90,99,110	11
Cevap yok		7,81,82,87,107,108,116	7

Tablo 8 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlere ilişkin görüşlerinin “eklenmeli”, “çıkarılmalı” ve “yeterli” kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin önemli bir kısmı (f: 59) öğretim programında yer alan kök değerli yeterli bulunduğunu, eklenmesi ya da çıkarılması gereken değer olmadığını ifade ederken, dostluk (f: 3), öz denetim (f:1) ve sevgi (f:1) değerlerinin ise Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndan çıkarılması gerektiğini ifade eden sınıf öğretmenleri mevcuttur. Bunların yanı sıra 26 farklı ifadenin ise değer olarak Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na eklenmesi gerektiğini dile getiren

sınıf öğretmenleri vardır. Programa eklenmesi için dile getirilen en yüksek frekansa sahip öğretmen ifadeleri ise şunlardır; hoşgörü (f:10), merhamet (f: 8), empati (f: 5). Bunların yanı sıra farklı frekanslarla programa eklenmesi istenilen değer ifadeleri ise şunlardır; vefa (f:4), eşitlik (f:2), ahlak (f:1), paylaşma (f:1), doğa sevgisi (f:1), diğerkâmlık (f:1), vicdan (f:1), özeleştirici (f:1), dürüstlük (f:1), hayvanlara değer (f:1), peygamber ahlakı (f:1), kişisel gelişim (f:1), farklılıklara saygı (f:1), düşünce özgürlüğü (f:1), açık görüşlülük (f:1), şevk (f:1), güven (f:1), özdüzenleme (f:1), liyakat (f:1), tahammül (f:1), özdenetim(f:1), özsaygı (f:1), adalet (f:1) değerinin eklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunların yanı sıra bu soruya cevap vermeyen sınıf öğretmenleri (f:7) ve ilişkisiz cevap veren sınıf öğretmenleri (f:11) de mevcuttur. Sınıf Öğretmenlerinin bu konudaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

- “Öz denetim ilköğretim seviyesinde kazanılması zor bir kavram anne ve babanın denetiminde oldukları için.” (3)
- “Yok. Programda var olan 10 kök değer diğer genel olarak tüm değerleri temsil etmektedir.” (9)
- “Dostluk çıkarılabilir sonuçta diğer kök değerlerin bireye özümsetilmesi dostluk değerini destekler.” (13)
- “Sevgi çıkarılmalıdır. İnsan her şeyi sevmek zorunda değil. Saygı göstermesi adaletli olması yeterlidir.” (44)
- “...Dostluk çıkarılabilir. Bu devirde hakiki dostluk var mı ki?” (49)
- “Eklenmesi gereken değerler elbette vardır bulunan bütün değerler yerindedir çıkarılması gereken bir değer yoktur. Ama şunu eklemek isterim ki bu değerlerin ekleme çıkarma yerine öğretimi düzgün bir şekilde yapılmalıdır.” (59)
- “Hoşgörü eklenmeli bence. Merhamet ve empati de aklıma gelmiş olsa da bu ikisi yardımseverlik ve diğer bir kaç değer için alt başlığı olduğu için eklemedim.” (60)
- “Hoşgörü değerinin eklenmesini isterdim.” (64)
- “Hepsi çok değerli çıkarılmasını istemem. Hoşgörü ve vefa değerlerinin de eklenmesini isterim.” (65)
- “Aile kavramı eklenmelidir.” (88)
- “Özdenetime özsaygı da eklenmeli, ayrıca adab-ı muaşeret ve toplumsal ananelerimiz de verilmeli.” (92)

- “Hoşgörü ahlâk ve merhamet değerlerinin de önemli olduğunu ve eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (101)

3.5.1. Beşinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde “*Eklenmeli*” teması altında frekans dağılımına göre en çok hoşgörü, merhamet, empati ve vefa değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Kılcan’ın (2020: 40) ortaokul öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada öğretmenlerden büyük kısmı öğretim programlarında yer alan on adet kök değere ilave edilmesi gereken değerlerin empati olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Empati değerinin yanı sıra öğretmenler hoşgörü, ahlak, vicdan, merhamet değerlerini de yüksek düzeyde kök değerler içerisinde görmek istedikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularla Kılcan’ın (2020: 40) araştırmasının örtüştüğü görülmektedir. Yazar Kaptan ve Çifçi’nin (2020:225) sınıf öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada, öğretmenler 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na “*vatanseverlik*”, “*saygı*”, “*sevgi*”, “*adalet*”, “*yardımseverlik*”, “*vefa*” ve “*dürüstlük*” değerlerinin eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular dikkate alındığında 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na eklenmesi gereken değerlerle araştırma sonucunun benzerlik gösterdiği görülmektedir. “Çıkarılmalı” teması altında öğretmenler “dostluk, öz denetim ve sevgi” değerlerinin çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Yazar Kaptan ve Çifçi’nin (2020: 225) sınıf öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada, öğretmenlerin büyük çoğunluğu 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndan çıkarılması gereken değer bulunmadığını ifade etmiştir. Elde edilen bulgular ve alan yazının örtüşmediği söylenebilir. “Sevgi” değerinin çıkarılması gerektiğini ifade eden öğretmenin ifadesi şu şekildedir: “Sevgi çıkarılmalıdır. İnsan her şeyi sevmek zorunda değil. Saygı göstermesi adaletli olması yeterlidir.” Öğretmenin ifadesiyle kök değerlerin tanımlarının yeterli derecede bilinmediği sonucuna ulaşılabilir.

3.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın altıncı alt problemi “*Sınıf Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaklaşımlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri Nasıldır?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin cevaplarından hareketle oluşturulan Tablo 9 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9. Değer Öğretim Yaklaşımları

Değer öğretim yaklaşımları	Öğretmen kodu	f
Genel değer eğitimi yaklaşımları	Değerlerin doğrudan öğretimi/telkin edilmesi/değer aktarma/değer aşılama	4,9,12,14,19,20,24,25,27,32,33,37, 41,42,43,44,45,48,50,53,60,62,64, 66,67,69,75,77,83,85,103,105, 109,113,117 35
	Değerlerin açıklanması/belirginleştirme yaklaşımı/değer ayrımı	9,14,25,27,30,32,44,45,48,50,64,66,77, 88,105,109 16
	Değer analizi/değer çözümlemesi	6,9,17,19,24,25,27,30,32,37,41,42,43,44,45 ,48,50,53,62,64,66,73,75, 77,85,88,116 27
	Ahlaki muhakeme/ahlaki ikilem/ikilem tartışması/sorgulama/bilişsel ahlaki gelişim	14,30,37,43,44,46,60,64,66 9
	Değerlerin gizli öğretimi/örtük program	25,32,53,63,75,77 6
Diğer değer eğitimi yaklaşımları	Eylem/davranış (yaparak yaşayarak) öğrenme/hareket öğrenimi	11,14,22,27,29,40,43,46,55,66,69,76,78,80, 98 15
	Bütüncül yaklaşım: adil topluluk okulları	9,16,19,25,27,32,39,41,42,43,45,50,62,66, 73,75,77,97,110,116 20
	Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı	14,37,43,46,60,66,83,109 8
Değer öğretimi hareketleri	Karakter eğitimi	4,17,20,24,32,37,41,42,45,62,72,73,77, 88,99,103,105,117 18
	Vatandaşlık eğitimi	99 1
	Ahlak eğitimi	99 1
Değer öğretiminde yöntem-teknikler	Örnek olay	11,21,36,49,79,83,89,92,94,95,115 11
	Drama	22,36,39,70,76,78,80,92,94,118 10
	Proje	49,92 2
	Yapılandırmacı yaklaşım	38 1
	Tümevarımsal	68 1
	Okul dışı öğrenme	92 1
	Anlatım	118 1
Diğer	Değerlerin sıralanması (empati, adalet, saygı, özdenetim vb.)	17,56,71,86,101,106,114 7
	Alternatif eğitim	93 1
	Resim yoluyla anlatım	94 1
	İş birliği	101 1
	Uygulamalı olmalı	104 1
	Akıl yürütme	17 1
	Sözlü, yazılı görsellerle	8,36 2
	Değere göre değişir	1 1
	Birçok yaklaşım vardır	59 1
Bilmiyorum		2,3,5,7,13,28,31,34,47,54,57,61,84,91,96, 107 16
Cevap yok		10,15,51,52,74,81,82,87,90 9
İlişkisz		23,35,65 3

Tablo 9 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi yaklaşımlarına yönelik verdikleri cevaplar genel değer eğitimi yaklaşımları, diğer değer eğitimi yaklaşımları, değer öğretimi hareketleri, değer öğretiminde yöntem ve teknikler ve diğer olmak üzere 5 kategori altında toplanarak okuyucuya sunulmuştur. “*Genel Değer Eğitimi Yaklaşımları*” teması altında, Değerlerin “Doğrudan Öğretimi/Telkin Edilmesi/Değer Aktarma/Değer Aşılama” (f:35), “Değer Analizi/Değer Çözümlemesi” (f:27), “Değerlerin Açıklanması/Belirginleştirme Yaklaşımı/Değer Ayrımı” (f:16), 9 “Ahlaki Muhakeme/Ahlaki İkilem/İkilem Tartışması/Sorgulama/Bilişsel Ahlaki

Gelişim” (f:9), “Değerlerin Gizli Öğretimi/Örtük Program” (f:6) yaklaşımını bildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. “*Diğer Değer Eğitimi Yaklaşımları*” teması altında, “Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları” (f:20), “Eylem/Davranış (Yaparak Yaşayarak) Öğrenme/Hareket Öğrenimi” (f:15), “Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı” (f:8) yanıtı verdiği görülmektedir. “*Değer Öğretimi Hareketleri*” teması altında, “Karakter eğitimi” (f:18), “Vatandaşlık Eğitimi ve Ahlak eğitimi” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. “*Değer öğretiminde yöntem ve teknikler*” teması altında “örnek olay” (f:11), “drama” (f:10), “proje” (f:2), “yapılandırımacı yaklaşım” (f:1), “tümevarımsal” (f:1), “okul dışı öğrenme” (f:1), “anlatım” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. “*Diğer*” teması altında “Değerlerin Sıralanması (Empati, Adalet, Saygı, Özdenetim Vb.)” (f:7), “Alternatif Eğitim” (f:1), “Resim Yoluyla Anlatım” (f:1), “İş Birliği” (f:1), “Uygulamalı Olmalı” (f:1), “Akıl Yürütme” (f:1), “Sözlü, Yazılı Görsellerle” (f:2), “Değere Göre Değişir” (f:1), “Birçok Yaklaşım Vardır” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. Bu cevapların yanı sıra konu ile ilgili bilgisi olmadığını ifade eden öğretmenler (f:16) olduğu gibi, soruyu cevapsız bırakan (f: 9) ya da ilişkisiz yanıt veren (f: 3) sınıf öğretmenleri olduğu da belirlenmiştir.

3.6.1. Altıncı Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimi yaklaşımlarına ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde frekans dağılımına göre en çok “değerlerin doğrudan öğretimi/telkin edilmesi ve değer analizi/değer çözümlemesi, bütüncül yaklaşım: adil topluluk okulları” nı bildikleri tespit edilmiştir. Topkaya’nın (2016: 647) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşleri hakkındaki araştırmasında öğretmenlerin değer aktarım yaklaşımları hakkında bilgi sahibi oldukları ve değer öğretiminde model olma yaklaşımını kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın ve elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

3.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın yedinci alt problemi “*Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri değer eğitimi yaklaşımları nelerdir?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin cevaplarından hareketle oluşturulan Tablo 10 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10. Tercih Edilen Değer Öğretimi Yaklaşımları

	Tercih Edilen Yaklaşım	Öğretmen Kodu	f
Genel değer Eğitimi Yaklaşımları	Değerlerin doğrudan öğretimi/telkin edilmesi	4,12,19,20,24,32,36,40,41,43,53,73,77,84,85,103,111,115	18
	Değer analizi/değer çözümlemesi	9,19,29,31,36,41,44,53,73,110	10
	Değerlerin açıklanması/belirginleştirme yaklaşımı/değer ayrımı	14,25,26,31,36,85,88,99,105	9
	Ahlaki muhakeme/ahlaki ikilem/ikilem tartışması/sorgulama/bilişsel ahlaki gelişim	14,29,42,60,109	5
	Bütüncül yaklaşım: adil topluluk okulları	6,9,16,17,19,26,38,40,47,50,62,97,110,114	14
Diğer değer eğitimi yaklaşımları	Eylem/davranış (yaparak yaşayarak) öğrenme/hareket öğrenimi	5,11, 45,55,58,76,78,79,83,92	10
	Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı	14,45,83,109	4
	Değer öğretimi hareketleri	Karakter eğitimi Vatandaşlık eğitimi	1,25,38,40,41,44,62,65,73,99,105 99
Değer öğretiminde yöntem-teknikler	Drama	5,23,35,39, 49,76,78,83,91	9
	Örnek olay	34,49,84,89,92,113	6
	Hikâye	8,35,93	3
	Proje	30, 49	2
	Soru-cevap	5,57	2
	Yapılandırmacı yaklaşım	28,37	2
	Gezi-gözlem	57	1
	Sunu	39	1
	Ders dışı etkinlik	92	1
	Bireyselleştirilmiş eğitim programı	68	1
Diğer	Değerlerin sıralanması (empati, adalet, saygı, özdenetim vb.)	2,3,13,15,1,22,27,48,51,54,56,57,59,61,63,64,66,67,70,71,72,74,75,80,81,82,84,86,87,94,101,106,107,112,116	35
	Güncel olaylar	3,59	2
	Akıl Yürütme	17	1
	Olumlu davranışı öne çıkarma	20	1
	Değer öğretimi	33	1
	Toplum hizmetleri	92	1
	Konuya uygun yaklaşım	104	1
	Değeri olan öğrenciyi ön planda tutma	96	1
	Kayra Eğitimi	66	1
	Müfredatla ilişkilendirme	46	1
	PYP Kavram Temelli Öğretim	90	1
	Hepsi	64,66,72,75,112,116	6
	Yok	2,13,22,27,54	5
	İlişkisiz	48	1
	Cevapsız	51,81,82,87,107	5

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri değer öğretimi yaklaşımlarına yönelik verdikleri cevaplar genel değer eğitimi yaklaşımları, diğer değer eğitimi yaklaşımları, değer öğretimi hareketleri,

değer öğretiminde yöntem ve teknikler ve diğer olmak üzere 5 kategori altında toplanarak okuyucuya sunulmuştur. “*Genel Değer Eğitimi Yaklaşımları*” teması altında, Değerlerin “Doğrudan Öğretimi/Telkin Edilmesi/Değer Aktarma/Değer Aşılama” (f:18) , “Değer Analizi/Değer Çözümlemesi” (f:10), “Değerlerin Açıklanması/Belirginleştirme Yaklaşımı/Değer Ayrımı” (f:9), 9 “Ahlaki Muhakeme/Ahlaki İkilem/İkilem Tartışması/Sorgulama/Bilişsel Ahlaki Gelişim” (f:5) yaklaşımını tercih ettiği görülmektedir. “*Diğer Değer Eğitimi Yaklaşımları*” teması altında, sınıf öğretmenleri kök değerlerin öğretiminde “Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları” (f:14), “Eylem/Davranış (Yaparak Yaşayarak) Öğrenme/Hareket Öğrenimi” (f:10), “Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı” (f:4) yaklaşımını tercih ettiği görülmektedir. “*Değer Öğretimi Hareketleri*” teması altında, “Karakter eğitimi” (f:11), “Vatandaşlık Eğitimi ve Ahlak eğitimi” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. . “*Değer öğretiminde yöntem ve teknikler*” teması altında “drama” (f:9), “örnek olay” (f:6), “hikâye” (f:3), “proje” (f:2), “soru-cevap” (f:2), “yapılandırmacı yaklaşım” (f:2), “gezi-gözlem” (f:1), “sunu” (f:1), “ders dışı etkinlik” (f:1), “bireyselleştirilmiş eğitim programı” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. “*Diğer*” teması altında “Değerlerin Sıralanması (Empati, Adalet, Saygı, Özdenetim Vb.)” (f:35) yapan öğretmenler mevcuttur. Bunun yanı sıra öğretmenlerin “güncel olaylar” (f:2), “akıl yürütme” (f:1), “olumlu davranışı öne çıkarma” (f:1), “değer öğretimi” (f:1), “toplum hizmetleri” (f:1), “konuya uygun yaklaşım” (f:1), “değeri olan öğrenciyi ön planda tutma” (f:1), “Kayra eğitimi” (f:1), “müfredatla ilişkilendirme” (f:1), “PYP Kavram Temelli Öğretim” (f:1) yanıtı verdiği görülmektedir. Bu soruya tüm yaklaşımları kullandıklarını ifade eden “hepsi” (f:6), ve hiçbir yaklaşım kullanmayarak “yok” (f:5) yanıtı veren öğretmenler olduğu görülmektedir. “İlişkısiz” (f:1) yanıt veren ve “cevapsız” (f:5) bırakan öğretmenler olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kök değerlerin öğretiminde kullanmayı tercih ettikleri değer öğretimi yaklaşımlarına ilişkin görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir;

- “*Değerleri belirginleştirme yaklaşımını ve bütüncül yaklaşımı tercih ediyorum.*” (26)

- “Eylem yoluyla ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımlarını tercih ediyorum.” (45)
- “Tüm değerleri elimden geldiği kadar müfredata yedirerek vermeyi hedeflerim.” (46)
- “Doğrudan verme ve analiz yöntemini kullanıyorum.” (53)
- “Bilmediğim için uygulamam yok maalesef.” (54)
- “Sınıfımda değer öğretiminde çoğunlukla güncelden yararlanıyorum. Şunu savunuyorum çocuklar polyannacılıkla yetişmemelidir. Hayatın gerçeklerini küçük yaşta ve iyi bir şekilde öğrenirse bozulmuş olan sistemin karşısında daha güçlü duracaktır. Adaletin işlemediğini nasıl işlediğini bilirse (yaşa uygun) ileride daha dik duracaktır. Ama sadece adalet eşitlik kavramlarının anlamını bilirse bu havada kalır. Bu kavramları değerleri uygulamalı öğretmek lazım.” (59)
- “Aslında bütün yaklaşımlar biraz biraz kullanılıyor sadece zaman sorunu olması.” (72)
- “Olay örgüsü oluşturup canlandırma, yaparak yaşayarak öğrenme.” (76)
- “Değerler ile donatılmış bir hikâye evreni oluşturuyorum.” (93)
- “Tüm teknikleri kullanabilirim.” (116)

3.7.1.Yedinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri değer öğretimi yaklaşımlarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde “genel değer eğitimi yaklaşımları” teması altında “değerlerin doğrudan öğretimi/telkin edilmesi” yaklaşımının tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu yaklaşımın ardından en çok tercih edilen yaklaşımlar “bütüncül yaklaşım: adil topluluk okulları”, “ karakter eğitimi”, “değer analizi/değer çözümlemesi” ve “eylem/davranış (yaparak yaşayarak) öğrenme/hareket öğrenimi”dir. Can Aran ve Demirel’in (2013: 163-164) dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenleriyle yürüttükleri araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun telkin, model olma, değer aydınlatması yaklaşımlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Yiğittir ve Öcal’ın (2011: 123) Tarih

öğretmenleriyle yürüttüğü araştırmada, öğretmenlerin değerlerin öğretiminde telkin (aşılama), örnek olay ve kitap analizi, belgesel ve film izletme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme, biyografi inceletme, araştırma yaptırma, model örnek olma gibi farklı değer öğretim uygulamalarını kullandıkları tespit edilmiştir. Kaymakcan ve Meydan'ın (2011: 48-49) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle yürüttükleri çalışmada öğretmenlerin değer öğretiminde farklı değer öğretimi yaklaşımlarına açık olduğu, en çok telkin etme ve değer gerçekleştirme yaklaşımının kullanıldığı tespit edilmiştir. Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci'nin (2016: 331) sınıf öğretmeni adayları sınıf içinde değer eğitimi gerçekleştirirken sezdirme yoluyla öğrenme, telkin, ödül ve cezadan yararlanma, fırsat eğitimi, belirli gün ve haftalardan yararlanma, empati ve drama gibi yaklaşımlarından yararlandığı ifade etmişlerdir.

Alan yazın ve elde edilen bulgular değerlendirildiğinde çıkan sonuçların benzerlik gösterdiği öğretmenlerin çoğunlukla değerlerin doğrudan öğretimi/telkin edilme yaklaşımı tercih ettikleri ve uyguladıkları ifade edilebilir.

3.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın sekizinci alt problemi “*Sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerin kazandırılmasında tercih ettikleri yöntem ve teknikler nelerdir, gerekçeleri nelerdir?*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin cevaplarından hareketle oluşturulan Tablo 11 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11. Kök Değerler İçin Tercih Edilen Yöntem ve Teknikler

Yöntem-teknik	Öğretmen kodu	f
Drama	1,2,4,6,13,14,15,20,23,24,29,32,33,36,38,40,41,42,47,51,54,64,68,69,70,72,78,80,87,91,97,101,104,105,107,109,118	37
Örnek olay	2,9,12,16,34,35,37,41,42,49,64,69,70,72,88,96,109,115,116	19
Yaparak yaşayarak öğrenme	5,11,39,40,46,51,56,59,72,76,78,79,103,106,118	15
Rol model olma	7,16,17,28,46,61,62,94,97,98	10
Örneklendirme	1,11,23,34,57,60,63,86,95,116	10
Soru- cevap	9,23,38,42,47,73,77,85,105	9
Tartışma	4,9,12,20,42,104,105	7
Gösterip yaptırma	6,17,32,51,73,85,105	7
Kitaplar ve etkinlik kullanımı	8,63,69,70,72,77,109	7
Anlatım	6,24,42,57,73,94	6
Problem çözme	9,12,14,41,80,84	6
Bütüncül	19,25,26,27,30,48	6
Hikaye	10,13,85,93,101,107	6
Proje	31,46,83,89,110	5
Empati	15,17,60,74,97	5
Buluş yoluyla öğretim	44,73,88,90	4
Analiz	45,48,53,83	4
Beyin fırtınası	9,38,97,105	4
Grup çalışması	17,71,89,91	4
Görsel materyaller	13,70,77,96	4
Masal	1,10,77	3
Videolar	8,70,114	3
Gözlem	14,47,57	3
Değerlerin doğrudan öğretimi	26,113,117	3
Tümü	43,45,99	3
Canlandırma	63,76,83	3
Film, çizgi film	8,13,109	3
Örtük program	30,63	2
Altı şapka	2,32	2
Öykü, şiir yazma	3,83	2
Rol oynama	14,51	2
Araştırma	47,90	2
Hayatilik	55,58	2
Oyun	87,101	2
Sunuş yolu	73,90	2
Örnek şahsiyetler	77,83	2
IB/PYP programı	65,90	2
Biyografi	10	1
Güncel haber ve bilgiler	10	1
Aktif öğrenme yöntemleri	14	1
Çalışma paprakları	114	1
Konu içinde değinme	22	1
Kohlberg'in adil topluluk okulları	30	1
Şiir	107	1
Gösteri	32	1
Değer analizi	37	1
Scamper	50	1
Gezi	57	1
Web 2.0 araçları	90	1
Kayra eğitimi	66	1
Sunum	69	1
Dersler arası ilişkilendirme	92	1
İyilik kutusu	77	1
Örnek uygulama	79	1
İstasyon	80	1
İlişkısiz	21,67	2
Cevap yok	81,82	2

Tablo 11 incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler frekansı en yüksek ilk üç yöntem ve tekniğin drama (f:37), örnek olay(f:19) ve yaparak yaşayarak öğrenmenin (f:15) olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve tekniklerin frekans dağılımına göre rol model olma (f: 10), örneklendirme (f:10), soru-cevap (f:9), tartışma (f:7), gösterip yaptırma (f:7), kitaplar ve etkinlik kullanımı (f:7), anlatım (f:6), problem çözme (f:6), bütüncül (f:6), hikaye (f:6), proje (f:5), empati (f:5), buluş yoluyla öğretim (f:4), analiz (f:4), beyin fırtınası (f:4), grup çalışması (f:4), görsel materyaller (f:4), masal (f:3), videolar (f:3), gözlem (f:3) olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarından değerlerin doğrudan öğretimini (f:3) ve tüm yöntem ve teknikleri (f:3) tercih ettikleri görülmektedir. Bunların dışında sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler, canlandırma (f:3), film, çizgi film (f:3), örtük program (f:2), altı şapka (f:2), öykü, şiir yazma (f:2), rol oynama (f:2), araştırma (f:2), hayatilik (f:2), oyun (f:2), sunuş yolu (f:2), örnek şahsiyetler (f:2), IB/PYP (f:2), biyografi (f:1), güncel haber ve bilgiler (f:1), aktif öğrenme yöntemleri (f:1), çalışma yaprakları (f:1), konu içinde değinme (f:1), Kohlberg'in adil topluluk okulları (f:1), şiir (f:1), gösteri (f:1), değer analizi (f:1), Scamper (f:1), gezi (f:1), web 2.0 araçları (f:1), Kayra Eğitimi (f:1), sunum (f:1), dersler arası ilişkilendirme (f:1), iyilik kutusu (f:1), örnek uygulama (f:1), istasyon (f:1) tercih ettiği görülmektedir. 2 öğretmenin ilişkisiz yanıt verdiği 2 öğretmenin ise soruyu yanıtlamadığı görülmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

- *"Anlatım yöntemi ve drama genellikle tercih ediyorum, değer hakkında bilgi verdiğim için anlatı, ardından materyallerle kalıcı hâle getirebilmek adına drama tekniğini kullanıyorum."*(24)
- *"Drama yönetimi. daha aktif katılım sağlanıyor ve empati duyguları çok gelişiyor."* (33)

- “Drama, örnek olay (metin üzerinde, küçük hikâyeler, masal v.b) tartışma, soru cevap, anlatım. Çocuklar drama yapmayı seviyorlar ve duygu düşüncelerini daha etkili ifade edebiliyorlar.”(42)
- “Drama tekniklerini daha çok kullanıyorum, çünkü çocuklar yaparak yaşayarak öğrendiklerinde daha çok içselleştiriyorlar.”(118)
- “Yaratıcı drama ve işbirlikçi yöntem. Değerler eğitiminde empati kavramı ve eğitimde fırsat eşitliğinin çok önemli olduğunu düşünüyorum ve bu nedenle bu konulara özellikle uygun olan yöntemlerden olan drama yöntemine önem veriyorum.”(91)
- “Gösterip yaptırma, drama, altı şapkalı düşünme tekniği, gösteri. Bu yöntem ve teknikleri seçmemdeki tek sebep; öğrencileri daha aktif hale getirip onlarla birlikte hem bilişsel hem duyuşsal hem de psikomotor davranışlarını kullanarak değer öğretimi yapabilmek.” (32)
- “Çocuklar en iyi yaparak yaşayarak ve model alarak öğrenirler. Bu yüzden bu değerleri önce bende görmeleri için sınıf içinde adaleti sağlama, saygı duyma değerlerine çok önem veriyorum. Sosyal sorumluluk projeleri düzenleyerek, soru-cevap tekniğini kullanarak yardımseverlik, sevgi, sorumluluk değerlerini aktarmaya çalışıyorum.” (46)
- “Örnek olay yönteminin değer eğitiminde çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu yöntem de öğrencilerin yaşanmış ya da yaşanabilir sorunlarla karşı karşıya kalması ve çözüm üretmeleri kendi değerlerini oluşturmalarında etkili oluyor. Öğrenciler değere uygun olan ve olmayan davranışları daha iyi ayırt edebiliyor. Bunun dışında drama yöntemi de dikkat çekici oluyor.” (64)
- “Hayat Bilgisi dersinde konuları çocuklara paylaştırım ve konusu gelen grup sınıfta sunum yapar. Ayrıca değerler ile ilgili hikâye kitapları alırım. Bunları özetlenir veya anlattırırım. Bazen drama yoluyla örnek olay da yaparız.”(69)
- “Bu konuda video ve görseller çok önemlidir, videolar izlenir. Değerlerimiz temalı hikâye kitaplar okunur. Örnek olaylar drama yaptırılır. Ders dışında sınıf içerisinde hedef değere uygun davranışlar sergilenir.”(70)
- “Olay örgüsü oluşturup canlandırma, yaparak yaşayarak öğrenme”(76)

- “*Hikâyeleme: 1.sınıf okuttuğum için anlaşılması ve bağ kurması daha kolay oluyor Gösterip yaptırma: uygun görsellerle dikkati çekmek kolay oluyor. Soru cevap: anlatılan yarım bırakıp sen olsaydın? İle bitirme ve duygularını anlatmaları empati duygularını harekete geçiriyor.*”(85)
- “*Buluş yöntemi kullanmaktayım, örnek olay üzerinden öğrencinin kendi kavraması daha kalıcı olmasını sağlıyor.*” (88)
- “*Örnek olay önemsiyorum gerçekte ilişki kurmaları önemli olduğunu düşünüyorum.*”(115)
- “*Örnek olaylar ile içselleştirmek, somut örnekler sunmak.*” (116)

3.8.1. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Yorumlar

Sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler incelendiğinde, yöntem ve tekniklere dair bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin bilgi sahibi olmalarının lisans eğitiminde verilen öğretim yöntem ve teknikleri dersinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenleri kök değerlerin öğretiminde frekans dağılımına göre en çok tercih edilen yöntem ve tekniklerin “*drama*”, “*örnek olay*” ve “*yaparak yaşayarak öğrenme*” olduğu görülmektedir. Akhan, Subaşı ve Açıl’ın (2020: 129) öğretmen adaylarıyla yürüttüğü araştırmada kök değer aktarımının nasıl olması gerektiğine yönelik soruya öğretmen adaylarının verdiği yanıtlar “*somutlaştırma, yöntem ve teknikler*” temaları altında toplanmış ve genel olarak öğretmen adayları kök değerlerin “*öğretmenin rol model olarak, günlük hayattan örnekler verilerek, drama etkinlikleri, hikâyeleştirerek ve videolarla*” aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tokdemir (2007: 123), Tarih öğretmenlerinin öğrencilerine değer kazandırmak amacıyla örnek olay, gösterim, anlatım yöntem ve teknikleri basta olmak üzere tartışma, biyografi, soru cevap vb birçok etkinliği kullandığını tespit etmiştir. Can ‘a (2008: 119) göre öğretmenler değer eğitiminde en çok en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullanmaktadır. Kılıç Şahin’in (2010:144) araştırmasına katılım sağlayan öğretmenlerin tamamına yakını değer öğretiminde kendi tutum ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olmaya çalışmakta ve rol oynama, drama, beyin fırtınası gibi yöntem teknikleri kullanmaktadır. Uzun ve Köse’ye (2017: 325) göre

Okul Öncesi öğretmenleri değerler eğitimi içeriklerine en fazla Türkçe ve Drama etkinliklerinde, bunlardan sonra sırasıyla Müzik, Sanat, Oyun, Alan Gezisi ve Okuma Yazmaya Hazırlık etkinliklerinde yer vermektedir. Bartan (2018: 98-99), öğretmenlerin kazandırmak istedikleri değerleri öğrencilerin kazanıp kazanmadıklarını beş boyutta kontrol ettiklerini tespit ederek bunların gözlem, formlar, davranış listeleri, ev ziyaretleri veli işbirliği, yaparak yaşayarak, sınıf içi etkinlikler drama hikâye anlatma şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Eryılmaz'a (2016: 97) göre değer eğitiminde öğretmenler etkin şekilde telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını kullandıklarını ve yöntem olarak en çok gösteri, oyun, rol oynama, örnek olay yöntemlerini tercih etmektedir. Bu araştırmaya katılım sağlayan öğretmenlerin tercih ettikleri yöntem ve tekniklerle tercih edilme gerekçelerinin alan yazın araştırmalarıyla benzer sonuçlara sahip olduğu görülmektedir.

Kahriman'a (2014: 94) göre drama yöntemi öğrencilerin etkinliklere daha aktif katılım sağlamasında, daha iyi iletişim kurmalarında ve öğrenilenlerin daha kalıcı olmasında olumlu etkiye sahiptir. Çiçen'in (2019: 68) 6. sınıf öğrencisiyle yürüttüğü araştırmada değer eğitimi temelli drama programının öğrencilerde düşünce, tutum ve davranış değişikliğine yol açtığını, saygı değerine yönelik önemli oranda davranış değişikliği olduğunu, programın aynı zamanda saygı ve eşitlik değerinin kazanılmasını desteklediği sonucuna varmıştır. Akgün (2018: 57) okul öncesinde yapmış olduğu deneysel araştırmada yaratıcı drama tekniklerinin değer eğitimi üzerinde olumlu anlamda etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalar incelendiğinde farklı disiplin alanlarında değer öğretiminde tercih edilen yöntem ve tekniklerin başında drama, örnek olay, yaparak yaşayarak öğrenme ve rol model olmanın yer aldığı görülmektedir. Tercih edilme gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin etkinliklere aktif katılımının sağlandığı, empati duygusunun gelişiminde katkısı olduğu ve kalıcı öğrenmede etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalar ve elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular ışığında sonuçlara yer verilmiş ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu araştırmada Hayat Bilgisi dersinde gerçekleştirilen değer öğretiminin öğretmen gözünden incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş ve elde edilen bulgular analiz edilerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu başlık altında elde edilen sonuçlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

- Sınıf öğretmenlerinin önemli bir kısmının değer eğitime yönelik öğrenim hayatında ders almadığı ve değerler eğitimi ile ilgili bir eğitime katılmadıkları tespit edilmiştir. Ders alan ve eğitime katılan öğretmen sayısı oldukça azdır. Fakat öğretmenlerin değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin bilgilerinin olduğu görülmüştür.
- Sınıf öğretmenlerinin tamamına yakınının değer eğitimi ile ilgili ders/eğitim almamasına rağmen değer kavramının tanımına yönelik olan soruyu yanıtladıkları görülmüştür. Öğretmenlerin değer tanımlarında en çok kullandıkları kavramların “hayata yön veren ve davranışları belirleyen kavram, toplumların benimsediği ahlaki yaklaşım, ahlaki ve vicdani sorumluluklar, bir şeye verilen önem” olduğu görülmüştür. Yapılan bu tanımların alan yazınla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.
- Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun değer öğretimin kavramının tanımına yönelik olan soruyu yanıtladıkları görülmüştür. Değer öğretimini tanımlarken en çok değinilen kavramların “Toplumun sahip olduğu değerlerin öğrencilere planlı süreç olarak

aktarımı, insani vasıfları ortaya çıkarma ve hayata yön verme, yaşama hazırlama” olduğu görülmüştür. Yapılan bu tanımların alan yazınla örtüştüğü tespit edilmiştir. Soruyu ilişkisiz şekilde yanıtlayan ve yanıtı bırakarak öğretmenlerin de olduğu görülmüştür.

- Öğretmenlerin önem derecelerine göre değer sıralamalarında 1. derecede en yüksek frekansla “*Adalet*” değerini 2. derecede en yüksek frekansla “*Dostluk*” değerini, 3. derecede en yüksek frekansla “*Sabır*” değerini, 4. derecede en yüksek frekansla “*Sorumluluk*” değerini, 5. derecede en yüksek frekansla “*Sevgi ve Sorumluluk*” değerlerini, 6. derecede en yüksek frekansla “*Yardımseverlik*” değerini, 7. derecede en yüksek frekansla “*Sabır*” değerini, 8. derecede en yüksek frekansla “*Dostluk ve Vatanseverlik*” değerlerini, 9. derecede en yüksek frekansla “*Sabır ve Yardımseverlik*” değerlerini, 10. derecede en yüksek frekansla “*Dostluk*” değerini yerleştirdikleri tespit edilmiştir.
- Öğretmenlerin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlere eklenmesini istediği değerler incelendiğinde frekans dağılımına göre en yüksek oranda “Hoşgörü”, “Merhamet” ve “Empati” değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerden bu soruya yanıt olarak “Dürüstlük”, “Özdenetim” ve “Adalet” değerlerinin eklenmesi gerektiğini de ifade edenlerin olduğu tespit edilmiştir. 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler arasında “Adalet, Dürüstlük ve Özdenetim” değerleri yer almaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin öğretim programına yeterince hâkim olmadıkları düşünülebilir. Öğretmenlerin 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerden çıkarılmasını istediği değerler incelendiğinde “Dostluk”, “Özdenetim” ve “Sevgi” değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan öğretmenlerin büyük çoğunluğu 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerin yeterli olduğu ekleme ya da çıkarma yapılmasına ihtiyaç olmadığını ifade

etmişlerdir. Soruyu ilişkisiz şekilde yanıtlayan ve yanıtı bırakarak öğretmenlerin olduğu görülmüştür.

- Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin bilgi düzeylerine yönelik soruya yanıt verdikleri görülmüştür. Genel değer eğitimi yaklaşımlarından en çok değerlerin doğrudan eğitimi/telkin edilmesi/değer aktarma/değer aşılama en az ise değerlerin gizli eğitimi/örtük programını bildikleri tespit edilmiştir. Diğer değer eğitimi yaklaşımlarından bütüncül yaklaşım: adil topluluk okullarını diğer yaklaşımlara oranla daha fazla bildikleri görülmüştür. Değer eğitimi hareketlerinden çoğunlukla karakter eğitimini bildiklerini fakat vatandaşlık ve ahlak eğitimin bilen öğretmenin de olduğu tespit edilmiştir. Değer öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikleri değer eğitimi yaklaşımları başlığı altında ifade eden öğretmenlerin olduğu ve bu kapsamda en çok örnek olay ve drama yöntemini bildiğini ifade eden öğretmenlerin olduğu tespit edilmiştir. Değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin soruya yanıt vermeyen ve bilmiyorum yanıtı veren öğretmenlerin olduğu görülmüştür.
- Sınıf öğretmenlerinin kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri değer öğretim yaklaşımlarının frekans dağılımına göre sıralama yapıldığında “değerlerin doğrudan eğitimi/telkin edilmesi, karakter eğitimi, değer analizi/değer çözümlemesi ve eylem/davranış (yaparak yaşayarak) öğrenme/hareket öğrenimi” olduğu görülmüştür. Bu soruya yanıt olarak öğretim programında yer alan kök değerleri yazan, ilişkisiz şekilde yanıtlayan ve cevapsız bırakan öğretmenlerin olduğu tespit edilmiştir.
- Öğretmenlerin değer öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve tekniklere ilişkin alt problem incelendiğinde değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin çoğunluğunun bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Değer öğretiminde öğretmenlerin tercih ettikleri yöntem ve tekniklerden elde edilen bulgular frekans sıralamasına tabi tutulmuştur. Frekans dağılımına göre en çok tercih edilen

yöntem ve tekniklerin “drama”, “örnek olay” ve “yaparak yaşayarak öğrenme” olduğu tespit edilmiştir. “Drama” yöntemini tercih eden öğretmenlerin görüşlerinde yer alan gerekçeler incelendiğinde “öğrencilerin aktif katılımının sağlanması”, “empati duygusunun gelişiminde etkili olması”, “öğrenciler açısından anlamlı olması”, “çocukların drama yöntemini sevmesi ve drama yöntemiyle duygu ve düşüncelerini daha etkili ifade edebilmeleri”, “yaşantıya katılımın desteklenmesi” ortak görüş ifadelerini kullandıkları görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen sonuçlardan hareketle geliştirilen öneriler araştırmacılara ve uygulayıcılara olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi kapsamında kök değerlerin öğretiminde tercih ettikleri yaklaşım, yöntem ve tekniklere odaklanılmıştır. İlkokul kademesindeki diğer dersler ve sınıf düzeylerinde nicel ve nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma İstanbul ilinde bulunan devlet ve özel okullarında gerçekleştirilmiştir. Yapılacak araştırmaların çalışma grubu genişletilerek öğretim programlarında yer alan kök değerlerin öğretimi ile ilgili tarama gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırmada “Öğretmen Görüşme Formu” kullanılarak öğretmenlerin değer öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler tespit edilmiştir. Öğrencilerin ve ebeveynlerin gözünden değer öğretiminin incelenmesi benzer yöntemler kullanılarak ve farklı nicel araştırma yöntem ve teknikler kullanılarak araştırılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Yapılan bu araştırma sonucunda öğretmenlerin değer öğretimi yaklaşımlarına ve değer öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin bilgilerinin

derinleştirilebilmesi adına lisans döneminde değer eğitimi dersi alınması gereken derslere dâhil edilebilir.

- Yapılan bu araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin değer öğretiminde en çok tercih ettikleri yöntem ve tekniğin drama yöntemi olduğu tespit edilmiştir. Drama yönteminin etkililiğini arttırabilmek amacıyla hizmet öncesi ve içinde drama türleri ve tekniklerine dair uygulamalı eğitimler gerçekleştirilebilir.
- Farklı değer öğretimi yaklaşımları kapsamında tercih edilebilecek yöntem ve tekniklerin çeşitliliğin sağlanması adına ihtiyaç analizi yapılarak öğretmenlerin talepleri doğrultusunda eğitimler verilmesi sağlanabilir.
- Öğretmenlerin kök değerlerin farklı yaklaşım ve yöntem ve tekniklerle işleyişine örnek olunabilmesi adına kaynak (ders planı, materyal vb.) desteği sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaşı, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Akbaşı, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6(16) 9-27.
- Akgöl, İ. (2020). *İlkokul Öğrencileri İçin Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulaması* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Akgöl, K. (2018). *Okul Öncesi Eğitimde Kullanılan Yaratıcı Drama Tekniklerinin Çocukların Değerler Edinimine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Akhan, N.E. Subaşı, E. ve Açıl, F.B. (2020). Öğretmen Adaylarının Kök Değerlere İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 115-134.
- Aktaş, N. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Albayrak, B. M. (2019). *İlkokul 4. Sınıfta Destanlarla Değer Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Alkış Küçükaydın, M. (2020). Değer İle İlişkili Kavramlar. G. Izgar ve B. Dilmaç, (Ed.), *Değer Eğitimi: Kavram, İlke ve Yaklaşımlar* içinde (s. 1-33). Ankara: Pegem Akademi.
- Altın, F. T. (2010). *Mevlana'nın Dostluk ve Samimiyet Değerlerinin İşlenişi ve Eğitim Açısından Tahlili* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.

- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlilik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* (YYU Journal of Education Faculty), 15(1), 37-75.
- Arıkan, A. (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi*, 1-26. Anadolu Üniversitesi. https://www.researchgate.net/profile/ArzuArıkan/publication/330169093_Degerler_egitiminin_tanimi_onemi_ve_kapsami/links/5c30d2d292851c22a35c93a3/Degerler-egitiminin-tanimi-onemi-ve-kapsami.pdf adresinden edinilmiştir.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121-144.
- Aydın, M.Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi, *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 16-19.
- Aydın, M.Z. ve Gürlü, Ş.A. (2018). *Okulda Değerler Eğitimi* (5.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2011). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kullanılan Yöntem Ve Tekniklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sinop İli Örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1) 113-126.
- Baehr, J. (2017). The Varieties of Character and Some Implications for Character Education. *J Youth Adolescence*, 46:1153–1161.
- Bal, Ö. (2019). *Hayat Bilgisi Dersi Değer Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi: Bir Eylem Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Balcı, F.A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükledikleri Anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 39, 81-90.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bardi, A. & Schwartz, S.H. (2003). Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220.
- Bartan, S. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Beldağ, A. (2019). Karakter ve değer eğitimi. S. Z. Genç, A. Beldağ, (Ed.), *Öğretim programlarında değer eğitimi içinde* (s. 136-143). Ankara: Pegem Akademi.

- Berkowitz, M.W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*, 50(3),153-158.
- Beyhan, Ö. (2020). Karakter ve Değer Eğitiminde Kullanılabilecek Öğretim Yöntemleri ve Teknikleri. G. Izgar ve B. Dilmaç, (Ed.), *Değer Eğitimi: Kavram, İlke ve Yaklaşımlar* içinde (s. 1-33). Ankara: Pegem Akademi.
- Boztaş, M. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri Kazanımında Örnek Olay İncelemesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Buluç, B.& Çelik, Ö. (2018). Disiplinler Arası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 67-88.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Can Aran, Ö. ve Demirel, Ö. (2013). Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 151-168.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Cihan, N.(2014). Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 429-436.
- Çakmak, A. (2013). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Çankırlı, A. (2015) . *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*. (1.Baskı). İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çelik, Ö., Esmer, B. ve Yılmaz, E. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değer Öğretimine Yönelik Algıları. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,11(19), 229-244.
- Çelikkaya, T. ve Filoğlu, S. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değere ve Değer Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14(4), 1541-1556.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, Öğrenciler ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2005 Programdaki Değerlere İlişkin Değer Hiyerarşileri, Gereksinimleri ve Önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 243 – 264.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Çepni, S.(2018). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. (8.Baskı). Trabzon.

- Çiçen, M.E. (2019). *Değer Eğitimi Temelli Drama Programının 6. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Değerleri Kazanmalarına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Demir, F. (2018). *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69:88.
- Demirel Balık, Z. (2016). *Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki Değerler Bağlamında Hayat Bilgisi Ders Kitapları İle Yüz Temel Eser Listesindeki Ulusal Masalların Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Demirhan İşcan, C. (2014). Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimindeki Tercihleri. *İlköğretim Online*, 13(4), 1203-1222.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Değer Sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 29-59.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2014). *Karakter Eğitimi El Kitabı* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erbaş, A.A. (2020). *Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Beklentiler, Uygulamalar Ve Öneriler*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Erbaş, A.A. ve Başkurt, İ. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Derslerinde Kullandıkları Değerler Eğitimi Yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21(2), 926-941.
- Erciyeş, G. (2011). Öğretim Yöntem ve Teknikleri. Ş. Tan, (Ed.), *Öğretim Yöntem ve Teknikleri içinde* (s.263-330). Ankara: PegemAkademi.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Eryılmaz, M.A. (2016). *Sınıf Öğretmenlerinin Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Gül, R. (2013). *Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretim Döneminde Doğruluk Eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Gürdoğan Bayır, Ö., Çengelci Köse, T. ve Deveci, H.(2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre İlkokullarda Değer Eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 317-339.

- Harmanş, T. (2017). *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Dürüstlük Değerini Kazandırma Edebi Ürünlerin Kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Has, S. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem Ve Teknikler İle Dersin Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Muş İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum Ve Davranışlarına Etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Izgar, G. (2020). Değer Eğitimi, İlkeleri ve Süreçleri. G.Izgar ve B. Dilmaç, (Ed.), *Değer Eğitimi: Kavram, İlke ve Yaklaşımlar* içinde (s.89-129).Ankara: Pegem Akademi.
- İlter, İ.(2020). Değerin Tanımı ve Sınıflandırmaları. G.Izgar ve B. Dilmaç, (Ed.), *Değer Eğitimi: Kavram, İlke ve Yaklaşımlar* içinde (33-64).Ankara: Pegem Akademi.
- Kahriman, M. (2014). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Konuların Drama Yöntemine Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin İletişim, Empati Becerileri ve Değer Algıları Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Karababa, A. (2019). Kuramsal Temelde Değer B. Dilmaç ve H.H. Bircan, (Ed.), *Değerler ve Değerler Psikolojisi* içinde (s.1-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Karadağ, E. (2018). Nitel Araştırma Türleri, (Çev. Ed. S. Turan) *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber* içinde (s.39-54). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karamustafaoğlu, S. ve Amanat, G. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD)*, 3(3), 1-15.
- Karatekin, K., Gençtürk E. ve Kılıçoğlu, G. (2013). Öğrenci, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı Ve Öğretmenlerinin Değer Hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 411-459.
- Kasapoğlu, H.(2013). Okulda Değer Eğitimi Ve Hikâyeler. *Milli Eğitim*, 198, 97-109.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.
- Kaymakçı, S. (2019). Hayat Bilgisinde Değer Eğitimi. R.Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 367-389). Ankara: Pegem Akademi.

- Kılcan, T. (2020). Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerlerin Önem Sırasına ve Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 34-44.
- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5.Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kınacı, M.K. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kıral, B.(2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi Siirt Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,8(15), 170 -189.
- Korkmaz, M. ve Öktem, G. (2014) Rousseau'nun Eğitim Anlayışı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching* 3 (1), 174-186.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutum Ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2698-2720.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2 (2), 1-18.
- Külünkoğlu, T. (2018). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Değer Eğitiminin Öğrencilerin Dürüstlük Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Lovat, J.T. & Clement, D.N.(2008). The pedagogical imperative of values education. *Journal of Beliefs & Values*, 29, 273-285.
- MEB, (2018d), Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- MEB, (2018a). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1.,2. ve 3. Sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- MEB, (2018b), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- MEB, (2018c), Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Memiş, A. Ve Gedik, E.G. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*,. 8(20), 123-145.
- Merriam, S.B. (2018). Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber (Çev. Ed. S. Turan) Ankara: Nobel
- Ogelman, H.G. ve Sarıkaya, H.E. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.

- Oral, B. (2011). Öğretimde Verimlilik Ş. Tan, (Ed.), *Öğretim Yöntem ve Teknikleri içinde* (s.434-467). Ankara: PegemAkademi.
- Özalp Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özkan, R. (2008). İlköğretim Öğretmenlerinin Himayeci Değerlerle İlgili Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 241-254.
- Öztekin Ağır, H. S.(2017). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Öztürk, N. (2017). *İlköğretim Düzeyindeki Kitaplarda Yer Alan Metinlerin Değer Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul Üçüncü Ve Dördüncü Sınıf Değer Eğitimi Programının Geliştirilmesinde Okul Temelli Yaklaşımın Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Sapsağlam, Ö. (2016). Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi. E. Ömeroğlu (Ed.), *Karakter ve Değer* (s. 3-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Souza, P.R. (2000). Values Education and Cultural Diversity. M. Leicester, C.Modgil&S. Modgil (Eds.), *Systems of Education: Theories, Policies and Implicit Values* (pp. 128-135). London and New York: Falmer Press
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Şahin Kılıç, H. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Şahin, T. ve Katılmış, A.(2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilikleri. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi (ALEG)*, 2(1), 1-16.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi, Temizlik Ve Sağlıklı Olma Değerlerinin Öğretimi Ve Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Belirlenmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.

- Tahiroğlu, M. (2019). Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkinlik Örnekleri: İlkokul 4. Sınıf. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değer Eğitimi* içinde (s.339-366). Ankara: Pegem Akademi.
- Tahiroğlu, M. ve Aktepe, V. (2015). Değerler Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Geliştirilen Etkinliklerin Demokratik Algı ve Davranışlar Üzerine Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 309-345.
- Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T. (2010). Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248.
- Tay, B. (2017). Hayat Bilgisi: Hayatın Bilgisi. B. Tay (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (s. 1-43).
- TDK: <https://sozluk.gov.tr/> 05/01/2021 tarihinde ziyaret edilmiştir.
- Tekin, S. (2019). *İlkokul 4. Sınıflarda Etkinlik Temelli Değer Eğitimi Yoluyla Sorumluluk Değerinin Kazandırılması* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Tercanlı Metin, G. (2013). *Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları ve Duygusal-Davranışsal Uyum İlişkisinde Özdenetimin Aracı Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *An International Journal of Research and Studies*, 24(7), 1791- 1798.
- Titus, N. Dale (1994). Values Education in American Secondary Schools. www.eric.ed.gov, ERIC Document No: ED 381-423.
- Tok, B. (2019). “Sınıf Öğretmenlerinin Fen Bilimleri Dersinde Değer Eğitime Yönelik Görüşleri: Durum Çalışması” (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Tokdemir, M. A. (2007) *Tarih Öğretmenlerinin Değerler Ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Topal, Y.(2019). Değerler Eğitimi ve On Kök Değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(1), 637,652.
- TÜİK : <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33625> 11/02/2021 tarihinde ziyaret edilmiştir.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Ulusoy, K. (2017). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi. B. Tay (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (s. 323-351). Ankara: Pegem Akademi

- Ulusoy, K. ve Arslan A. (2019). Değerli Bir Kavram Olarak “Değer ve Değer Eğitimi”. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değer Eğitimi* içinde (s.1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Uysal, A. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Belirtilen Strateji, Yöntem Ve Teknikleri Uygulamadaki Yeterlik Düzeylerinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Uzunkol, E. (2014), *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri Ve Empati Düzeylerine Etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Uzunkol, E. ve Yel, S. (2016). Hayat Bilgisi Dersinde Uygulanan Değer Eğitimi Programının Özsaygı, Sosyal Problem Çözme Becerisi ve Empati Üzerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 267-292.
- Ülavere, P. & Veisson, M. (2015). Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Veugelers, W.& Vedder, P. (2003). Values in Teaching. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 9(4), 377-389.
- Willemse, M., Lunenberg, M & Korhagen, F. (2015). Values İn Education: A Challenge For Teacher Educators. *Teaching and Teacher Education*, 21, 205-217.
- Yarar Kaptan, S. (2019a). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. S. Yarar Kaptan (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Uygulamalı Değer Öğretimi Örnek Ders Planları*. içinde (s. 5-17). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yarar Kaptan, S. (2019b). Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler. S.Z. Genç&A. Beldağ, (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi* içinde (s. 146). Ankara: Pegem Akademi.
- Yarar Kaptan, S. ve Çifçi, E. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Değerlerin Medyada Yer Alma Şekillerine İlişkin Görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 217-234.
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim Programlarında Değerler: Hayat Bilgisi Dersi Örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5) 725–733
- Yazar T.ve Tural Ö. (2020). Değer Eğitimi Yaklaşımları. G. Izgar ve B. Dilmaç, (Ed.), *Değer Eğitimi: Kavram, İlke ve Yaklaşımlar* içinde (s.89-129). Ankara: Pegem Akademi.

- Yazar, T. (2019). Toplumsal Yaşam Ve Değerler. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 95-114). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 245-269.
- Yazıcı, K. (2019). Medya ve Değerler. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değer Eğitimi* içinde (s.141-190). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, R. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 109-128.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 Ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yiğittir, S. ve Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*13(2), 49-73.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20), 117-124.

EKLER

Ek-1. Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.20683
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi,

02/01/2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Recep Tayyip Erdoğan Üniv. 03.12.2019 tarihli ve 2835 sayılı yazısı,
b) Bakanlığımızın 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu genelgesi,
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 31.12.2019 tarihli tutanağı.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Sümeyye SAT'ın "İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Değer Öğretiminin Öğretmen ve Öğrenci Gözünden İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Eylüp, Güngören ve Zeytinburnu ilçelerinde bulunan ilkokullara, görüşme soru formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge,
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
02/01/2020

Dr. Hasan Hüseyin ÇAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek-1. (Devam) Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.232145
Konu : Anket Araştırma İzni

06.01.2020

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE

İlgi: a) 03.12.2019 tarihli ve 2835 sayılı yazınız,
b) Valilik Makamının 02.01.2020 tarihli ve 20683 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Sümeyye SATT'ın "İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Değer Öğretiminin Öğretmen ve Öğrenci Gözünden İncelenmesi" konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyuruların araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Millî Eğitim Müdürlüğü Bishirdirek M. İsmail Ökten Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgbs34@meb.gov.tr

Bilgi İçin Aydın - BALTA VİHİ
Tel: (0212) 384 3490-3628

Bu belge çevrimiçi olarak sistem ile yapılmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden: 0144-5036-3e1a-8945-b0be ile teyit edilebilir.

Ek-2. Öğretmen Görüşme Formu

Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Öğretiminde Sınıf Öğretmenlerinin Tercih Ettiği Yöntem ve Teknikler

Değerli Sınıf Öğretmenlerim,

Bu çalışma, 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Öğretiminde Sınıf Öğretmenlerinin Tercih Ettiği Yöntem ve Teknikleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği açısından sorulara vereceğiniz yanıtlar önemiyet arz etmektedir. Bu form iki bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde kişisel bilgileriniz, ikinci bölümde ise değer eğitimi ve tercih ettiğiniz yöntemler ile ilgili sorular yer almaktadır.

Çalışmada elde edilen veriler, bilimsel bir araştırma için kullanılacak olup başka kişi ve kurumlarla paylaşılmayacaktır. Çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır.

İlgi ve desteğiniz için teşekkürler...

Sümeyye SATI
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği Bölümü TYL
sumeyye_sati17@erdogan.edu.tr

"Aşağıda yazılı olan soruları gönüllü olarak cevaplayacağım. Cevapların doğruluğu bana aittir. Taahhüt ederim."

Yukarıda yazılı olan metni aşağıdaki boşluğa el yazısıyla yazınız. (İmza)

.....
.....

I.BÖLÜM

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Mezun olduğunuz fakülte: Eğitim Fakültesi () Diğer().....

Mezun olduğunuz bölüm: Sınıf Öğretmenliği () Diğer().....

Kıdem: 1-10 () 11-20 () 21-30 () 31 ve üstü ()

Okuttuğunuz sınıf düzeyi: 1.Sınıf () 2.Sınıf () 3.Sınıf ()

Öğrenim hayatınızda/lisans döneminde “Değer Eğitimi” ile ilgili bir ders aldınız mı?

Aldıysanız dersin adını yazınız.

Hayır ()

Evet () Dersin Adı:

“Değer Eğitimi” ile ilgili hizmet içi eğitime, seminere, sertifikalı eğitime katıldınız mı? Katıldıysanız isimlerinizi yazınız.

Hayır ()

Evet ()

II. BÖLÜM	
1) Değer kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Açıklayınız.	
2) Değer öğretimi sizin için ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.	
3) 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerleri (Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Öz Denetim, Sabır, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatanseverlik, Yardımseverlik) sizin için önem sırasına göre sıralayınız.	
1.	6.....
2.	7.....
3.....	8.....
4.....	9.....
5.....	10.....
4) 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerden eklenmesini/çıkarılmasını istediğiniz değerler var mıdır? Varsa nelerdir?	
5) Değer öğretimi yaklaşımları nelerdir?	
6) Sınıfınızda tercih ettiğiniz değer öğretimi yaklaşımı/yaklaşımları nelerdir?	

7) 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kazandırılmasında tercih ettiğiniz yöntem ve teknikler nelerdir? Açıklayınız.

Değerin adı	Tercih ettiğiniz yöntem ve teknikler	Gerekçeniz
Adalet		
Dostluk		
Dürüstlük		
Öz denetim		
Sabır		
Saygı		
Sevgi		
Sorumluluk		
Vatanseverlik		
Yardımseverlik		

8) 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kazandırılması/öğretimi eklemek istedikleriniz/önerileriniz var mı? Varsa açıklayınız.